

Tiit Kärner:
Suuremeelsusega
rahvuskultuuri
ei hoia.
Lk. 2 – 3.

SIRP

Karin Hallas:
muuseumide
reform kui nende
arendamine.
Lk. 11.

EESTI KULTUURILEHT

hind 11.90 krooni

15. märts 2002

number 12 (2909)

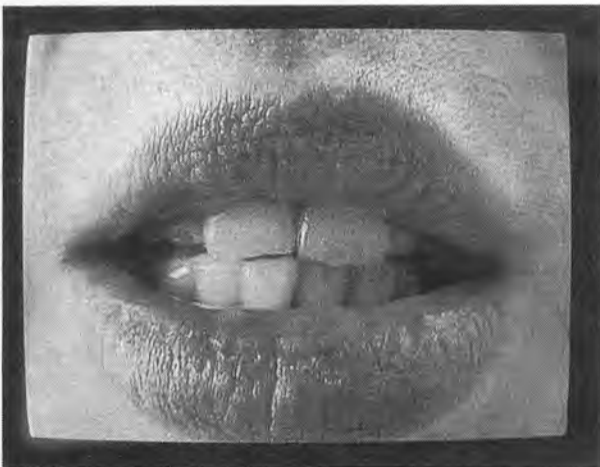
Teemu Mäki nähtav pimedus

Can't the commandant of a concentration camp, in his spare time, be a good father?

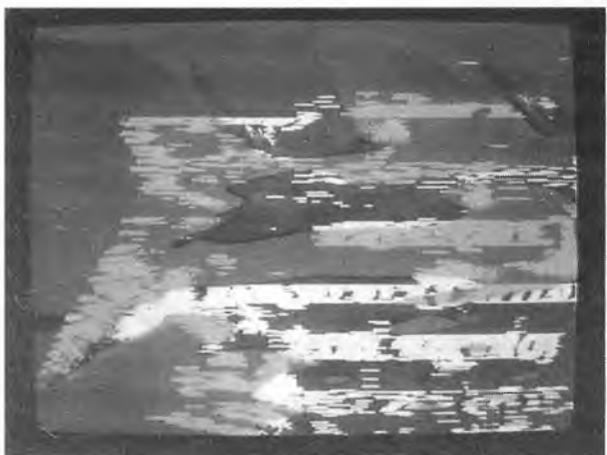

Täna kell 16 tutvustab Helsingi tuntuim ja poleemilisim kunstnik, väärtusrelativist, immoralist, ateist, vitalist ja sotsialist Teemu Mäki Eesti Kunstimuuseumi Rotermanni soolalao näitustesaalis oma näitust, kunstivormis filosoofiat "Nähtav pimedus". Tund aega hiljem kuulutatakse näitus avatuks. Homme kell 15 väideldakse Teemu Mäki näitusele provokatiivsetel teemadel "Kunsti ja kapitalismi lahkumine", "Võim ja ilu", "Erootika ja kommunism", "Kunst filosoofiana."

Kes julgeb küsida, kas üldse on mõtet lõputult keskenduda üha turvalisema ja mugavama ühiskonna, kus elavad üha paremas vormis ja pikema elueaga inividid, ülesehitamisele? Mis selle eest maksta tuleb? Kas see ettevõtmine on üldse seda väärt, kui tulemuseks pole õnnelikumate inimestega ühiskond ning mõttekam ja täisverelisem elu? Kas kõik see – kogu see väline usinus ja ehitustöö fiktiivsete hüvede tellistest – on seda väärt, kui nauding ei tule mitte sellest, mis valmis ehitatakse, sellest monstroosset ehitisest, vaid füüsiliste tökete ületamise kujunditest, progressi representatsioonist, mida ülesehitamise ajal tarbitakse? Kas on mõtet tunda uhkust meie tarbimisvõime üle, kui sellel, millega me kokku puutume, on puhtal kujul suhteline väärtus. Kui me ihaldame mingit kaupa, siis mitte tema tegelike funktsionaalsete omaduste pärast. Meie aplus on lihtsalt suunatud sellele kvaliteedivahеле, mis eristab häid ja veelgi paremaid kaupu. Me ihaldame esimest söömu sellest eristusest igapäevase ja üllatava vahel. Mitte kaubad ise ei õrrita meid ega võta meid pildituks, vaid see, mis sildab nende kvaliteedierinevusi.

TEEMU MÄKI
Tõlkinud
HANNO SOANS

Teemu Mäki. Kaadrid videoinstallatsioonist "Lõhutud". 2000 – 2001.

REPRO

Täna lehes

Mutt: me kõik oleme Savisaare sugulased. Lk. 2/ Vaher: sangarid vee all. Lk. 3/ Ahasveerus ja kirjanduspreemiad. Lk. 4 – 5/ Adolf Šapirol valmib Linnateatris Turgenevi "Isad ja pojad". Lk. 6 – 7/ Vastukaja: Eesti muusikud Põhja-Ameerikas. Lk. 8/ Kontserdipeegel. Lk. 9/ Jürgen Rooste uued luuletused. Lk. 10/ Noor briti arhitektuur. Lk. 19/

Sirp eri. Muutuvad muuseumid muutvas maailmas. Lk. 11 – 18 Rappija Jack kinolinal. Lk. 20/ Kinomuuseum 20 aastat õhus. Lk. 21

Eesti, uus riik Aafrikas

“Kõik sigatsevad,” ütles Vana-Örinard südametäiega ja lirtsatas suletud maapoe esisele asfaltplatsile.

“Aga nii on see ju alati olnud,” õhkas Hüüve-Mada, tema naine, allaheitlikult. “Mis sa, tavaline inimene, sinna ikka parata saad!”

“Kõik sigatsevad, aga mõned sigatsevad veel rohkem kui teised!” ei jätnud Vana-Örinard ja tema parodontoosist taandunud igemetega pikad hambad välgatasid pahaendeliselt.

Vaat niimoodi võiksin alustada uut kaasajaainelist romaani Eestist!

See, et linnapea võtab sugulasi tööle, on juba äraleierdatud värk. Aga miski ei muutu ja lausa huvitav, millega see kõik lõpeb. Ma ei saa ikka lahti tundest, et suur hulk kaaskodanikke ei mõista teda oma südames hukka. “Just nii peabki! Õige mees! Mis sa seal muidu oled!” näivad nad oma vaikumisega mõista andvat. Mulle tuleb meelde Georg Otsa omaaegne menulaul, mis algas nii, et “Villem see on viulil!” ja lõppes “Küll on poisid toredad, hästi – nad mängivad!”. Mängivad jah. Nepotism on saanud Eestis sama tavaliseks kui mõnes Aafrika riigis. Sellest ei tasuks enam rääkida, kui see veidral kombel ei seostuks kultuuriluga. Sattusin hiljuti “Koopia”-nimelise teose “rahvale ilmutumisele”. Esitlus nagu ikka, noored autorid, vastav publik, väike videoseanss jne. Üks kolmest autorist oli Maria S. Loomulikult märkas ka tema poiss-sõpra, kellega nad “ninasid vastamisi hõõrusid”. Normaalne! Aga kui ma nüüd mõtlen, et see poiss-sõber on linnavalitsuse... Oleks siis veel jooksupoiss (noortel on kiired jalad) või arvutimees või midagi taolist. Aga nõunik? 20-aastasele inimesele on vaja enamasti veel endale nõu anda. Ma tean küll, et maailm nooreneb, et tänapäeval õpitakse ja töötatakse samaaegselt. Ja on erialasid, millel Eestis on väga vähe spetsialiste. Kuid kusagil on piir. Millegipärast Bushi, Schröderi ja teiste tippregelaste nõustajad on lõpetanud koolid, kaitsnud kraadid ja näidanud end oma ametikohal väljapaistvate spetsialistidena, enne kui nad on nõustama võetud. Sääraste jutu peale tahetakse kohe tuua vastuargumendiks kunagised noored isamaalased, iseäranis endine välis- ja kaitseminister Jüri Luik. Esiteks oli too murranguaeg, mil üks sotsiaalne paradigma vahetus teisega, seevastu praegu oleme jõudnud stabiilsesse ühiskonda. Teiseks oli Jüri Luik tõepoolest erand. Temast jäi juba tosin aastat tagasi mulje, nagu oleks ta vähemalt kaks korda vanem kui ta tegelikult oligi. Rääkis väga läbimõeldult, kaalus iga žesti.

Jüri Mõis sai üksvahe kurikuulsaks sellega, et soovitas kõikidel Tallinna kolida, sest siia on koondunud lõviosa Eesti rikkusest ning niiviisi saaksid kõik sellest osa. Mulle tuli mõte, aga mis siis, kui me kõik püüaksime Edgar Savisaare sugulaseks saada? Siis me pääseksime ka parema põlve peale. See ei ole muidugi lihtne ülesanne, sugulusaste muudkui kaugeneks iga uue abiellumissidemega. Teiselt poolt võttes – kuna Eesti on nii väike, siis tegelikult me olemegi kõik omavahel juba sugulased, nagu on tõestanud meie auväärset rahvaloolused. Ei mäleta täpselt, aga nii tosin sugupõlve tagasi olid meie esivanemad kindlalt omavahel hõimlased. Nii et väikse liialdusega võime öelda, et tegelikult me juba olemegi kõik Edgar Savisaare sugulased ja meil on moraalne õigus hakata teda nõustama ja selle eest inimväärset palka saama.

Muide, palgast. Kas pole sellega (millegipärast on kõik korraga hakanud kasutama sõna “palganumber”) naljakas lugu: “korralikud” palgad – st. neljakümnest tuhandest alates ja üle saja tuhande küündivad – panevad inimesed vihast värisema. Samas kui keegi suurendab aasta jooksul kinnisvaratehingutega või aktiivsemalt oma varandust näiteks kuus miljonit, siis teeb see ära jagatuna tervelt viissada tuhat kuus, ometi ei küsi keegi, “kuidas nii võib?”. Ilmselt on asi selles, et juriidiliselt on ka too sajatuhandese palga saaja töövõtja staatuses. Ta nii-öelda konkureerib teiste töövõtjatega sama rea peal. Aga et tema nii palju “tööd võtab”, see tundubki teistele irvitamisena.

Siis lugesin lehest, et Saaremaal oli tütarlaps toonud Keskerakonda 38 uut liiget. See on nagu komsomoliklass. Olen alati arvanud, et naised on tublid parteilased ja see partei, kuhu kuulub palju noori naisi, see partei on tõusuteel, tema päral on taevariik ja tulevik. Seda teadsin ma juba kakskümmend aastat tagasi. Ei ole viisakas end tsiteerida, aga kes see tänapäeval viisakusest hoolib.

“Naised määravad ju kõik. Kui kaua suudaks mees end krampilikult mingite aadete pärast tegutseda, kui seda ei sanktsioneeriks vastassoo tunnustus, kui naistele nõnda ei meeldiks? /---/ Kui blondiin poleks aktivistile andunud, kaua oleks aktivist suutnud iseendaks jääda?”

Tore, kui su teosed rahva hinges vastu kõmavad.

MIHKEL MUTT

Suuremeelsusega rahvuskultuuri ei hoia

Muulasküsimus: müüdid ja tegelikkus

21. detsembri Sirbis tutvustab 2001. aasta Eesti inimarengu aruannet selle peatoimetaja Raivo Vetik. Alljärgnev esitab selle lugemisel tekkinud mõtteid.

Alustame ühest faktitõlgendusest. “...eriti negatiivselt on kihistumise, tööturu ja haridusvõimalustega seotud probleemid mõjunud mitte-eestlaste puhul,” kirjutab Raivo Vetik, “...erilise löögi all on üldkesk- või kutseharidusega mitte-eestlaste nooremad vanusegrupid. Nende töötuse risk on eestlastest eakaaslaste omast üle kahe korra kõrgem. Mitte-eesti noortel on ka oluliselt raskem jätkata õpinguid kõrgkoolis, kuna nende eesti keele oskus ei ole selleks piisav. Rahvustunnusega seotud struktuurse ebavõrdsuse tulemuseks on hälbekäitumise mitmesuguste vormide oluliselt kõrgem levik just mitte-eestlaste seas. AIDSi ennetuskeskuse andmeil on näiteks herooinitarvitajate põhikontingent (80%) venekeelsed mehed vanuses 15 – 25 eluaastat.” Seega seda n.-ö. vaatlustulemust – 80% herooinitarvitajatest on 15 – 25aastased venekeelsed mehed – seletatakse Eesti rahvastiku kihistumise ning erinevate tööturu ja haridusvõimalustega. Vaatleme neid põhjusi ükshaaval.

Kihistumine tähendab perekondade sissetulekute erinevust. Ma pole kusagil kohanud uurimistulemusi, mis näitaksid või kasvõi väidaksid, et venekeelsed elanikud asuksid sissetulekute skaala alumises servas. Seevastu näitavad paljud uurimused, et sissetulekud on eriti väikesed maapiirkondades. Seal aga, nagu teada, elavad peamiselt just eestlased. Seega, kuni pole vastupidiseid usaldusväärseid andmeid, tuleb arvata, et sissetulekute jaotus on mõlemas rahvusrühmas enam-vähem sama, mistõttu esimene põhjus langeb ära.

Sellest, et töötuse määr on venekeelse elanikkonna seas suurem, on sageli räägitud. Antud kontingendi seas on ta suurem “üle kahe korra”. Pole selge, kui palju just üle, kuid kindlasti pole see “peaaegu kolm”, muidu olekski nii kirjutatud. Võtame siis arvutuste lihtsustamiseks, et see number on lihtsalt kaks, millega – arvestades, et vastavas vanuses eestlasi on heal juhul samuti umbes kaks korda rohkem kui vene keelt kõnelejaid – saame, et töötute meeste seas vanuserühmas 15 – 25 aastat on eesti ja vene keelt kõnelejaid võrdel arvul. Lähtudes eeldusest, et herooinitarbimine tuleneb otseselt töötusest, peab vastavas vanuses eestikeelsete herooinitarbijate arv samuti olema sama, mis aga kuidagi ei sobi kokku eeltoodud tulemusega, mille kohaselt kõik ülejäänud, sellesse venekeelses 15 – 25aastaste meesrahvaste rühma mitte kuuluvad herooinitarbijad kokku moodustavad vaid 20% kogu herooinitarbijakonnast. Ja arvestades, et nende 20% “kõigi” hulka, peale eesti keelt kõnelevate 15 – 25 aasta vanuste meeste, kuuluvad veel nii venekeelsed meessoost narkomaanid, kelle vanus ei mahu neisse piiridesse, kui ka mistahes vanuses vene keelt kõnelevad naisnarkomaanid, samuti kõik eesti keelt kõnelevad naisnarkomaanid ja kõik eestikeelsed muus vanuses meesnarkomaanid, tuleb ilmselt arvata, et eestikeelseid 15 – 25aastasi meesnarkomaane on ehk pigem 8% kui 20%, rääkimata 80%. Jäädes narkomaania põhjuste eeltoodud seletuse juurde ning isegi kui eeldada, et kõik eestikeelsed noormeestest narkomaanid on seda tööpuuduse tõttu, tuleks aktsepteerida, et vaid üks kümnendik venekeelsest noorest meesnarkomaaniast on seletatav tööpuudusega. Järelikult peavad 72% herooinitarbijaist moodustama vene noormehed, kes on õnnetud, et neil ei ole õnnestunud edasi õppida.

Ma oletan, et peaks olema siiski teada, milline osa venekeelsete koolide lõpetajast siirdus edasi õppima ja milline oli see osa eestikeelsete koolide puhul. Kahjuks R. Vetik selliseid andmeid ei esita, kuid millised need ka ei oleks, on äärmiselt raske uskuda, et see seletab narkomaania sellist jaotust. Ja nagunii on vastuseta küsimus, miks peaksid tööpuudus ja edasiõppimise võimaluse ahtus sundima heroini tarbima just noormehi, mitte neide. Kas tahetakse väita, et asi on selles, et noortel neidudel on õppimatagi võimalik tasuvat tööd leida? Veel üks küsimus: kui palju Läände põgenenud eesti noormehi jõi ennast põhja “haridusvõimalusega seotud probleemide” tõttu? Jne. Peale selle, miks mitte vaadata asja teisest otsast ja küsida, kas saab eelmainitud kontingendi tööhoive (ja kõrgkoolides õppijate arv) olla üldse suurem, kui

nad annavad 80% narkomaanidest? Kes võtaks tööle võimalikku narkomaani?

Eelnev peaks illustreerima üht fundamentaalset tähtsusega järeldust: tänapäeval ei saa inimeste käitumist tuletada vaid materiaalistest oludest, veel enam – see on teist järku väike suurus. Nii võime me seletada 8% nähtust, 80% peab tulema mujalt ja seda inimekäitumist reguleerivat faktorit võib tähistada sõnaga “kultuur”, sest lähemal vaatlusel osutub, et tal on ka kõik selle sõnaga tavaliselt seostatavad omadused. (Tõsi, samas Sirbi numbris ilmunud kirjutises kasutab Toomas Paul umbes samas tähenduses mõistet “mentaliteet”.) Selle asjaolu ignoreerimine põhjustab igal sammul uusi valejäreldusi. Näiteks samas kirjutises väidab R. Vetik, et turumehhanismi alusel tekkiv majanduslik ebavõrdsus vähendab inimressursi kasutamise efektiivsust. Suurema võrdsuse tasemega riikide majandus kasvavat kiiremini ning nende kasvutrend olevat stabiilsem. Seda näitavat see, et “viimase 30 aasta jooksul on Ida-Aasia suhteliselt egalitaarsete riikide majanduskasv olnud umbes kolm korda kiirem, võrreldes väga suure ebavõrdsuse tasemega Ladinameerika riikidega”.

Majandusega kõike ei seleta

Samamoodi võiks järeldada, et loomade jooksukiirus oleneb nende kõrvade pikkusest: edestab ju jänes jooksus kindlasti kilpkonna – kui ta just teel vahepeal magama ei jää, nagu tuntud muinasjutus. On ammune uurimisobjekt, miks Ida-Aasia emigrantide lapsed on USA-s koolis peaaegu alati parimate seas ja miks nad ise kipuvad kohaliku valget tööjõudu välja tõrjuma, samas pole midagi taolist kuulda Ladinameerikast sisserändajate suhtes, ennem vastupidi. Pigem on põhjust arvata, et isiklikul edukusel ja võimel/võimetusel organiseerida efektiivset majandust ning ühiskonnakorraldust, sealhulgas elanike sotsiaalset turvalisust, on ühine alus. Peale selle võib ju väita täiesti vastupidist: nii nagu mis tahes potentsiaali gradient tekitab potentsiaali kasvu sihis suunatud jõu, niisama inimeste majandusliku heaolu taseme erinevus tekitab inimestes püüu oma taset tõsta. Et see on võimalik oma töö efektiivsuse tõstmise läbi, aga, tõsi küll, ka kuritegelikul teel, siis viib liberaalne turumajandus mõlema kasvule. Ja teiselt poolt, eriti egalitaarne Nõukogude Liit suutis luua nii efektiivse majanduse, mis muutis mõne aastakümnega rusudeks loodusvaradelt maailma rikkaima riigi.

Kultuuri rolli eiramine ei saa muidugi kajastumata jääda R. Vetiku artikli selles osas, mis puudutab ühiskonna nn. kultuurilist jätkusuutlikkust. Näiteks tsiviilsatsioonide konflikti teooria omaksvõtmisel või mitteomaksvõtmisel ei ole mitte mingit pistmist must-valge maailmavaate ega Ida-Lääne suhetega. See teooria – kui seda nii nimetada – põhineb kahel väitel: 1) mida erinevamaid märgisüsteeme kasutavad suhtlevad pooled, seda raskem on nendevaheline suhtlemine ja seda suurem on vääritimõistmise ja konfliktioht ja 2) kultuure rühmitatakse tsiviilsatsioonidesse nende poolt kasutatavate märgisüsteemide läheduse alusel. Sellest järeldub, et konfliktioht on suurim erinevatesse tsiviilsatsioonidesse kuuluvate suhtlejate vahel, mis moodustabki selle nn. tsiviilsatsioonide konflikti teooria ratsionaalse sisu. Selles sisus ei muutu mitte midagi ka siis, kui me esimese punkti lõppu lisaksime “... ja seda suurem on suhtlemisest saadav kasu” (eeldusel, et suhtlus on võimalik!). Kultuur aga määrabki selle märgisüsteemi, mille abil ümbritsev maailm meie teadvusse projitseerub, seega on küsimus selle nn. Huntingtoni teooria tunnustamisel see, kas kultuuri ühiskondlikku käitumist reguleerivat rolli tunnustatakse või mitte. Mis on aga see, mis igal konkreetsel juhul konfliktini viib, see sõltub juba suhtlevaist kultuuridest. Näiteks islami maailma ja Lääne tsiviilsiooni konflikti vältimatuks pidanud Vene TA akadeemik N. Moissejev pidas selle aluseks Läänele olemusliku innovatsiooni ja islami šariaadi jäikade traditsioonide ja ettekirjutuste vastuolu.

Kuid muidugi ei pruugi alati konflikti tekkida. Ja seda nimelt siis, kui kultuur mingil põhjusel ei tunne end ohustatuna. Aga iga elujõuline kultuur PEAB sisaldama endas kaitsemehhanismi, täpselt samamoodi, kui kasutada R. Vetiku võrdlust, iga organism peab endas sisaldama

immuunsusmehhanismi, mis kaitseks organismi võõrkehade sissetungimise vastu. Umbes 50 000 aastat tagasi lakkas inimese bioloogiline evolutsioon ja asendus kiirema ja seetõttu efektiivsema ühiskondliku evolutsiooniga, mille tegi võimalikuks asjaolu, et inimeste ühiskondlikku käitumist reguleeriv mehhanism – kultuur – osutus ise võimeliseks evolutsioneeruma, see tähendab, et ta evis kõiki kolme isearenguks vajalikku omadust: võimet säilitada iseenast läbi aja, võimet muutuda ja tundlikkust väliskeskkonna tingimuste muutumise suhtes. Bioloogilise arengu korral tuntakse neid nn. Darwini triaadina: pärilikkus, muutlikkus ja looduslik valik. Kultuurilise jätkusuutlikkuse mehhanismid ei ole ainult mitmekesisus ja muutlikkus vaid ka kultuuri enda sisemine sidusus ja stabiilsus. On vähe kasu võimest muutuda, kui pole võimet neid muutusi läbi aja edasi kanda, nii et need saaksid läbi teha loodusliku valiku range testi. See tähendab, et stabiilsus ja muutlikkus peavad olema teatud proportsioonis, kesktee on retsept, nagu ütleb R.Vetik. Ütlemiseks see kahjuks ainult jääbki. Sest enamiku ülejäänud osa R.Vetiku kirjutisest moodustavad etteheited Ida-suunalise suletuse suhtes.

Maailmu ei saa "uueks luua"

Ma saan R.Vetikust aru, tema soov oleks näha Eesti praegust ühiskonda kooskõlalise, sidusa, tervikliku ja tugevana. Mis siis ikka, mina sooviksin samuti teistsugust maailma, sellist, milles energiaallikaina töötaksid iga liiki igavesed jõumasina. Teadlasena pole mul selle sooviga midagi peale hakata. Ainus sellega seonduv teaduslik küsimus on see, kas sellises hüpoteetilises maailmas ikka mulle ka ruumi oleks. Füüsikud ongi kindlaks teinud, et meie maailma iseloomustavate fundamentaalsete füüsikaliste konstantide väikesedki muutused oleksid tekitanud maailmu, kus elu teke oleks olnud mõeldamatu. Eelmainitud akadeemik N. Moissejev, osutades, et mida keerulisema süsteemiga on tegu, seda arvukamad ja lõppkokkuvõttes ahtamad on need tingimused, mille korral süsteemi eksistents on võimalik, on võrrelnud inimkonna praegust arengut liikumisega mööda žiletitera. See tähendab, et valiku- või talumise näiv paljusus on puhtilulosoorne, meie võimalused "maailm uueks luua" saavad olla vaid väga piiratud. Loomulik looduslik areng on meid juhtinud sellesse voolusängi just seetõttu, et naaberteed on olnud blokeeritud või väga ahtad. Antroopsuprintsiip ütleb, et Universumi paljud parameetrid on sellised nagu nad on just seetõttu, et meie olemasolemas – nende parameetrite erinevate väärtuste korral meid lihtsalt ei saaks olla. Me teame seda, sest me tunneme Universumis kehtivaid seadusi. Kujutleme nüüd, et me neid ei tunne, kuid meil on võime neid Universumi parameetreid muuta. See on see olukord, mis kehtib ühiskonnateadustes ning mis peaks sundima meid ettevaatlikkusele, eriti mingite globaalsete mudelite väljapakkumisel.

Eesti kultuuri lõputu ümberkujundamine

Nüüd jõuamegi R.Vetiku artikli selle osa juurde, mis sundis vastulauseks sõna võtma. Jõudnud ühelt poolt vaieldamatule järeldusele, et see nn. nõukogude aeg viis traditsioonilise eesti kultuuri kiirele muutumisele, asendades traditsioonilised eestiomased kultuurinormid Läänest pealiskaudselt laenatutega ning põhjustades seega kultuuri üldist vaesumist ja paljude rahva usaldustunde ja eneseväärikuse aluseks olnud oluliste sisemiste identiteedimehhanismide kaotsiminekut, leiab R.Vetik ikkagi, et eesti kultuuri peamine viga on tema vähene vastuvõtlikkus võõrastele mõjudele, eriti aga jäik vastandumine seni Eestis domineerinud Ida (pro vene) kultuurile ("must-valge maailmapilt" R.Vetiku käsitluses). "Meil napib eneseusaldust ja suuremeelsust aktsepteerimaks endast erinevat"; me hoidvat Venemaaga suhtlemisel must-valgest mudelist kinni "isegi siis, kui lääne strateegia on muutunud ning otsitakse pigem partnerlust. Me ei märka suuremas mängus toimuvaid muutusi, vaid jätkame kummituste otsimist." "Kui globaliseeruva maailma imperatiiviks on "teise" muutmine arengurekursiks, siis must-valges sotsiaalses keskkonnas jääb "teine" vaid probleemide ja hirmu allikaks".

Ma arvan, et see näitab asja olemuse ja kultuuri objektiivse iseloomu sügavat mittemõistmist. Pool sajandit oli eesti kul-

tuur üpris ühesuunalise välise surve all. Suur osa eesti kultuuri oli lausa keelatud või põlu all, mistõttu tema järjepidevus kannatas. Kui kultuuri ülalhoiidvad mehhanismid ei saa funktsioneerida, hääbub see kustumisajaga, mis kestab umbes kolm inimpõlve (mälestuse mälestuse kustumise aeg) – seega ca 100 aastat. Kuna enamus siirdeprotsesse on eksponentsiaalsed, saab ligikaudu hinnata kaotuse suurust: see on $1 - \exp(-50/100) = 0,4$ ehk 40%. See on äärmiselt suur muutus. Katsudes end kaitsta, püüdis kultuur ehitada vihkamisest ja põlgusest "tulemüüri" enda ja pealetungiva kultuuri vahele. Selle kaitsevõlli üheks osaks sai ka kõik Läänest tulev ja Idale vastanduv. Mõistagi ei saanud "raudse eesriide" tingimustes sellised kultuurilaenu olla kuigivõrd läbitunnetatud ja kultuuri enda arenguvajadustest tingitud. Kuid sellele kaitsele vaatamata tungis eesti kultuuri suurel hulgal mõjusid ka Idast, eriti neid, mille päritolu ei olnud nii ilmne ja mida surve all olev kultuur võis kasutada. Ma pean silmas binaarse kultuurisüsteemi must-valget maailmapilti, millest kirjutab ka R.Vetik. Kuid R.Vetik kasutab seda mõistet tähenduses, mida on raske õigesti pidada. Oma kultuuri kaitsmine ja võõra kultuuri tõrjumine EI ole üldjuhul binaarse maailmanägemise tunnus, see, nagu eespool püüdsin näidata, PEAB olema omane igale kultuurile, muidu see kultuur ei püsi ja kultuurimehhanism kui selline ei saa toimida. Aga on kultuure, kus "kolmanda jõu" – seaduste või eetiliste printsiipide üliluslikkuse tunnistamine piirab meie-nemad vastandamist, seda nii kultuurisiseses kui kultuuridevahelises suhtluses, ja teisi, kus selliseid piiranguid ei tunta. Viimasel korral on jutt must-valgest maailmapildist oma kohal. Kuid ei ole mingeid seadusi või eetilisi norme, mis nõuaksid võõra kultuuri omaksvõttu, ega saagi olla – kultuur lakkaks siis ühiskonna arengumehhanismina toimimast.

Oma kultuuri hoidmisel või mittehoidmisel ei ole seega mingit pistmist suuremeelsusega ja kui meil napib eneseusaldust, siis on see meie ajaloo paratamatu tulemus. Meie kultuuri praegune vilets seisund ja ühesuunaline kallak on nende olude loomulik tagajärg ja ainult aeg ja muutunud olud võivad siin asja parandada. Meie kultuuri seis on selle sisemine omadus ega sõltu sellest, milline mäng Ida ja Lääne vahel parajasti käib. Meie kultuuri jaoks on muutlikkus viimase poolsajandi jooksul selgelt ületanud taluvuse piirid, nüüd on vaja leida aega rahunemiseks ja uueks eneseleidmiseks. Paraku on Läänest asi just vastandfaasis. Olles aastasadu ahistanud oma vähemusi ning saanud XX sajandi genotsiidide nägemisest paraja šoki, on nad paotanud ukse välismõjudele ning on muidugi veendunud, et nii nagu nad nüüd teevad, on see ainuõige, et nii peavad käituma kõik ja alati ning nende missioon on see kõigile selgeks teha. Nii muudetaksegi oma hetkearusaam "globaliseeruva maailma imperatiiviks", mida kõigil on kohustus järgida. Selline jaburustuletab meelde Švejki garnisonihaiglat, kus kõiki haigusid raviti maoloputuse ja klistiiriga. Ehkki mõnel puhul võib see kindlasti kasulik olla, on see mõnedele päris kindlasti ka tappev.

Kokkuvõtteks: see eesti rahva lõputu "kultuuriline ümberkujundamine" tuleb lõpetada. Tuleb teha selget vahet kahel asjal: üks on oma kultuuri valmisolek võtta vastu välismõjutusi, teine aga sallivus teiste kultuuride suhtes, mõlemaga on eesti kultuuril asjad nii korras, kui see pärast poolt sajandit välist ühesuunalist survet üldse olla saab. Millega on asi tõeliselt halb, see on kultuuri enda seis, tema maht on nagunii väike, kultuur on hõre, vähesidus, mosaiikne, koosneb suure osas mitmest kohast laenatud halvasti omavahel seostuvaist lappidest, sügavad ja kõikehaaravad ideed puuduvad – puhas postmodernistlik rämps, nagu meie ajale kohane. Sellele vastavalt on inimesed pealiskaudselt, enamikus suuremate vaimsete väärtuste ja huvidega, kibestunud, mitteusaldavad ja tigidad. Lugege kommentaare mõnel internetileheküljel või riigikogu istungite stenogrammi – kõikjal vaatab vastu ühesugune pilt. Eesti rahvas ja kultuur vajab aega, et end koguda ja end uuesti leida. Et see saaks toimuda, on inimestel vaja kindlustunnet, siis tekivad iseenesest uued püsiväärtused ja kultuur saab taas võime omandada suhtluse läbi uusi ideid ja arenguiimpulsse, just selliseid, mida kultuuri arenguloojika nõuab.

TIIT KÄRNER

Sangarid vee all

Õelge mulle, lihtsameelsele, kas sangarilusel on siinilmas tähtsust? Kindlameelsusel sülitada maailmale tõtt vastu silmi ka siis, kui see eluohtlik on? Asjaosalise enda tarvis võib see vajalik olla. Kui tegu uhke ja puhta natuuriga. Aga ühiskonna jaoks? Ega vist. Sootsium on egoistlik elukas. Ta ülistab kangelasi nii kaua kui see vajalik näib, siis heidab mälust välja. Või meenutab formaalselt. Kohanejad ja karjeristid võidutsevad aga alati.

Tosinkond aastat tagasi oli eesti ühiskond vaimustusest tagajalgel, kui laagrist naasis Mart Niklus. Nüüd on mees vist peaaegu et elukohata, aga see ei morjenda kedagi. Samal ajal kingib Tallinn punavanakesele Arnold Greenile maid ja maju.

Tegelikult tahtsin ma küll kõnelda Lidia Tšukovskajast, kellest eestlane ei tea mõhkugi. Nädala pärast möödub selle naise sünnist 95 aastat ja muud sõna kui vaprus ei oska tema puhul pruukida.

Tšukovskaja oli vene nõukogude dissidentluse eredamaid figure. Kirjanik Kornei Tšukovski tütar. Tšukovskite perekond oli üldse värvikas kamp. Iseäranis kui silmas pidada pere kolme kirjanikku: papa Korneid ning poega Nikolaid ja tütar Lidiat. Kokku esindasid nad tervet eetilisi-poliitilist spektrit. Piltlikult püsivad nad mu silme ees kui tormlev vene troika. Keskel vana Kornei, tark ja elukogenud mees, kuulus lastekirjanik ja kriitik, kes kahekümendate lõpul sai teravasti nuhelda Lenini leselt Krupskajalt. Pravda avaldas Krupskaja tapva artikli "Krokodillist" ja K. Tšukovskist", kus Kornei lasteluulet nimetati väikekõnandlikuks mudaks. Tšukovski pääses küll süüdistusterahe alt, temast sai koguni kirjanduslik autoriteet, ent mees oli muutunud ettevaatlikuks laveerijaks.

Troika vasemal tiival kappas Nikolai, külm enesearmastaja, sovetist, riigivõim prosaist, kes tõusis populaarseks eesti keeldegil tõlgitud romaaniga "Balti taevast". Paremas servas perutas aga kompromissitu dissident, kartamatu tõeütleja Lidia. Muide, Kornei ei teinud laste erinevusest ka ise saladust, päevikus kirjutab ta: "Kolja on mõtlematu egoist, Lidia aga sündinud humanist".

Lidia sattus vanglasse juba plikana, toona täiesti süüst puhtana, apoliitilise naivitarina, kes uskus suurde armastusse ja oli jumaldamiseni kiindunud Bloki lüürikasse. Ent ta keeldus kirjutamast armuandmiskirja ning jagas saatust koos anarhistide ja esseeridega. Asumisel naasnuna suheldus ta kirjastamistöösse ja võibolla jäanukski poliitikkaukeks, kui 1937. aastal poleks represseeritud ta meest, tuntud füüsikut Matvei Bronšteini. Sest hetkest tajus ta äkki sotsiaalset kurjust.

Tšukovskaja kirjutas kaks jutustust, "Sofia Petrovna" ja "Laskumine vee alla", mida kodumaal ei trükitud ja mis lõpuks avaldati Läänest. Lidia sööstis lahingusse ja astus välja Danieli, Sinjavski, Sahharovi ja Brodsky kaitseks, läkitas häbitava avaliku kirja küünik Šolohovile. Kogu ta publitsistika avaldati piiri taga ja loeti ette kontraradiojaamades. Lidia väreles aastakümneid vangla ja vabaduse piiril. Vaid Kornei mõjukus hoidis naist veel vabaduses. Ehkki seis muutus aina räbalamaks: 1974. aasta alul heideti Lidia välja kirjanike liidust.

Väljaviskamine oli skandaalne üritus, mille eesmärgiks lõhestada Tšukovskite perekond, et siis Lidiaga üksi arved õienda. Nikolai Gribatšov kinnitas koosolekul lärmakalt, et tema teadvuses seisavad Kornei ja Lidia täiesti eraldi. Vera Morozova hüüatas, et Kornei ja Nikolai eraldamine Lidiast on hädavalik. Lastekirjanik Agnia Barto ja Valentin Katajev imestasid, miks sihuke frukt üldse veel Nõukogudemaal tatsab.

Lidia oligi seks ajaks juba haige vana naine, kes põdes ränka südame tööbe ja oli peaaegu pime. Ta nägi kirjutada vaid musta flomasteriga, mida Venes ei toodetud, aga väljamaalt Lidiale saadetud pakid tegi KGB lahti ja murdis pliiatsid pooleks. Naise telefoni kuulati pealt, korterit valvati. Telefonikuulajad heitsid haige mutikese üle räigeid nalju. Helistasid näiteks südaööl ja nõudsid Solženitsõnit. Kui seda meest polnud võtta, irvitati telefonis, et pole viga, varsti koksame teid mõlemaid maha.

Lidia elas siiski kauem kui NSVL. Enam kui Kornei või Nikolai. Ta suri 1996. aasta veebruaris 89aastasena. Nüüdki on huvitav üle vaadata, kes toona nekroloogile alla kirjutasid. Hulk inimõiguslasi. Mitmed kärmed värvivahetajad. Mõned tarkava demokraatia esindajad. Näiteks Galina Starovoitova, kes mõni aasta hiljem Peterburis õisel koduteel mõrvati. Tapjad tänini tabamata.

Jutustuse "Laskumine vee alla" järgi vändati 1991. aastal Prantsuse-Vene koostööna film "Käsikiri". Kummalise auraga töö. Vahel lasen seda öösiti maki pealt. Tõepoolest, kõik hingab ses kui sügaval vee all.

VAAPO VAHER

PEALELEND

Isand Aarne Ruben, millist kasu on teil olnud Eesti muuseumidest ja arhiividest?

On olnud määratud kasu niihästi muuseumidest kui ka arhiividest. Kõikvõimalike ideede tahtel ja iseenda huvist olen viimasel ajal väga palju kirjutanud Eesti ajaloo kohta. Võib-olla see tuhin vaibub mõneks ajaks, kuid päriselt ei kao minu armastus vanade asjade vastu kunagi.

Arhiiv võimaldab taastada kunagisi inimesi. Praeguste inimestega võib lihtsalt juttu puhuda, kuid inimesed kaugel ajaloos on nüüd vaid vaimud, kui sedagi. Meist kõigest jääb ju ometi jälj.

Eesti arhiivid on väga head. Ka need säilivad, mis on Moskvasse või mujale tassitud, on meil publitseeritud, muidugi, kui jutt ei käi Nõukogude riigi saladustest.

Muuseumide pluss on selles, et neis on vanade asjade

ringmäng, eriline aura. Ka ajalooaamatust võib ju lugeda, et Tallinna timuka mõõgale oli kirjutatud "Jumala arm on igal hommikul uus", kuid näha mõõka vitriini steriilses keskkonnas ja desifreerida sõnum ise – see on midagi muud.

Ka steriilsel keskkonnal on oma võlu. See on midagi täiesti uut, sest meie ise ei ela ju ometi steriilses keskkonnas.

J. R.

AARNE RUBEN

Tervitusi teisest ilmast!

Jaanus Adamson ja Elo Viiding suure kirjanduse revanšist

Ene Mihkelson

Elo Viiding: Mis tunne sellest raamatust jäi?
Jaanus Adamson: Tunne revanšist, Suure Kirjanduse revanšist. Kaudselt on sellele juba osutatud; Mihkelsoni teost on nimetatud nii XXI sajandi esimeseks suureks eesti romaaniks (Janika Kronberg) kui XX sajandi viimaseks suureks eesti romaaniks (Kajar Pruul). Jagan toda tunnet suurusest – suurest romaanist, suurest kirjandusest.

On siis Suur Kirjandus kadunud?
Justkui oleks, jah – ehk selle pärast mõjubki "Ahasveeruse uni" nagu tervitus teisest ilmast, mingist teisest, kuhugi hääbunud kirjandusest; selles romaanis on midagi kummituslikku.

Milles revanš, mida nimetasid, seisneb?
Vähemasti selles, et tuleb meile meelde, ütlesin, vertikaalse mõõtme vajaduse kirjanduses ja kirjanduse käsitlustes; seda (kummituslikku) mõõdet polegi vist päriselt unustatud, tegelikult püsib see meis (kelles meis?) edasi, kuskil sügavamates ajusagarates; Mihkelsoni romaani üldine tunnustamine on selle tunnistuseks.

Lihtsalt on tekkinud mulje, et uuemas kirjandusmaailmas kehtib vaid üks telg – horisontaalne; või siis, kõik laotuks lamedalt justkui samale tasapinnale, kõik "sihtgrupid" oleksid nagu võrdsed ja neile suunatud "tooted" võrdväärselt huvitavad. Ehk siis: kujunenud on mingi sisuliselt "väikeste" kirjanduste tüütult mõõdutundetud teadvustamine. Nii tekib paratamatult igatsus hierarhilisemalt korrasstatud kirjanduspildi järele. Kahemõõtmeline tasapind nõuab juurde kolmandat mõõdet (kõrgust, vertikaali) – siis tekib normaalne kirjandusruum, kus saab hingata.

Milles ikkagi seisneb Mihkelsoni romaani suurus, mis sellise tunde äratav?

See on kirjandus, kus kaalul on rohkem kui elu: selles on traumaatilist liiasust, sundmõttelise lõpunimekut, ja kokkuvõttes – tõeliselt paratamatut mässulisust.

See tuleks nüüd allpool lahti rääkida, kuid katsuks esmalt romaan "paika panna" mingil üldisemal kirjanduslikul tasandil.

On viidatud XX sajandi teisel poolel levinud nn. mäluromaanile: "tegelaste tänapäevapingete ja -ahastuste allikana paljastub teose jooksul mingi isiklik või perekondlik minevikusaladus" (Kajar Pruul); veelgi üldistavamalt öeldes esindab "Ahasveeruse uni" nn. kõrgmodernistlikku romaani, mille dominant on epistemoloogiline, ehk siis – esiplaanile nihkuvad küsimused: mida peab teadma? kes teab? kui kindel on teadmine? kui tõele vastav? kuidas teadmine edastamisel moonduv? kes olen ma ise oma teadmistes? jne.

Brian McHale, näiteks, peab modernistliku romaani "mudeliks" just nimelt detektiivilugu, kuna viimane on epistemoloogilise kirjandusžanri musternäide. Ka Slavoj Žižek on võrrelnud modernistlikku romaani ja detektiivilugu, kuna formaalne probleem on mõlemas

sama – võimatus jutustada lineaarset lugu, st. võimatus paigutada oma subjektiivset saatust ajaloolisse koherentsesse tervikusse; või siis nagu dekkarites: võimatus selgitada mõrvasaladust ajalisi-põhjusliku jutustusena.

Mihkelsoni romaan sobitub selliste käsitlustega, seal on surm kui müsteerium, jutustaja kui detektiiv ja põhiküsimus: "kuidas kõik tegelikult oli" (lk. 143).

Ainult et kui dekkarites saab iga kahtlane detail lõpuks kindla tähenduse, kord taastub ja kuri saab karistuse, siis Mihkelsonil säilib "mõrv" traumaatilise tühikuna, Asjana, mida polegi võimalik sümbolisesse korda sisse kirjutada.

Seda võiks võrrelda olukorraga Michelangelo Antonioni modernistlikus filmis "Blow up", kus fotode suurendamisel hakkavad silma veidrased detailid ja laigud, ühel neist on laiba kontuurid; kui erutunud fotograaf kiirustab öösel sündmuskohale, leiabki peidetud laiba; kui ta päeval sinna tagasi läheb, siis laipa enam pole; on jäänud vaid tühik, tühi koht, ja ainsaks tõestuseks bodyst on kahtlane fotosuurendus.

Filmi lõpus ühineb fotograaf tennisemängu imiteeriva seltskonnaga; kui ta kujuteldava palli platsile tagasi viskab, aktsepteerib ta mängu ilma "objektita", st. ta mõistab, et laip, tema detektiivse tõlgendusihaga objekt-põhjus oli vaid tühik, tühi koht, mis käivitas kogu mängu, ei muud; mänguks oligi tegelikult tarvis ainult tühikut.

Täpselt samuti on ka Mihkelsoni jutustajal-detektiivil ainult fotod "mõrvastseenid"; need on kui lahtised haavad, mille juurde üha uuesti ja uuesti naasta tuleb: "Muudkui keerasin toimikulehti tagasi ja tardusin isa fotode kohale, nagu annaksin au. Nelikümmend kuus aastat on need fotod toimikukaante vahel olnud varjul, mina lõin kaaned lahti kui haava." Ta püüab "veriste segipaisatud juuste alt tabada surnud isa vasaku poollahtise silma elutut pilku" (lk. 199). Kuid, nagu öeldud, fotode kohale kummardudes on ta samas vastamisi tühjuse, tühikuga – tähistaja puudumisega, haavaga sümbolises korras, st. "nimetamatusega".

Kuid erinevalt Antonioni fotograafist Mihkelsoni minajutustaja ei aktsepteeri "mängu ilma pallita".

Jah, ta ei aktsepteeri seda: "Sinu valik on tõe tagasitahtmine, selgus, ja – ainult. Mida teed edasi, seda ei tea sa ka ise" (lk. 209). Ja see viib lõpuks ka tolle traumaatilise liiasuseni, mida mainisin. Kõik nood minajutustajat vaevavad sündmused on nagu sõnastamata, nimetamata jäänud trauma; ja tõrked trauma sümboliseerimisel ei tulene mitte lihtsalt nende sündmuste liigest traumaatilisusest – põhjus on selleski, et tunnustajad jt. on ikka veel mingil moel osalised protsessides, mis trauma sünnitasid; nii kipuvad traumad topelduma: on **algne** trauma ("mõrvastseen") ja **teine**, mis saadakse ebaõnnestunud katsetest trauma integreerimisel Sümbolisesse (sotsiaalsesse) registrisse.

Näiteks võib vägivalla ohvri lõplikult traumeerida see, kui talle öelda, et ta ise oli süüdi või et tegu on tema enese fantaasiatega vms., ehk teisisõnu – kui tema trauma ei leia sümbolset tunnustust, kui seda on võimatu nimetada ja neutraliseerida.

Just sellisest trauma topeldumisest Mihkelson kirjutabki, kui skemaatiliselt öelda. Seda nii isiklikus kui perekondlikus plaanis. Näiteks, esmase (isa) traumaatilise seisundi sõnastus kõlab: "Sind võetakse sinult eneselt ära. Ja kui sa endalt oled ära võetud, ei ole lastelegi midagi rääkida." Selle tagajärgedest järgmises astmes, teisesest (lapse) traumast räägitakse nii: "Ma olin väljas. Olin kõikidest eemal ja ära ja väljas, nagu ma kogu elu olin olnud" (lk. 335).

Ja loomulikult on rahvuslik plaan, terve rahva trauma siin pidevalt aktiivne – Kronberg

ongi ju iseloomustanud "Ahasveeruse und" kui romaani eesti rahva kallal sooritatud genotsiidist.

Siit tulebki ka kogu keha ja meelte vaevaga kirjutamise ("kujutlusest võtavad meie meeledki osa: veri on kuum ja tuisk on külm, keha kangestub või veri kuumab üleni ning rõhk pressib pea uimaseks"); enese haigeks kirjutamise, haigeks mõtlemine: "käsi oli tal unenägude üleskirjutamise tõttu haigeks jäänud, ülepingutusest sai haigus" (lk. 331).

Kuid samas, kui ühte Jacques Lacani mõistet kasutada, puudub selles kirjutamises igasugune "lisa-nauding" (*plus-de-jouir*). Too "lisa" tekib just nimelt naudinguvastandite, piina, valu, kannatuste, kaudu. Näiteks: kui piina, vaevatuse väljendused hakkavad esindama erilist literatuurst *jouissance*it, nagu paljudes klassikalistes armastusluuletustes, kus väljendusviisist (halinastest, õhkamistest) saab iseisev naudinguallikas. Sellise fenomeni saab taandada masohhistliku valunaudinguparadoksile, mille kallal juba Sigmund Freud pead murdis. Kuid, nagu ütlesin, Mihkelsonil pole sellest jälgegi; ta läheb valusse teisiti.

Mainisid suuruse margina ka sundmõttelise lõpunimekut, milles see väljendub?

Tollest suurusest saab kõnelda näiteks seoses Antigone kujuga Sophoklese draamas. Kreon keelab ära Teeba vastu sõdinud Polyneikese matmise – viimase laip tuleb jätta metsloomade näride, mis oli üks suurimaid häbitusi tollaste uskumuste kohaselt. Antigone ei kuuletu ja katab oma venna surnukeha nõutavate riituste kohaselt. Kui Kreon esindab riiki ja poliitikat, siis Antigone esindab perekonda ja eetikat, kaitstes neid riikliku, ametliku poliitika sissetungi eest.

Antigone on niisiis näide eetilise positsioonist; ta ei kohandu Kreoni nõudega, soot-siumiga, isegi kui karistuseks on surm; ta läheb vankumatult lõpuni usus, et inimeste saatused on surmas võrdsed, ta annab lõpuks oma elu väärtuste nimel, mis pärinevad jumalikust sfäärist. Ja nüüd – kas pole ka Mihkelsoni jutustajas mingit antigonelikkust, kui ta nõuab "nimetule" hauakohta: "Pealegi saan ma vihaseks – et nii loomulikuks peetud asja kui hauakohta pean temalt otse paluma. Ma võin niimoodi riigi peale vihaseks saada, ja see on juba poliitika. Miks seadus ei aita, võin ma kisendada, ja pidulikud aktusekõned võivad mulle kosta kui matmata luude kõlin" (332).

Viima on nagu Ismene, kes veenab surnuid mitte torkima; aga minajutustaja teab: "/--/ mina pean lõpuni jätkama, et nimetuks muudetud kehade mütsatused kostaks pisut kaugemale kui mu enese väsivad südame-löögid. Ja ma jätkangi, sina aidad ja jätkad ka, me toome peegleisse vähemalt mõra, sest ametlik ajalugu kordab nagunii kedagi teist" (lk. 211). Aga kui juba suured draamad jutuks tulid, siis saaks ju võrdlusmomente leida ka Shakespeare'i "Hamletist".

Hamletit külastab isa vaim, samuti ka Mihkelsoni jutustajat: "Tema juurde tulevat ta isa aina ja aina tagasi, kuigi ta seda igakord ei märka" (lk. 330). Miks surnud naasevad? Žižek selgitab seda nii: nad pole koralikult maha maetud, neil on sümboliseid arveid klaarida; lühidalt: nad pole läbinud sümbolset surma, või nagu Jacques Lacan ütleb – "teist surma".

Sümbolise surma vormiks ongi matuse-riitused, seeläbi kirjutatakse surnud sümbolise traditsiooni teksti, neile kinnitatakse, et kuigi nad on surnud, jäävad nad "elama" ühiskonna mälestuses; kui nad naasevad, siis esindavad nad sümbolset võlga ja nõuavad selle tasumist; nad võivad ka hauast karjuda selle järele. "Tema nimelt uskuvat, et surnud karjuvad, ainult teistmoodi, ja elava kõrvad ei kuule" (lk. 223).

Seega – kui taas skemaatiliselt läheneda, siis kohtume nii "Hamletis" kui "Ahasveeruse

unes" tõesti sama probleemiga: reaalne surm, millega ei kaasnenud sümbolsete arvete klaarimist. Isa vaim ilmub Hamletile "kahe surma" (füüsilise surma ja olematu sümbolise surma) vahelisest alast; tolles öudses sfääris viibib ka Mihkelsoni minajutustaja isa.

Surnute naasmine on üldse üks suuremaid XX sajandi teise poole teemasid. Suurteks märksõnadeks on näiteks holokaust ja Gulag – nende ohvrid jälitavad inimkonda, kuni saavad ükskord tõeliselt maetud. Samas on surnute naasmine ka üks massikultuuri fundamentaalsemaid teemasid (Herzogi "Nosferatu", Romero "Elavate surnute öö", Freddie Kruger Elm Streetilt jms.).

Sel juhul paigutub ka romaani pealkirja motiiv samasse raamistikku. Unenäos kingib "juudi rahvusest mees" jutustaja isale enne traagilisi sündmusi passi, mis ennustab lgavese Juudi, Ahasveeruse saatust: "ta ei leia hinge-ega kodurahu kusagil", "peab maailma lõpuni rahu leidmata rändama" (lk. 150)...

...täpselt nagu kõik teisedki "elavad" surnud. Romaanis on välja öeldud ka põhjus – reetmine. "Reetmiseta oleks surm ainult surm, reetmine on elu ja surma vahepealne seisund, võimalus veel-eluks ja mitte-surmaks" (lk. 169).

Teatud mõttes tsombilik "kahevahelolek" laieneb romaanis metsavendadele üleüldse, iseloomustab nende tõelisust: "Nad on elus ja surnud ühekorraga" (lk. 280). Nad jäävad nii elus kui surmas väljapoole sümboliseid tavakategoriaid: "Metsavend on lindprii oma eluajal ja jääb selleks pärast surmagi. Ei ole reegleid, millesse metsavenna elu või surm mahuks" (lk. 328).

Kui nüüd Hamleti juurde tagasi pöörduda, siis – tegelikult on ka teisi väga silmatorkavaid paralleele.

Lacanianlikult lähenedes (ja vastavat žargooni kasutades) on "Hamlet" dramaatilise struktuuri aluseks, lähtekohaks nn. Teise iha, mida ei tuleks siduda mitte Isa Vaimu nõudega, vaid just "ema ihaga". Sest Hamletit kättemaksu pärsib just ema: asi pole selles, et ta ei tea, mida ta ise tegelikult tahab (miks peaks vihatud onule kättemaksmine tekitama kõhk-lusi), vaid küsimuses, mida ema tegelikult tahab. Mis siis, kui patt vastaski ema ihale? Mihkelsoni jutustaja puhul näeme samasugust hamletlikku taipamist, et ema on "naine", kes võib mõelda kohe teisele, kui üks on läinud; ta on haaratud, pärsitud ja masendatud ema *jouissance*ist, naudingust, mis ehk soodustas kriminaalseid tegusid, oma mehe mõrvamist ja kooselu teise mehega; ema vanu fotosid vaadates ta üllatub: "Nii noor, nii elu täis juuksejuurtest varvesteni! Ma pole niisugust Vilmat uneski näinud. – Millal osatakse vaadata oma ema kui naist!" (lk. 174).

Oidipuse puhul oli see põhimõtteliselt samuti nii – kas süüdistada lokastet selle eest, et ta teadis (ja ihales), kuid püüdis hoida sündmusi saladuses?

Just ema on see, kes katsub "Ahasveeruse unes" jutustajat tagasi hoida: "Ema oli suure häälega nutma hakanud ja vannutanud, et ta midagi ei küsiks ega uuriks" (lk. 192). Sophoklese lokaste tapab enda pärast tõe-hetke; Mihkelsoni romaanis ütleb ema pärast tõe(ded)e ärarääkimist, et tal ei jää nüüd muud üle kui sooned läbi lõigata.

Aga nüüd too mässulisus Mihkelsoni puhul, millele samuti viitasid, kuidas seda kokkuvõtlikult mõista tuleks?

See on isiklik eetilise mäss, mäletamine kui mäss, kirjutamine kui anamnees. Kristeva järgi peitub selles üks mässu positiivseid võimalusi tänapäeval, nüüd, mil tõeline mässukultuur võimatu või hääbumas. "Elu on ainult vaimus, kuid just vaim on lahkunud. Vaim on mälu, mida reeta kardame. Vaimul on nimi, mida valjusti hüüda on ohtlik" (lk. 173).

Mihkelson uitamas Ahasveerusena

Ene Mihkelson, Ahasveeruse uni. Tuum, 2001.

Ene Mihkelsoni kõige värskem romaan "Ahasveeruse uni" (2001) on juba jõudnud pälvida piisavat tähelepanu ja piisavat auhinnaraha. Romaan on paks (494 lk.), tema läbilugemine võtab aega ja – mis iseäranis oluline – nõuab ka tõsist tööd. Mihkelsonile on ikka ette heidetud "keerukalt" kirjutamist. Aga mida teha, kui selgemini ei saa. Tema nimekaim ja kunagine (kirjandusteaduslik) uurimisobjekt Friedebert Mihkelson Tuglas kirjutas ju ka "keerukalt" – meenutagem kasvõi viimati mainitu toretsevalt väljanikerdatud sõna- maalinguid. Ent olulisem on muu. Olulisem on nn. tegelikkuse ehk tõeluse probleem. See ühendab mõlemat Mihkelsoni. Selles on kahtlemata midagi patoloogilist, ent sellega on nii Ene kui ka Friedebert hädas olnud. Fikseerigemgi siinkohal eesti kirjanduse "mihkelsonide" ühe olulise eripära: neil läheb tihtilugu "elu" "unega" segamini. Teisisõnu, meie "mihkelsonide" tekstid manifesteerivad pidevalt une ja ärkveloleku vahelise piiri pidamatust. Selle piiri "valve" funktsioneerib nende tekstides viletsasti, ja unenägu valgub ellu. Juba ainuüksi praegu kõnesoleva romaani pealkirgi tõstab ühemõtteliselt esile "une", s.t. unenäo, unelise. Ja seda seoses nn. igavesse juudi Ahasveerusega, selle Jeruusalemma kingseppaga, kes legendi järgi peab maailma lõpuni rahu leidmata ringi rändama karistuseks selle eest, et ei lubanud Jeesust Kolgata teel oma maja ees puhata. Tolle juudi või-

malikku seost kunagise Liivimaa ja Moskva selgitabki üks osa kõnesoleva romaani 20. peatükist. Seal on nimelt (lk.150 – 153) ära toodud Tiiu Reimo sulest aastal 1997 ilmunud artikkel Baltimaade Ahasveerusest. Loomulikult on see Ahasveeruse liin üsna otseselt seotud Eestiga. Teoses räägitakse alati mingist Kolga lahingust, ja ühes kohas (lk. 341) viiksatab ka sõna Kolgata. Kahtlemata on "Ahasveeruse uni" romaan karistusest.

Eestist räägitakse tekstis mitut moodi. Näiteks nii: "Eesti on väike maa. Mõisu on palju ja vähe. Iga kord, kui kellegi sünnikoha järele küsin, mõtlen kohe, mis mõisa alla see koht kunagi kuulus. Mõtlesin nagu läbi korrapärase üksteise peale asetatud võrgustiku, mille sõlmed omavahel on põimunud. See põiming on sees maastikus, mõisates, taludes. Igal pool on tunda enne-meid-olnute hingust. Ühe unenäodki ilmutavad end teistele, et tõsioludeks nimetatud pinna seest (ja tagant), taevast ja õhust eellaste mõte ei kaoks" (lk. 96). Toodud katkes on keskseks kategooriaks "mõis", mis mitmuslikult moodustab (identiteedi)võrgustiku – "mis mõisa alla see koht kunagi kuulus". Kahtlemata on see eesti kodu-uurimise ja kõikvõimalike genealoogiate klassikaline lähtepunkt. Mõis määras. Mõisas sai naha peale. Mõisas oli mõisahärra. Ja nii edasi. Mõis oli võõras, kuid ometi otsustav element eestlaste kujundamisel ennast identiteetivaks sotsiaalseks nähtuseks. Kuid Mihkelson annab siinkohal ka tüpologia, mida võiks isegi poliitiliseks pidada: maastik, mõisad, talud. Kõik. Linna ei olegi! Igasuguse

tsiviliseerituse põhilisemaid nurgakive, ladinlikuks artikuleeritud "urbs" on annihileeritud, tühiseks tunnistatud, tühistatud! Kuigi romaanis pesitsevad inimesed liiguvad sageli ka linnatänavail. Niisugune ruraalne on "Ahasveeruse uni" maailm, milles "enne-meid-olnud" ehk "eellased" endast jõuliselt teada annavad. Aga nad teevad seda Teise maailmasõja järgses maastikus, mille põhielementideks on (Mihkelsoni jaoks) saanud mets ja surnuaed. Ning siis on seal veel julgeolekumehed, s.t. (täna Eesti retoorikas) KGB. See on see kurjuse kehastus, mis on ennast Mihkelsoni Eesti maastikku salakavalalt sisse söönud. Muuseas, sada aastat tagasi, Eduard Wilde parmatel päeval ("Mahtra sõda" jne.), oli KGB rollis veel mõis. Aga see selleks. Tuleme tagasi meie Ahasveeruse metsade ja surnuaedade juurde. Mihkelsoni metsades on metsavennad ja surnuaedades surnud. Ja siis see eksistentsiaalse haardega surnud. (lk. 47): "Kas keegi on üldse jälginud, kui kaua kestab lagunemisprotsess seal all, kuhu ei ulatu päike ega pilk. Kriminallistid ehk on, kui haud mingil põhjusel lahti kaevatakse." See on romaani võtmekoht. "Ahasveeruse uni" räägib eesti identiteedi lagunemisprotsessist. Romaan räägib eestlaste mentaalse haa (mälu!) lahtikaevamisest. Räägib sellest sotsiaalsest lagunemisprotsessist just seal, kuhu ei ulatu päike ega pilk – Teise maailmasõja järgses mäletamises, mälestustes. Eelkõige vist küll 1990ndate lõpu taasiseseisvunud Eesti Vabariigis. Ja loomulikult on mängus kriminallistid. Neid on mitmesuguseid – alates asjaarmastajast (jutustavast)

minast/temast ja lõpetades nn. metsavendade ametlike ja mitteametlike uurijatega.

Teostuslikult koosneb "Ahasveeruse uni" kolmest kihistusest. Esimene on n.-ö. eksistentsiaalne, kus räägitakse eestlane olemise vaevadest Eestis Teise maailmasõja järgsel kümnendil. Selles kihistuses on nii poeesiat kui ka filosoofiat ja see mõjub kokkuvõttes üsna uinutavalt. Teine kihistus käsitleb ühte väga konkreetset 28-liikmelise metsavendade grupi hävitamist NSV Liidu julgeolekujõudude poolt (põhiliselt aastal 1953) ja selle väga professionaalselt läbi viidud operatsiooni võimalikke tõlgendusi 1990ndate lõpu Eestis. See kihistus sisaldab endas mitmesuguseid protokolle, mille autentsuse üle on esialgu raske midagi ütelda. Lugeda on neid igatahes põnev. Kolmas tekstikihistus keskendub aga veidi hamletlikule "tapetud-isa-tapja-otsingule". Siin võib aimata mitmeid õudseid võimalusi, – muuseas sedagi, et Teine maailmasõda kestab (paljude eestlaste hinges) vaikselt veel edasi: "Ja nii edasi ja nii edasi ning sulud kinni. Aga sulgude sees on ka see arhiiv, kus kirjas reetjad ja reedetud. Reedetud otse ja reetjad kaude, sest toimikud on uue uneaja tarvis kusagil ootel. Salgamine ei muuda midagi. Perekondades varjab end teadmine, mil viisil rasketel aegadel käituda" (lk. 406). Ene Mihkelson ei anna otsest vastust küsimusele, mida teha eestlastega. Õigupoolest ta ei küsigi seda. Sellest hoolimata eestlastega midagi tehakse. Seepärast pole ka muretsemiseks põhjust.

TOOMAS LIIV

Pärjatutest

Kirjanduse sihtkapitali tänavused žanripremiad

PROOSA. Mehis Heinsaare mõlemad raamatud tundusid žüriile olevat auhindamist väärt. "Härra Pauli kroonikaid" eelistati seetõttu, et üks novell kogumikust "Vanameeste näppaja" on juba korra pärvinud Tuglase preemia.

Heinsaare näol on meil tegemist väga noore ja väga andeka kirjamehega, kelle võimas fantaasia kõlab rõõmustaval kombel kokku laitmatu stiilitunde ja kompositsioonimelega.

LUULE. Hasso Krulli uus luulekogu on vahetum ja meelelsem, kui me sellega viimasel ajal harjunud oleme. On küll ka paljulugenuid teoreetikut siin-seal tunda, aga rõõm on nentida, et üks ei sega sugugi teist. "Kornukoopia" annab tunnistust, et

alati isikupärane olnud Krull on oma senise luulekogemuse tasandilt jõudmas uuele ja värskele sünteesile, mis on lugeja poolt varem kogetust ehk veelgi isikupärasem.

NÄITEKIRJANDUS. Jaan Kruusvall on üks ütlemlata tõsine eesti mees, kes teeb oma tööd tasa ja targu, aga kelle sotsiaalsel süvenemisel on alati ka kõva kosmilise nohin taga. Suhteliselt harva kohtame kirjanikke, kes üht-aegu tabavad nii

ühiskonna tuli- ja valupunkte kui ka leiavad nende koha filosoofilises mõtteväljas.

Eesti lavale toodi näidend "Hullumeelne professor" juba aastaid tagasi. Aga esmatrükki sai teoks läinud aastal. Kel vähegi aega ja tahtmist – lugege üle! Näidend väärrib seda. Ja ega lavastamisvõimalused kaugelki ammen- datud ole.

LASTEKIRJANDUS. Aino Perviku lugemishuvilisele lapsele punutud jutupaal on saanud jatku viie Paula-raamatu näol. Perviku sõnaleidlikkus ja mängurõõm on nii suur, et ei tündine temast ei lapsed ega ka vanemad või vanavanemad ettelugeja ülesannetes. Pole vähematki hirmu, et auväärne kirjanik stampi langeks. Tal tuleb head ja paremat nagu küllusesarvest!

ESSEISTIKA. Vaene eesti rahvas! Nii pikka aega pidid sa elama, teadmata, et sul on olemas säärane elegantne esseist nagu Jaan Puhvel! Valitud vaimuinimesed ja uudishimulikud kiitajad teda muidugi teadsid – isegi kaugest

Californiast imbus üht ja teist läbi raudse eesriide. Nüüd on Puhveli vaimutööd kõigile eesti keeleski kättesaadavad. Aastal 1996 ilmamaas ilmunud "Võrdlev mütoloogia" on läinud aastal saanud väärt lisa – kõigepealt mitme autori kogumikus "Uurimusi müüdist ja maagiast", kus paremad palad Puhvile kuuluvad, ja seejärel toreda pealkirjaga raamat "Ulgvel ja umbes", mis sisaldab, nagu autor ise on väljendanud, "poole sajandi hajalauitmeid, esseid ja arvustusi". Inimesi, kel on nii laialdasi teadmisi kultuurilätetest ja nii sügavat müüditundmismeelt nagu Puhvilil, annab kogu maailmast otsida. "Ulgvel ja umbes" on see teos, mida žürii premeeris.

TÕLGE EESTI KEELDE.

Anthony Burgessi romaani "Kellavärgiga apelsin" on üks kuuekümnendate aastate maailmakirjanduse tähtteoseid, mida pole eri keeltesse nii palju tõlgitud, kui ta vääriks. Selle peamine põhjus seisneb tõlkimisraskuses – äärmiselt raske on Burgessi teksti ehedalt edasi anda. See nõuab nuputamist, koguni uute sõnade leiutamist. Žürii

tõdes suure heameelega, et eesti keelde tõlki- ja Udo Uibo on ränga ülesande auga lahendanud. Müts maha entusiastide ees, kes tavaliselt tagasihoidlikule töötasule vaatamata maailma sõnakunsti paremaid näidiseid eestlaste ette toovad!

TÕLGE EESTI KEELEST.

Guntars Godiņš on ise väga tuntud ja hinnatud läti luuletaja, kes näitab ka oma tõlketöös üles suurt meisterlikkust. Eesti luuletajatel on vedanud, et ta on eesti keele selgeks õppinud ja neid tõlkida võtnud. Seekord pärvis Eesti Kultuurkapitali aastapremia Jaan Kaplinski luuletuskogu lätindus, millele mõlemat keelt mõistvad kultuuritegelased vaid kiidusõnu jagavad. Žürii koosseisus Toomas Haug, Eeva Park, Vaapo Vaher, Ilona Martson.

Žürii nimel esimees ANDRES EHIN

2001. AASTA ARTIKLIPREEMIA

Esimest korda sellel aastal andis Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapital välja tavapärase žanripremiate kõrval ka 10 000-kroonise artiklipremia. Artiklipremia žürii koosseisus Luule Epner, Marin Laak, Paul-Eerik Rummo, Marek Tamm ja Piret Viies valis laureaadiks üksmeelselt

Toomas Haug artikliga "Tallinna tänava kolmnurgas. Peatükk kanoniseerimata kirjanduslugu", ilmunud ajakirjas Looming 2001, nr. 12, lk. 1858 – 1877. Toomas Haugi artikkel paistis teiste hulgast silma mitmel põhjusel. Artikkel oli huvitav esiteks oma teema poolest, valgustades läbiuuritud 1920. aastate kirjanduslugu ootamatult nurga alt. Hinnatav oli unikaalne arhiivimaterjal (Arthur Roose päevikud) kasutamine ning selle meisterlik sidumise autori sügavast teadmistega eesti kirjanduslool. Teiseks hinnati kõrgelt kirjutise harvaesinevat vormilist kompaktsust. Artikkel "Tallinna tänava kolmnurgas" on kirjandusajaloo-alase teadusartikli, essee ja novelli kompositsiooni särav sümbioos.

Artiklipremia žürii nimel esimees PIRET VIRES

Artiklipremia žürii nimel esimees PIRET VIRES

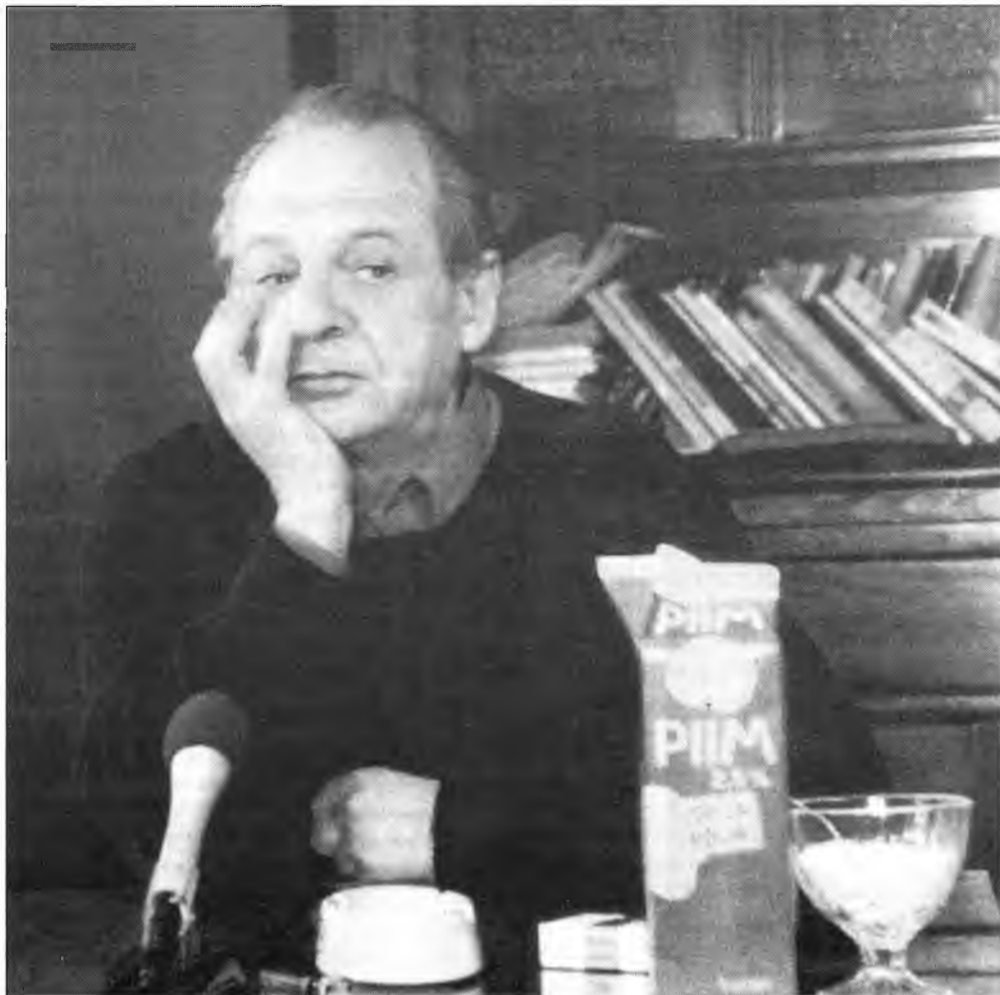

VENEKEELSETE AUTORITE KIRJANDUSAUHIND Larissa Vanejeva, ligi kümme aastat Eestis elanud vene kirjanik, pärvis preemia proosa-raamatuga "Лижи", mis kajastab autori religioosset ümbersündi. Kirjanduslase akadeemilise haridusega autor ei tahtnud saada nõukogude kirjanikuks ja kirjutas programmiliselt sahtlisse nagu muugi vene underground; tema puhul oli keelatud teemaks religioon. 90ndate alguses ilmus kolm romaani, edaspidi tõlkeid ka Euroopa ajakirjades.

Žürii koosseisus Ülo Tuulik, Ludmilla Gluškovskaja, Sergei Mitjurev, Irina Belobrovtseva, Elvira Mihhailova.

Adolf Šapiro: Aega tuleb võtta kui õnnistust, see on meile kingitud

Proovid Linnateatris lavastusega I. Turgenevi "Isad ja pojad" on jõudnud lõppjärku. Lavastaja Adolf Šapiro tuntuks Eestis hästi. Ta on siin teinud viis lavastust. Ta käib siin sageli, tal on siin palju sõpru – veel rohkem aga tänulikke vaatajaid.

KALJU ORRO

Adolf Jakovlevitš, intervjuus, mille andsite üsna varsti pärast seda, kui olite 1992. aastal kaotanud oma teatri Riias, Riia Noorsooteatri, rääkisite, et teil on vaid kaks teed: kas luua uus teater või lavastada igal pool. Kuidas läheb praegu – kus elate ja töötate?

Elan Moskvas. Oma teatrit mul ei ole. Jõupingutused selle loomiseks nõuaksid liiga palju aega. Kulutan oma jõu parem lavastamise peale. Põhiliselt tegutsen Moskva Kunstiteatri ja Oleg Tabakovi teater-stuudio juures, üsna hiljuti lavastasin Samaarasi Brechti "Ema Courage'i", aga töotan ka teistel maadel.

Mis aitas teil raske olukorraga toime tulla? Seda, mis juhtus Riia Noorsooteatriga, ei saa ju kuidagi teisiti nimetada kui katastroofiks. Ühes intervjuus olete rääkinud meeleheiterahust, teisest sain teada, et inimestes võib teid kärsituse puudumine, sebmisest hoidumine – mõistan seda sisemise põhjalikkuse, usaldusväärusena.

Kui täpne olla, aitas mul asjast üle saada kaks asjaolu. Esiteks, kasvatan ennast mitte vastu võtma elulisi katastroofe kui midagi ebaloomulikku. Neid tuleb võtta lahutamatu elu osana ja mitte vihastada. Siis kaob kõrkus ja pole halamist kurva saatuse pärast. Me ju ei vihasta, kui torm puid maha murrab. Kui mõtled, et elu on ainult lillepidu, siis muidugi tekib protest, mõtetu mäss negatiivsete eluilmingute vastu. Ei tahaks nendega leppida. Aga jaapanlased muudkui elavad oma saartel ja aeg-ajalt tuleb ette maavärinaid. See on kohutav, aga pole kellegi peale tige olla.

Tuleb meelde jätta, jaapanlase stoitsismi läheb ehk teinekord elus endalgi tarvis.

Stoitsism on üldse üks tähtis asi. Teine, mis aitas välja tulla, on oma murede kõrvutamine teiste omadega. Oma teatri kaotamine on vaieldamatult hirmus, kuid on see võrreldav Tšetšeenia sõjaga?

On tõestatud, et kui inimene püüab teist aidata, saab ta kusagilt jõudu juurde, tekib lisaenergia.

Mina ei üritanud kedagi aidata. Kui soovite,

ütlen, mis mind veel aitas: olen mees – tähendab, tuleb vastu pidada.

Riias töötamise ajal lavastasite teistes teatrites, ka välismaal, nii et rändrežissööri kogemus oli teil ajaks, mil teist sai vabakutseline, olemas. Kas vabakutselise staatuse on teile vastuvõetav või on see siiski ebamugav? Nüüd olen juba harjunud, aga alguses oli ebamugav küll. Kui mul oli oma teater, siis ma ringi ei rännanud. Vahel harva käisin kuskil lavastamas, kui kutsuti. Uuel olukorral on omad plussid ja miinused. Elada tuleb võimaluste paljususega arvestades, nagu on öelnud Goethe. Kui töötad ühes teatris, siis on muidugi huvitav ennast võõral territooriumil proovile panna, lavastada teisel maal, teiste näitlejatega. Kui lavastad paljudes teatrites, tahaksid, et su tööd oleksid koondatud ühte kohta ja poleks mööda lavasid laiali pillutatud. Tahaks ka oma lavastusi näha, et nad ei elaks omaette oma elu. Vaadake, koduses raamatukogus on teil kõik raamatud käe-jala juures. Vahel aga ei leia kodust seda, mis on olemas maailma paremates raamatukogudes.

Kes on praegu teie kunagises Riia Noorsooteatris koha sisse võtnud?

Mul oli ju kaks truppi, kaks maja samas tänavas. Ühes on baptistid, teises aga Uus Teater – Jaunas teatris.

Kuidas valite näidendi? On see nagu ilmutus? Äkitselt on selge: nüüd pean lavastama nimelt selle tüki.

Ilmutus – see pole minu sõna, liiga kõrgelennuline. Nagu ütleb Turgenevi Bazarov: "Vend Arkadi, ära räägi nii ilusasti!" Näidendeid on palju, aga valik – sellega on alati häda. Praegu toon lavale "Isad ja pojad", kuid ma ei lavasta ju selleks, et näidata, kuidas elati Turgenevi ajal. Kui ma poleks tajunud, et närvid, mida puudutab Turgenev, on väljas ka meil, poleks ma seda tööd ette võtnud. Ma pole ju etnograaf, ja teater pole ajaloomuuseum, kuigi, teatud mõttes on ta ka seda. Kõige tähtsam on leida otseside, kontakt saaliga. Lähtun ju iseendast, minagi tunnen sama, mis iga

teine inimene saalis. Kui püüan kinni, et probleemid ja tegelaste mõtted kajavad meie ajast ja minus vastu, siis peavad nad ka publikult vastukaja leidma. Väljad peavad katuma – seepärast ühed näidendid kaovad lavalt, teised tulevad tagasi. Elame muutuste ajal, eri põlvkondadel on üksteise mõistmisega raskusi. Ka Turgenevi romaanis käib tegevus murrangulisel ajal: alanud on reformid, ilmunud on "uued inimesed". Keda "isade" põlvkonnal on raske mõista. Aga lavastus ei räägi ainult sellest. Pigem sellest, et elu on kõrgem igasugusest ideest, kõrgem meist endast.

Ühes intervjuus vastandati Turgenev Tšehhoviga. Kui rääkida kuulsast tšehhovlikust alltekstist, siis – iga suure kirjaniku puhul on ju alltekst olemas.

"Isade ja poegade" kallal töötades tegin ühe avastuse: see romaan on Tšehhoviga tihedasti seotud ja on isegi teda mõjutanud. Tšehhov on Turgenevi romaani kohta arvamust avaldanud, nimetades seda "hunnituks raamatuks", mis on hillitsetud Tšehhovi kohta väga kõrge hinnang. Selle üle mõtiskledes meenus mulle "Kajakas", kus dramaturg oleks nagu jagunenud kaheks, andes osa oma mõtetest Trigorinile, teise osa Treplevile. Kas mäletate, Trigorin lausub: "Kirjutati raamatu valmis, aga publik ütleb, et Turgenevi "Isad ja pojad" on parem." Olen veendunud, et need on Tšehhovi enda sõnad. Teda veetles ilmselt, kui jätta kõrvale teose kunstiline väärtus, romaani tegelane Bazarov – kui raznotšiniets, ameti pooltest arst jne. Mis aga puutub allteksti, siis ei saa loomulikult ükski hea kirjanik kirjutada nii, et seda ei ole. Ka elus ei tarvita me suhtlemisel mitte sõnu, vaid allteksti. Tekst teenib sama hästi nii mõtte väljendamise kui selle peitmise eesmärki.

Olete rääkinud "oma näitlejast", keda iseloomustab improvisatsioonilisus, partneri arvestamine, ebatüüpiliste lahenduste otsimine, elav mõistus ja fantaasia. Lavastate Linnateatris juba kolmandat korda. Kas selle teatri esteetika ja näitlejate tase vastab teie nõudmistele, on need teile lähedased?

Jah, mulle on südamelähedased Linnateatri esteetika ja siinsed näitlejad, aga mulle on lähedased ka Mikko Mikiver, Aarne Üksküla ja Lembit Peterson – sellepärast ma siia sõitsin ja nende näitlejatega tööd teen. Kõike seda, mis öeldud, hindan ma näitlejas väga. Lisan: mulle on tähtis, et näitleja valdaks tunnete teisenemise kunsti; et ta oskaks traagilises näha naljakat, naljakas – traagilist, argipäevases – ajatut. Oluline on, et näitleja oskaks värve sulandada, valdaks pooltoone, kui soovite.

Tean, et Bazarovit mängib Marko Matvere, Arkadit aga Indrek Sammul. Üritaks ka teisi ära arvata, alustan isadest: Aarne Üksküla – Arkadi isa, Mikko Mikiver – tema vend, Pavel Petrovitš, ja Lembit Peterson on Bazarovi isa. Ilmselt mängib Odintsovat Epp Eespäev, aga kumb imetlusväärne karakternäitleja, pean silmas Anne Reemanni ja Piret Kaldat, mängib Kukšinat, kes aga Bazarovi ema, ei oska öelda. Raske on ka arvata, kellele andsite Katja osa.

"Isade" osas, väikse parandusega, on kõik õige – Bazarovi isa on tegelikult Aarne Üksküla ja Arkadi oma siis Lembit Peterson. Odintsova arvasite ära, Kukšinat mängib Piret Kalda, Anne Reemanni aga Bazarovi ema. Katjat kehastab lavakunstikateedri tudeng Hele Kõre.

Kui romaani uuesti üle lugesite, kas otsustasite kohe, kes millist rolli hakkab kehastama? Kõigepealt pakkusin treatrilise Turgenevi romaani, siis alles hakkasin rollide jaotamise peale mõtlema. "Isade" osatäitjad olid kohe teada, mõned teised ka. Instseneerisin ju ise, nii et võtsin näitlejate omapära arvesse; tähtis

pole aga väline sarnasus Turgenevi kirjeldatud persooniga, vaid sisemine tüpaaž.

Kas teie meelest mahub Odintsova naiskujude traditsioonilisse raami või on tegemist erilise, haruldase naisega?

Pole ta mingi haruldus, eriti kui meelde tuleb näiteks "Onu Vanja" Jelena Andrejevna või siis teisi Turgenevi kangelannasid.

Paljude Turgenevi naistegelaste prototüübiks oli Paulina Viardot...

Selles asi ongi. Turgenevi komplitseeritud armastus Paulina Viardot' vastu kajastus kahtlemata Odintsova kujus. Lõppude lõpuks kirjutab kirjanik ju kogu aeg ühte raamatut, tal on oma murede saar, mida asustavad tema mõtted ja tunded. Tegelasukujud võivad olla küll äärmiselt erinevad, kuid mõtete ring jääb samaks.

Odintsova on huvitav oma ettearvamatuses: ta tahab armastada, aga on väga ettevaatlik, teda tõmbab kuristikku, aga oleks hea, kui oleks käsipuu, kust kinni hoida.

Me kõik tahame seda.

Bazarovi surivoodil vilksab tal peast läbi: "Ma siiski ei armastanud teda." Ta ei mõista ka ise ennast lõpuni.

Selle romaani tugevus on selles, et igas tegelasel käib siseheitlus. Kui karakter on õnnestunud, on temas alati saladus peidus. Kui naine on mõistetav, ei kõida ta kedagi, esimeses järjekorras publikut.

Kas meeste ja naiste psühholoogia on teile ühtmoodi hõlmata?

Naised pakuvad rohkem huvi, meestest tean ma rohkem.

Kui teiega kohtumise kokku leppisin, ütlesite, et teile võib helistada kuni poole kolmeni öösel, sest kirjutate pärast proove raamatut. Mis raamat see on? Olete kirjutanud raamatud "Vaheaeg" ja "Nii sulgus eesriie", aasta tagasi rääkisite raamatust, mille tööpealkiri oli "Üksildane Stanislavski".

Selle kallal ma töötangi, juba ammu, tassin igal pool oma kompuutrit kaasas. Raamatut kirjutate kirjutuse Vagrius tellimisel. Alguses arvasin, et tuleb nii 250 lehekülge, aga need on juba valmis ja paistab, et olen alles poole peal. Tuleb paks raamat, oma 600 lehekülge. Annaks jumal, et sellega valmis saan.

Mulle küll ei meeldi urgitseda, aga siiski: Stanislavskist on juba nii palju kirjutatud ja räägitud, mida on teil siin avastada? Võibolla tema üksildus?

Lõplikult saab sellele küsimusele vastata siis, kui raamat on valmis. Kui mul poleks olnud lootust, et kirjutate "oma Stanislavskist" – tahtsin alguses selle pealkirja panna, aga siis tuli meelde, et Tsvetajeval on juba "Minu Puškin", ja ma mõtlesin ringi – poleks ma seda ette võtnud. Teil on õigus, üksinduse teema on arutuse all. Määratlus "üksildane Stanislavski" on paradoksaalne, kui võtta arvesse, et Stanislavski, kes asutas Kunstiteatri, ju lausa elas seal, ümber tema keerles alati inimesi, ta oli teatrielu keskpunktis, eluajal tunnustatud jne. Loodan, et raamat vastab teie küsimusele. Muuseas, olen lõputult õnnelik, et Eestis anti välja minu raamat "Nii sulgus eesriie" ja et seda loetakse. See teeb südamele rõõmu.

Arvan, et teisse suhtutakse siin suure lugupidamise ja austusega, ütleksin isegi – õrnusega.

Võibolla küll, sest tajutakse minu suhtumist.

Kas võib öelda, et siin on teie väike kodumaa? Olen alati rõõmus, kui saan Tallinna tulla. See on lõpmata ilus linn, pean seda üheks ilusaimaks, unikaalseimaks linnadest. Kui rääki-

da Põhja-Euroopast, siis läheb mulle tegelikult korda ainult kaks linna: Tallinn ja Kopenhaagen. Omaäolisusega. Tallinn on – kaunitar, kellega kunagi ära ei harju. Lähen proovi ja ei jõua küllalt imetleda – see on kunstiteos, mitte linn. Linna peal jalutades saan esteetilise elamuse. Rääkimata sellest, kui palju on siin sõpru, kellega on mu elu seotud.

Olete sageli rääkinud oma õpetajaist: kõigepealt oli Nikolai Akimov, siis Maria Ossipovna Knebel. Kes tänastest lavastajatest on teile lähedane – maailmatunnetuse, teatri mõistmise poolest – ja vastupidi, kes erineb, kuid äratub huvi?

Nii lähedaseks, kui oli Anatoli Vassiljevits Efras, ei saa enam keegi. Ta ei ole kuhugi minevikku jäänud, sest oli mu vanem sõber. Erakordne lavastaja, kellele mõtlen austusega iga päev. Väga kalliks pean Pansot, kui Eestist rääkida. Elmo Nüganen on huvitav, tema lavastustes, eriti "Pianoolas", näen mulle professionaalselt lähedasi jooni. Kes erineb järevalt, kuid pakub huvi? Näiteks Ljubimov, omal ajal, Sturua, Nekrošius.

Olete koos töötanud Innokenti Smoktunovskiga. Millisena ona ta teile meelde jäänud?

Kunstilise isiksusena. Kirjutasin temast ka oma raamatus. Teate, ma ei armasta igasugu lugusid sellest, mis proovide ajal kõik juhtus, ma ei taha vaatajat või lugejat kööki juhatada. Paljugi, milline ta võis olla: vihane, tige või naljakas, on sel mingit tähtsust? Ja miks peaks see kõiki huvitama? Teine asi on see, kes ta oli kunstnikuna. Üksipulgi kunstniku eraelu arutades madaldame ta tõusiku tasemele. Mäletate, Puškin ütles Byroni kohta: jah, ta on alatu ja vääritud, aga mitte samal kombel kui teie, tõprad – vaid teisiti.

Praegu on igat sorti mälestused erakordselt populaarsed, kõiksugu rämps tuuakse lugeja ette, iga viimane kui eraeluline üksikas. Ülemvõim on kollase ajakirjanduse, reklaami käes. Pärts hirmus aeg...

On igasugused inimesi. Ühed on normaalsed, eelistavad intiimseid asju ajada omaette, sest et tunnistavad eraelu sünonüümina – intiimsust. Teistele aga meeldib "armatseda" avalikult, et kõik neid näeksid. Ma saan aru, mida te silmas peate, aga, jumala eest, aja üle kaevata on igav. Aeg on meile antud, ja on selline nagu on. Ja sellisena tuleb seda ka võtta, sellega võidelda on mõttetu. Alati jääb võimalus astuda kõrvale sellistest asjadest, mis pole vastuvõetavad. Mitte osaleda. Ka varem oli selline aeg. Räägite elu negatiivsest küljest, aga enne väljendus see negatiivsus milleski muus, mis oli palju hullem. Lõppude lõpuks saab ju alati valida: kui reklaam ei meeldi – pane televiisor kinni. Aga aega tuleb võtta kui jumaliku õnnistust, see on meile kingitud. Me pole seda ise valinud ja teist meile ei anta.

Olete töötanud ka Ladina-Ameerikas, lavastanud Nicaraguas "Kirsiaia", Venezuelas Gogolit. Kas ladinaameerika näitlejad erinevad millegi poolest teistest rahvustest näitlejatest?

Seda küsitakse minult tihti ja mul on vastus valmis: kogu maailma halvad näitlejad on kõik ühtemoodi halvad, head näitlejad aga on head igaüks isemoodi. Muidugi, on rahvuslik eripära, aga see pole määrav, muidu ei saaks me üksteisest aru ja poleks võimalik koos töötada. Kõigil inimestel on ühesugune psühfofüüsika, muidugi tuleb arvestada omapära koefitsiendiga, kuid see väljendub ennekõike proovide meetodikas. Aga temperament – see on juba teine jutt.

Kuidas ladinaameeriklased vene klassika vastu võtsid?

Arvame millegipärast, et teised pole meie moodi. Aga kuidas siis meie võtame vastu Molière'i, Shakespeare'i? Asi pole ju selles, et ladinaameerika näitlejad pole kunagi näinud kirsse. Seal kirsipuud ei kasva. Võtsin kaasa

kirsikompoti, et nad näeksid, värskeid kirsse ju sinna kohale ei vii. No aga kui meie lavastame Williamsi "Iguaani ööd", siis pole meiegi kunagi iguaani näinud. Kuid me saame aru, et see näidend ei räägi mitte iguaanist, nagu ka "Kirsiaed" pole kirjutatud kirssidest. Kirsipuid neil küll pole, see-eest on aga banaani- ja nipiud, banaanisalud, ja nad teavad, mis tähendab kaotada oma kodu, oma salu.

On teil oma meetod, kuidas autori tunnetus, teose atmosfäär näitlejani viia? Või on see saladus?

Ei ole. Põhiline meetod on olla ise vaba, mitte koolmeisterdada, vaid avastada koos näitlejaga ajastu, aeg. Näitleja loob laval, mina näitleja kaudu. Nad peavad tundma, et ma pole mingi mentor, kes tuleb ja teatab: "Tehke ainult seda, mis mina ütlen." Ma võtan koos nendega mereretke ette.

Vene Draamateatri "Idioidi" proovides ütles lavastaja Jerjomin näitlejatele: "Romaani ärge lugege, see pole kohustuslik."

Mul on raske teise režissööri eest midagi kosta, võibolla ütles ta seda sellepärast, et näitlejad ei satuks stampide mõju alla, ei lähtuks romaani üldlevinud tõlgendusest. Fraas, mis on kistud välja proovi kontekstist, lavastuse loomisprotsessist, ei ütle mitte midagi. Seda on täpselt sama raske mõista kui lavastaja proovis tehtud märkmeid. Vahel pane lausa imeks: täna räägib üht, aga eile rääkis risti vastupidist. Mingi täielik jama. Isegi Stanislavski või Meierholdi puhul oleks tulnud proovis istuda ja kuulata, miks nad just sel momendil selle fraasiga lagedale tulid. Ka mina võin tulla proovi ja näitlejatele öelda: "Teate mis, ärge hakake lugema, teeme etüüde." Aga kolme nädala pärast, kui etüüdid on tehtud, ütlen: "Nüüd lugege romaan läbi."

Olete kunagi öelnud midagi sellist, mida ei saa enesele lubada mitte igaüks. Tsiteerin: "Tõeline vabadus tuleb kätte siis, kui kasutate õigust omatahtsi väljendada seda, mida dikteerib tunne."

Tuleb jõuda sisemise vabaduseni. Tegeleda enesekasvatusega. Kui rääkida professionaalse külje pealt sellest, millega tegelen mina, siis peab ütleva, et vabaduse seisund nõuab igapäevast treenimist. Lavastaja peab saavutama vabaduse nagu näitlejagi, sest pole midagi vördjalikumad kui ahistuses, vabaduseta lavastaja, kes nõuab näitlejalt vabadust.

Meenub üks teie esinemine Eesti teatriliidus, kus tunnistasite siiralt ilma eputamata, et õpite kogu elu ja et uut tööd alustate tõdemusega: ma ei tea.

Niipea kui pole enam himu õppida – tuleb ära surra. Elu püsib huvi najal. See on kõige alus. Praegu teeme Turgeneviga proove. Kuidas mängida armastust? Tuleb mängida huvi. Huvi teise inimese vastu, tema mõtete, huulte, maailmavaate vastu – kõige vastu temas. Jah? Mina olen selline – aga milline oled sina? See tähendabki armastada elu. Ma pole ju mingi poisike, kes liblikavõrguga välja peal liblikaid taga ajab, või mõni täkk, kes instinkti sunnil hirnudes ringi kappab. Aga võin formuleerida: armastus elu vastu on – huvi elu vastu. Ja kui huvi kaob, siis tuleb leida asendaja, uus huviobjekt.

See pole kõigile jõukohane. Loomeinimesed kalduvad rohkem paanitsema, langevad meeletusse, vaata et letaalse lõpuni...

Ma saan aru, eriti puudutab see näitlejaid. Enamik inimesi käib tööl, et ära elada. Näitlejad aga mängivad teatris eneseväljenduse vajadusest, mitte raha pärast. Kui nendelt võtta nende peamine eluline huvi, on neil

raske enesega toime tulla. Olen kogu elu teatriga seotud olnud...

Aga kui see võimalus äkki kaob?

Siis hakkaksin teatrist kirjutama või katsuksin midagi puust voolida. Muidugi, tuleb ka ette traagilisi juhtumeid, kus inimene ei suuda end teises elemendis leida. Mina töötasin 30 aastat ühes teatris, kõik minu huvid olid koonduvad selle teatri ümber. Siis aga kukkus kõik kokku ja ma pidin leidma uued huvid. Küll samuti teatri vallas, kuid juba korrigeeritult. Varem ei kuulunud minu huvifääri ainult lavastamine, minu ellu kuulusid üksteisega tihedalt seotud inimeste huvid ja mured.

Adolf Jakovlevitš, näen teis inimest, kes teenib inimeste ühendamise eesmärki. Olen kindel, et kui kunstnik teeb oma tööd hästi, pole tähtis, mida ta loob – olgu see suurepärase muusika, lavastus või pilt –, ühendab ta eri rahvusest inimesi. Eestis olete teie see, kes, seadmata seda eesmärgiks, ühendate eesti ja vene kultuuri.

Vene kultuur, eesti kultuur või ka armeenia kultuur on väga väärtuslikud ja olulised, ainult et rõhk peab olema sõnal "kultuur", sest selle poolest ta kultuur ongi, et ühendab inimesi. Muidugi pole ma enesele seesugust missiooni formuleerinud, mitte mingil juhul. Ma lihtsalt armastan eesti teatrit, armastan oma sõpru, mulle meeldib koos nendega tööd teha ja proovin teha nende jaoks midagi head. Võibolla käin siin sellepärast, et saan neilt midagi vastu? Kui selle kõige tulemusena lähenetakse üksteisele ja paraneb teineteisemõistmine, siis... suur tänu. Ma olen selle üle õnnelik.

Vestles

NIINA KOTSARENKO

Vene keelest tõlkinud

AILI KÜNSTLER

Mikk Mikiver, Marko Matvere ja Adolf Šapiro lavastuse "Isad ja pojad" proovis.

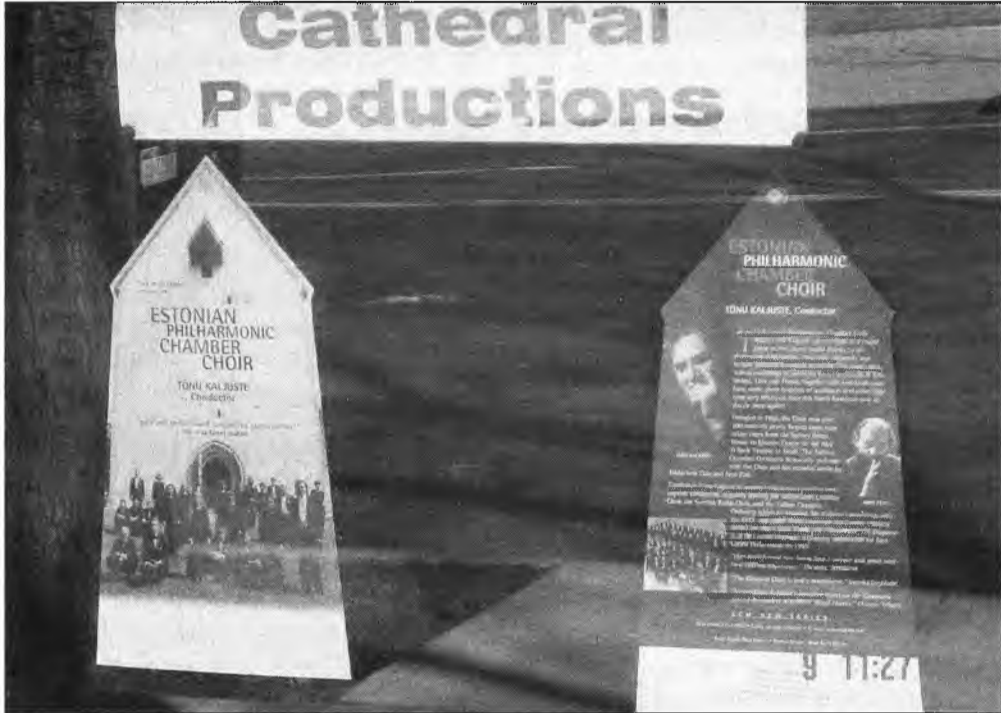
20. märtsil esietendub Tallinna Linnateatri Põrgulaval Ivan Turgenevi "Isad ja pojad". Lavastaja Adolf Šapiro (Moskvast), kunstnik Andris Freibergs (Riiast), kostüümikunstnik Kristine Pasternak (Riiast), valguskunstnik Gleb Filštinski (Peterburist) ja muusikaline kujundaja Riina Roose. Armastatud vene klassiku kuulsaima romaani järgi valminud näitemäng on emotsionaalne ja siiras lugu kahe põlvkonna erinevast maailmanägemisest. Taas kord leiab tunnistust tõdemus, et maailmas on kaks asja, mille ees iga inimene on relvitu – armastus ja surm.

"Isad ja pojad" on Šapiro kolmas lavastus Linnateatris. 1971. aastal tõi ta toonase Noorsooteatri trupiga välja Tšehhovi "Kirsiaia", 1997. aastal avas Brechti "Kolmekrossiooperiga" vastvalminud Põrgulava. Osatäitjate hulgas on seekord lisaks Linnateatri oma näitlejatele ka külalisi: noorema põlvkonna, Marko Matvere ja Indrek Sammuli kõrval astuvad üles Lembit Peterson, Mikk Mikiver ja Aarne Üksküla. Kaasa teevad veel Epp Espäev, Külli Teetamm, Hele Kõre (kõrgema lavakunstikooli XX lennust), Anne Reemann, Rain Simmul, Piret Kalda ja Allan Noormets.

Adolf Šapiro on Eestis lavastanud veel A. Tšehhovi «Kolm öde» Eesti Draamateatris (1973) ja E. Albee' «Kes kardab Virginia Woolfi?» Pärnu teatris (1977).

Turneega Põhja-Ameerikas

Ehkki Tõnu Kaljuste loobus sel sügisel Eesti Filharmoonia Kammerkoori (EFK) ja Tallinna Kammerorkestri (TKO) kunstilise juhi ja peadirigendi rollist, jätkab ta nendega aktiivset muusikaelu. Koostöö Kerby Lovallo juhtimise all tegutseva USA agentuuriga New World Classics viis Eesti muusikud veebruaris kolmeks nädalaks üle ookeani.

TÕNU KALJUSTE PILDISTAS AVAKONTSERTI REKLAAMI NEW YORGIS

Lovallo huvi meie vastu on olnud püsiv, pikaajaline ja tulevikku suunatud. Koostöö algus temaga ulatub 1995. aastasse (varem on EFK Põhja-Ameerikas laulnud kolmel korral: 1990 ja 1991 USAs ning 1993 Kanadas). Kaljuste initsiatiiv ja veendumus oma tulevikunägemuses ning USAs NWC näol võimeka partneri leidmine sai resultaadi kaks aastat hiljem juba EFK ja TKO ühisturneena. Orkester ja koor on olnud koostöös ka järgmistel – 1997., 2000. aasta ja äsjasel ringreisil. Kindel tegevuskava on samuti eelolevateks aastateks (nt. novembris 2003 EFK järgmine turnee Paul Hillieri taktikepi all, samuti TKO turnee 2004. aastal T. Kaljustega).

Nendel reisirid on Kaljuste klassikalise repertuaari esitamise kõrval läbivaks motiiviks kujundanud eesti muusika tutvustamise ja vastavatele teostele laiemas mastaabis eluandmise. Kõigis USA kavades on olnud püsiv koht Veljo Tormise ja Arvo Pärdi loomingul. Igal korral on repertuaari raskuspunkti kujunenud mõned eesti teosed. Veebruari turneel olid nendeks nii Arvo Pärdi "Te Deum" koorile ja orkestrile kui ka valimik Veljo Tormise lugudest, sealhulgas tema mõjukad "Raua needmine" ja "Pikse liitania". (Kaks aastat tagasi olid turnee kandetaladeks Arvo Pärdi "Kanon pokojanen" ja Tüüri Reekviem, 1997ndal aga Pärdi "Litany").

Geograafiliselt hõlmas turnee Põhja-Ameerikat idast läände ja põhjast lõunasse. Kokku anti 14 kontserti USA 9 osariigis ja kahes Kanada provintsis kuue kavaga (orkestriga kontserdid vaheldusid a cappella kavadega, TKO sõitis koju pärast LA esinemist). Turnee esimesel, New Yorgi St. John the Divine Cathedral'is (maailma suurimana reklaamitud, veel mitte päris valmis gooti stiilis katedraal, mille ehitust alustati aastal 1892) toimunud a cappella kontserdil lauldi eranditult eesti muusikat. Kava esimeses pooles Arvo Pärdi "Magnificat", "Dopo la Vittoria", "The woman with alabaster box", "Tribute to Caesar" ja "...which was the son of...", pärast vaheaega aga Veljo Tormise looming: "Lindude äratamine" tsüklist "Liivlaste pärandus" (solistid Kaia Urb ja Mati Turi), "Laevas lauldakse" (sol. Tiiu Otsing), "Orjana Virus" tsüklist "Karjala saatus" (sol. Toomas Tohert), "Pikse liitania" (sol. M. Turi ja Allan Vurma), "Ainus poeg" (sol. Tiit Kogerman) ja "Tutu-lutu karjane" "Vepsa radadest" ning lõpuks "Raua needmine" (sol. M. Turi ja A. Vurma).

Teine a cappella kava (esitati Nashville'is TN, St. Louisis MO, San Franciscos CA ja Kanada Vancouveris) algas kahe Arvo Pärdi teosega ("Magnificat" ja "...which was the son of..."), järgnes Daniel Lesuri seitsmeosaline

"Le Cantique des Cantiques" (ülemlaulu tekstile), pärast vaheaega veel Jean Sibelius "Rakastava" op. 14, Bela Bartóki "A Bœi-dosó", taanlase Bo Holteni "Regn og Rusk og Rosenbusk" (H. Chr. Anderseni tekstile) ning kava lõpuks Veljo Tormise "Orjana Virus" ja "Raua needmine". Kava sisuline tervik väljendus ka lauldavates tekstides. Kui kontserdi alguses loetletakse Luuka evangeeliumi sõnadega (Luuka 3,23-38) üles inimsoo esivanemad Aadamast alates ("...which was the son of..."), siis kontserdi lõpus leiab jutustaja "Raua needmises" (tekst "Kalevalast"), et "oleme ühesta soosta, ühest seemnest me signud, ühe maa pääl me elame, ühe maa sees kokku saame".

Kontsertidel koos TKOga esitati kaht programmi: esimese kavas šoti nüüdishelilooja James MacMillani 1993. aastal valminud töö "Seven last words from the cross" ja Arvo Pärdi teosed "Orient and Occident" (ainult orkestrile) ning "Te Deum" (Charlotte'is NC ja Kansas Citys KC). Teises kavas Pärdi "Te Deum'i" kõrval Vivaldi "Domine ad adjuvandum me festina" ning "Beatus vir" (Birminghamis AL, Lincolnis NE, Scottsdale'is AZ, Tucsonis AZ ja Los Angeleses CA). Ka Vivaldi teosed kanti ette koori enda solistidega (Kaia Urb, Vilve Hepner, Risto Joost, Mati Turi, Uku Joller).

Kahjuks ei olnud arvustust New Yorgi kontserdi kohta, kus Veljo Tormise muusika täitis pool kavast. Helilooja väljendas oma pettumist ja kriitikat turnee korraldaja NWC suhtes ka Sirbi (22. II) veergudel. Tõnu Kaljuste kommenteerib seda nii: "Ka varem on juhtunud, et kontserdist pole lehes kirjutatud. Kurb, kuid paratamatu tõsiasi siin Eestis ja mujal. Ajakirjandus elab vabal omade eelistustega. Seekordne kontsert oli kaunis, kirikus pingid rahvastäis. Tormise arvates oleks suhetekorraldaja loonud meedia tähelepanu..., see on kahe ot-saga asi, üldjuhul on nn. tellitud kriitikat eba-meeldiv lugeda. Seega, olen meie kontsertide korraldajaga sealpool lompni enam kui rahul."

Ajakirjanduses võis meie muusikute esinemiste kohta leida üsna elava vastukaja (ülevaate kirjutajale on kätte jõudnud 11 arvustust). Mitmed artiklid ei piirdunud pelgalt kontserdikriitikaga, tunti huvi ka Eesti riigi ja sealse elu vastu. Nii informeerib Los Angeles Timesi arvustaja Richard S. Ginell (25. II, "Centuries of Religious Song Spanned by Estonian Choir", www.calendarlive.com) oma lugejaid laulupidude traditsioonist ning leiab, et sellisest kultuurikeskkonnast pärinev EFK kannatab välja võrdluse samalaadsete muusikutegruppidega terves maailmas. Alan

Rich ("An Offering You Can't Refuse", www.laweekly.com/ink(02/15/a-rich.shtml), kellel on Los Angelese nädalalehe LA Weekly kardetuima kriitiku kuulsus, leiab eestlaste musitseerimist kuulates (tema kirjelduse järgi on see kargevõitu, mõjuvõimas ja vaoshoitud) end mõtlemas Eesti rahvusliku värvidele – valgele, mustale ja eriti puhtale külmsinisele. Kontserdi kuulamise järel tabas ta end soovilt kunagi seda maad külastada. Alan Rich võrdleb arvustuses ka Pärdi "Te Deum'i" ja päev varasemat Sofia Gubaidulina "Offertorium'i" (kontsert viiulile ja orkestrile) esitust: kui viimase ettekannet iseloomustavat põrgulärmi veatu juhtimine, siis "Te Deum'i" veatu kontroll vaikuse üle – ja ta ei mäleta muusikaliteratuurist ühtegi teist teost, mis lõppeks niisama kaunitult kui Pärdi "Te Deum".

Birmingham News'is kirjutab Michael Huebner (12. II, "Ensembles present great choral singing", www.al.com/entertainment/birminghamnews): kammerkoori 27 häält sulas kokku nii hästi, et need tundusid Kaljustel käsitsi tervest Eestist ülesnopituna. Kuulda võis koorilaulu selle parimal kujul: rafineerituna, täpse ja koondatuna – kindel ekspressiivne esitus oli tehnilised probleemid ammu seljajata jätnud. Ka orkestrikõla oli ühtlane ja terava fookusega, seda eriti Vivaldi teoste orkestrilõikudes. See aga pole veel kõik. Vokaal-solistid, kes kõik on koori liikmed, laulsid lausa erakordse kontrolli ja distsipliiniga. Kaks sopranit (Kaia Urb ja Vilve Hepner) laulsid kaunistusi Vivaldi "Beatus vir'i" osas "Gloria et divitae" nagu tõelised laululinnud. Keerulised ja kiired käigud tenorisoolos (Mati Turi) osas "Pecator vedbit" olid teele saadetud täiesti veatult.

Kansas City Stari kriitikule Mickey Coalwellile (18. II, "Estonian choir, orchestra combine for majestic, emotional performance", www.kansascity.com) pakkus Pärdi "Te Deum" hingelist tröösti 11. septembri õudustele järgnenud nädalateks. Samuti kiidab ta Pärdi keelpilliorkestri lugu "Orient ja Oxident" ja selle esitust ning liigitab teose "maailma-muusikaks" selle parimas mõttes. Ta ei oleks sugugi üllatunud, kui kohtaks seda varsti Ameerika orkestrite kavades. Coalwell leiab ühisjooni Pärdi hilisema loominguga ja MacMillani teoses "Seven Last Words from the Cross". Esituses kiidetakse koori värvirikaid hääli ning TKO keelpille kui koori võrd-seid partnereid; siiski oleks ta mõnes lõigus soovinud täpsemat keelpillikõla, et paremini välja tuua dissonantside särinat.

Los Angelese kontserti kuulasid ka seal puhkust veetnud viilimängijad Maris ja Mati Uffert. Oma muljeid kaasmaalaste kontserdist jagas Estonia teatri orkestri kauane kontsert-meister Mati Uffert: "Väga üllatas Vivaldi teoste esitus: orkestrifaktuur oli äärmiselt läbi-paiste, kooriosad selgelt ja meisterlikult läbi viidud, ereda mulje jättis kahe orkestri dialoog. Hoogne, ergas ja elurõõmus musitseerimine. Väga meisterlikult lauldud tenori aaria, liikuv ja hea karakteriga koloratuuride-ga. Pärdi "Te Deum'i" kuulsin siin esmakord-selt. See on tõsine, väga raske teos, mille rahvas vaimustatult vastu võttis. Istusin kontser-dil mõnuga, oli tore tunne olla eestlane. Olen kuulnud siin ka Ameerika orkestreid ning meie kontsert kannatab välja igakülgse võrd-luse."

A cappella kontserti arvustanud Christian C. Rix St. Louis Postist (17. II, "Estonian chamber choir thrills audience with variety of moods, expert execution", home.post-dispatch.com) kirjutab, et koori kogemuse ja värske kombinatsioon teeb ta kõikjal tere-tulnud külaliseks. Samas tundub talle, et eest-laste stiil on Ameerika kõrvale harjumatu: tenori sound on märgatavalt rohkem tagapool kurgus ja mitmetes sopranite lauldud lõikudes on vibraato palju väiksem, kui võiks eeldada.

Ulatusiik ja detailidesse laskuv jutt on San Francisco veebiajakirja Classical Voice (26. 02, www.sfcv.org/arts/revs/estonian 2 26 02.

html) autorilt Mark Wingsilt, kes on ise samas San Francisco Chamber Singersite resideeriv helilooja ja freelancer organist, ka kunagine rockigrupi bassimees. Ta toob EFK esituses esile elemente, mis tõstavad selle kõrgemale tasemele, kui lihtsalt tavaline "hea". Iga autori puhul ja igas keeles lauldakse erineva värviga. Hoolikalt kujundatud fraasid ning läbimõeldult koostatud program, kus on piisavalt nii stiilide kui ka tempo-list mitmekesisust. Enim üllatas teda Pärdi "...which was the son of...", mille rütm läheneb kohati džässmuusikale – kas tõesti võib ühes ja samas lauses kasutada sõnu "lahe muusika" ja Pärt. Siin tõstab Wingsilt esile ka koori eriti head diktsiooni. Arvustaja märgib, et koori asetuse muutmise vastavalt sellele, mida lauldakse, annab kuulija jaoks väga hea tulemus. Tõsi, parima kõla otsimine koori paiknemist valides täidab mõnikord olulise osa Kaljuste kontserdieelsest proovist (autori märkus).

Ka Veljo Tormise teostele on artiklis pühendatud pikem lõik. Wingsilt kirjutab, et Tormis kasutab *ostinato* ja kordust, selgeid meloodi-lisi mustreid, ka harmoonia on sageli lihtne või tardunud, kuid ei muutu mitte kunagi kli-šeelikuks. Sinna sisse sulatab Tormis mood-sad kooritehnika elementid nagu glissandod, kõnehääli ja tihedad heliklastrid. Tulemuseks on võimas ja dramaatiline muusika. Loos "Or-jana Virus" imetleb autor hääle sulandumist solistile järjest uute lauljate lisandumisel, samuti koori teksti edastamist. "Raua need-mise" puhul kirjeldab Wingsilt vokaalvärvide laia paletti ostinaatsetes lõikudes, dirigendi mängitud šamaanitrummi sisulist ja visuaal-set kaalu, head solistide ja koori tasakaalu ning suurepäraselt lauldud solistide narratiiv-seid lõike.

Turnee lõppes Kanadas (üks kontsert Van-couveris, kaks Torontos). Esimesel Toronto kontserdil lisandus Tormise teoste kõrvale kümme osa Rahmaninovi "Vespritest" (op. 37). Viimasel kontserdil saadi laval kokku aga vanade tuttavatega eelmiselt reisilt, kolleegi-dega Kanada lauljategrupist Elmer Isler Singers. Koos esitati Frank Martini Missa (diri-gent Tõnu Kaljuste) ning Kanada noore heli-looja James Rolfe teos "O that you would kiss me" esiettekandes (dirigeeris Elmer Islerite dirigent Lydia Adams).

Esimese Toronto kontserdi kohta kirjutab Geoff Chapman The Toronto Staris (27. II, "Estonians in splended voice with Rahmani-noff", www.thestar.com): "Rahmaninovi "Ves-prite" loitsimine on tõepoolest võimas, eriti siis, kui esimese järgu koorilauljad kokkumatult selle teose väljakutseid käsitlevad. Suure-joonelised madalad hääled ja jõulised tenorid viieteistkümmne mees- ja kaheteistkümmne naishääle hulgast saavutasid samal ajal ka selge ning puhta tämbri, vastavalt helilooja ettekujutusele."

Viimast kontserti arvustas The Globe and Mailis (2. III, "Breathing life into the mystic", www.globeandmail.com) Robert Harris: "Õhtule tuli elu sisse, kui kaks koori Tõnu Kaljuste juhatamisel võtsid ette Frank Martini Missa kahele koorile, teose, mida selle autor kunagi tõrkus avalikult ette kandmast, kuna pidas seda iseenda ja Issanda intiimseks kahekõneks. Jumal olgu tänatud, et ta lõpuks leebus, sest tema Missa on hiilgav, kirglik ja hästi teostatud religioosete tunnete ülistamine, mille ühendatud koorid suurepäraselt ette kandsid."

Lõpetuseks on meeldiv tänada Eesti Kultuuri-ministeeriumi ja New Yorgi Eesti konsulaati abi eest töömahuka ettevõtmise korraldamisel. Mõnusa koosviibimise turnee lõpus kinkis meile ka Toronto Eesti Maja. Tänuõnad kuuluvad veel agentuurile NWC, kes keset pingelist tuuri võimaldas meile ühe vaba päeva soojas ja suvises Scottsdale'is, üsna Mehiko piiri lähedal.

ALLAN VURMA

KONTSERDIPEEGEL

Jaapanlased Londonis

8. märtsil voolas Royal Festival Halli kohalikke jaapanlasi murdu – ei juhtu ju iga päev, et tõusva päikese maalt suur Filharmoonia Orkester Suurbritanniasse turneele tuleb. Ruumi jagus siiski ka teistele, saalis on mitu tuhat kohta. Muidugi oleks võinud ka laupäeval Manchesteri kuulama minna...

Õhtu alguse keelpillikõlad olid Pärldilt: kuigi väljapeetud "Cantus" ja "Fratres" pole just isesüttivad, looritatud kõla on raske häälesta-da, rauges suur dünaamiline kaar kaunisti nientesse. Lava ja publik olid valmis kohtuma solisti Akiko Suwanaiga Bruchi Viulid-kontserdis nr. 1. Leekivpunases kleidis habras kaunitar pani end ja oma pilli selles hiigel-saalis pealtnäha iseenesest maksma, orkester saatis brilljantset musitseerimist kordagi mat-mata. See kõik meeldis kuulajaskonnale väga, jaapanlastel on tavaks plaksutada ägedalt, kuid mitte kaua. Seekord reegel ei kehtinud.

Õhtu teise poole täitis Sibeliusse suure-jooneline II sümfonia, tallinlastel peaks hilju-tine Soome Raadio Sümfoniaorkestri suure-pärane esitus veel meele olema. "Päris-maalaste" müstilist jõudu ja laantesügavuste kohamist kargemate jaapanlaste poolt nii palju ei kostunud, seda enam aga kaunist pillimängu. Eriti hiilgav oli vaskpillide suurepära-ne, pingutuseta, rikas kõla.

Vaimustunud publik ei lasknud võimalust niisama käest ning aplaus sai tasutud oota-matu killukesega kodust – Toyama Rapsoodia pakkus kõike, mida me jaapanlikuks peame. Kummardus ka vastuvõtjatele: Elgari ele-gantne, peen, aromaadne "Poème d'amour" kutsus esile õndsusohke juba esimeste helide peale. Tore asjatundlikku publikut kohata!

Ei tea, miks eestlased ei soostunud Jukka-Pekka Saraste ja soome orkestri kiitmiseks toolilt tõusma. Seekord seda viga teha ei tohi, sest jaapanlased on varsti ka Tallinnas ning kuidas nad ka ei kõlaks – nende dirigent Nee-me Järvi on väärt ovatsioon! Mees, kes alles mõne kuu eest teispoosuse väraval seisis, juhib jälle, orkester reageerib vähimagi kul-muliigutuse peale. Kõik oli endiselt soe, kuid kontsentreeritum, täpsem, puhtam. Täiesti selge.

VEIKKO KIIVER

Jaapani Filharmoonia Orkester annab Eestis järgmisel nädalal kolm kontserti: 20. ja 22. III Tallinnas ja 21. III Tartus.

Elustunud klassika

Klassika on nagu marmorkuju – ilus, kuid külm ja elukauge. Klassikat on raske tõlgen-dada: aheldavad normid, reeglid, tabud, mida peab teadma ja järgima. Siin pole kerge origi-naalne olla. 5. märtsil oli Mustpeade maja Valges saalis pianist Vjatšeslav Novikovi klaveriõhtu, kavas Mozarti sonaat B-duur KV 333, Rondo a-moll, Adagio h-moll, Beet-hoveni "Pateetiline sonaat" ning Schuberti sonaat G-duur D 894. Seesama klassika, mida nii probleemiderohke esitada. Novikovi mängus küll midagi kivistunud polnud: kõik elas, hingas, väreles. Klassika elustus, muu-tus kaasaegseks.

Kontserdi avaloona kõlanud Mozarti sonaat B-duur on kaunis brillante-virtuooslik "pärlimäng". Afeektiks grazioso-stiilis tundlikkus, avalikumad hingepeustamised veel maskeeritud rokokooliku kergusega. Rondo ja Adagio, kirjutatud kümne aasta jagu hiljem, on teist-sugused, pigem huvitavad neile, kes mee-lelahutuslikust sügavamale jaksavad minna. Kui B-duur sonaat oli õhtu kergemaks sisse-juhatuses, siis Rondos ja Adagios haaras Novikov kuulaja juba täiesti oma kontsent-reeritud intensiivsuse lummusse.

Äärmiselt põnev oli jälgida Novikovi Beet-hovenit, "Pateetiline sonaat", lugu, mis mul ikka seostub Goethe "Noore Wertheri kannatustega". Pingeliselt tarduv, siis lendutõusev:

kõik kontrastid äärmuseni teravdatud ja vas-tandatud. Ei midagi keskmist, ei midagi alahoidlikku – vaid rutiinist lahti.

Kontserdi teises pooles kõlas Schuberti sonaat G-duur. Helilooja eluajal sonaadid populaarsed polnud, rohkem hinnati teda kui "laulu ja tantsu loojat". Nüüdseks on Schu-berti sonaadid võitnud üha uusi austajaid. Rändamine – *das Wandern*, üks Schuberti aluseid, tundub olevat ka selle sonaadi üks lähtekehti. Seekord helge rännutee (võibolla) looduses.

Novikov on silmapaistev Schuberti-mängi-ja. Kontserdi äärmiselt rohkearvuline publik näis seda teadvat ning "oma" Schubertit ootavat. Ja oodatu oligi erakordselt hea. Milles see headus seisnes? Novikovi esitust kuulates ei jäänud midagi ebaselgeks, kõik muusika "mosaiigi" väikesed killud asetused oma õigele kohale, sobitusid üksteisega ning terviklik pilt lõi särava oma algses ilus, nii nagu see võis-ki mõeldud olla.

IA REMMEL

Traditsioonidest klaverimängus

Selle mõttekillu ajendiks on Evi Arujärve öeldu 11. märtsi Postimehes, kus ta arvustab Vjatšeslav Novikovi klaveriõhtut. Nimelt väidab ta (ning esindab viimasel ajal vägagi levinud mõttesuunda), justkui oleks traditsiooniline klaverimäng ja klassikatõlgendamine ahistav märk, midagi valmis saanut, rutiiniseid esitusi pakkuv. Ning vastukaaluks sellele on siis vä-hesed, kes rebivad ennast sellest lahti ning lähenevad klassikale justkui uusaegsete võte-tega, milleks on meditatiivsus, tempokont-rastid, kõlapiiride äärmuslik avanemine.

Arvan, et asi on risti vastupidi. Lugeses omaaegsete kirjeldusi, kuidas mängis kunagi Liszt (Beethoveni õpilase Czerny õpilane ja väga paljude pianistide õpetaja, terve koolkonna rajaja); uurides süvenemisega Schnabeli redaktsioone ja kuulates nendega täiesti kongeniaalseid salvestusi; kuulates plaatidelt XX sajandi viimaseid suuri romanti-lisi pianiste, olen jõudnud äratundmisele, et traditsiooniline klaverimäng oligi väga väljen-dusrikas, kõlaliselt äärmuslik ning tingimata just subjektiivne kunstivaldkond. Ja tegelikult teavad klaveriõpetajad, vähemalt meil siin Eestis, seda ikka veel. Ikka otsitakse õpilastes individuaalsust, hingestatust, seda püütakse julgustada.

Tõsi, muusikatürg läkitab meile pidevalt artiste, uue aja produkte, kes esitavad mingit nivelleeritud, puhtaks lakutud klassikat. Miks see nii on? Kas see on meie aja klaverispordi (konkursside) mõju või ehk CDajastu märk? See oleks omaette uurimust vääri-v probleem, jätan siinkohal küsimuse lihtsalt õhku.

Novikovi käest küsisin, kas ta on sellise mõjuva kõlamaailma täiesti ise ehitanud. Ta vastas "ei", tal olid sellised (väga head) õpeta-jad. Mul ongi jäänud mulje, et siinpool (väl-jaspool) heaoluühiskonna piire, kus sotsialis-mi ahistavates tingimustes rahaline edukus areneva noore inimese mõtteid kohe jäägitult ei haaranud, säilis traditsiooniline klaverimän-guõpetus sügavamalt. Erandiks on ehk vahest konkursilauraatide konveier Moskva Konser-vatoorium.

TANEL JOAMETS

Kontsert, mis väärinuks suuremat tähelepanu

Muusikud on küllatki tagasihoidlik rahvas. Enda reklaamimisega ei olda kaugeltki sina peal. Eriti, kui on tegemist noorte, alles loomungulist elu alustavate muusikutega. Ometi oleks just neil vaja silm peal hoida. Nii jäigi väärilise tähelepanuta kontsert, mis toimus 7. III Estonia kontserdisaalas. Kontser-di pealkiri oli "Maailma muusikakunsti šedöövred", esinejaiks Eesti Muusikafondi

Tallinna Noorteorkester, dirigendid Toivo Peäske ja Risto Joost, solist Juta Õunapuu. Kavas W. A. Mozarti avamäng ooperile "Don Giovanni", L. v. Beethoveni I sümfonia ja P. Tšaikovski Viulidkontsert.

Kui Toivo Peäske tunneb meie kultuuriüld-sus rohkem pianistina ja väiksem muusikute ring Tallinna muusikakeskkooli laste keelpil-liorkestri ning viimastel aastatel ka Tallinna Noorteorkestri asutaja ning dirigendina, siis Risto Joost on orkestridirigendina astumas esimesi tõsisid samme. Ta on Tallinna muu-sikakeskkooli kasvandik, praegu muusika-akadeemia üliõpilane prof. Kuno Arengu diri-geerimisklassist. Juba Beethoveni sümfonia esimestest taktidest oli tunda, et tegemist on väga huvitava ja perspektiivika muusikuga. Selge ja täpne partituuri tundmine, täpne käsi, tore orkestrifaktuuri jälgimise oskus ja ergas kujunditaju tegid noore dirigendi juhata-tud Beethoveni sümfonia tõeliselt naudita-vaks, olgugi et tegemist oli küllaltki kirjukoos-seisulise orkestriga.

Juta Õunapuu on veelgi noorem, lõpetab sel aastal alles muusikakeskkooli Tiiu Peäske viuliklassis. Ometigi on tema nimi juba viul-dajate keskel tuntud. Tal on selja taga kaks edukat rahvusvahelist noortekonkurssi ja esikoht kolmelt üleriigilisel noorte keelpil-limängijate konkursilt. Orkestri ees on ta seis-nud üsna mitmel korral. Seekordne ülesastu-mine oli senini nõudlikem ülesanne.

P. Tšaikovski viulidkontsert kuulub n.-õ. suurte viulidkontsertide hulka koos Brahmsi, Sibeliusse, Paganini ja Beethoveni kontsertide-ga, mille esitamiseks on vaja suurt tehnilist pagasit ja muusikalist küpsust. Tavaliselt mängitakse seda kontserti tervikuna alles vanuses "üle 20". Juta Õunapuu on vist küll Eestis ainus viuldaja, kes viimase 50 aasta arvestuses seda kontserti nii noorena on esi-tanud.

Juta Õunapuul on nii tehniline kui muu-sikaline valmisolek selle teose esitamiseks olemas. Noore viuldaja mängu iseloomustab sügav musikaalsus ja lavaline võlu, seetõttu ta esitus haarab. Tšaikovski romantism sobib talle väga; viuldajale on omane kaunis tooni-tunnetus ja ere karakterite nägemine koos jõulise väljendusega. Imeline oli jälgida ka osaliselt verinoortest mängijatest koosnevat orkestrit, kes koos dirigendiga (Toivo Peäske) andis jäägitult oma parima solisti toetamiseks.

Mõlemale noorele – nii Risto Joostile kui Juta Õunapuule jääb soovida vaid jätkuvat edukat tööd ja paljusid esinemisvõimalusi (mida meie noortel kahjuks siiski napib), et kogemuse kasvades järjest rohkem suuta laval realiseerida kavandatu.

Selleks – tuult tiibadesse!

NIINA MURDVEE

Oidipuse komplekt

Seekord pole põhjust rääkida mitte Oidipuse kompleksist, vaid komplektist, kuna maestro Eri Klasi dirigeerimisel andsid ERSO ja RAM Estonias (10. III) kontserdi "Oedipus rex", kavas Tambergi ja Stravinski Oidipuse-teemalised suurvormid, kaastegevad mitmed vokaalsolistid meilt ja mujalt, samuti näitlejad Mikk Mikiver ja Elina Reinold.

Eino Tambergi (1930) vähetuntud süit "Kuningas Oidipus" on tema noorpõlveteos, kirjutatud 1959. aastal muusikaga Eesti Raadio samanimelisele kuuldemängule. Hiljem kasutas Voldemar Panso seda näidendimuu-sikana lavastuses "Ilgavene inimene" (esi-etendus 1963 Vanemuises) ning veel hiljem (1965) tegi Tamberg teosest süüdi meeskoo-rile, orkestrile ja neljale näitlejale, kes loevad tekste Sophoklese tragöödiast. Nii et sisuliselt on tegemist deklamatooriumi, mitte oratooriumiga. Asjatu oli oodata, et lavale tulnud Mati Turi ja Teo Maiste laulma hakkaksid – esimene neist kehastus sõnaliselt Preestriks ning teine Teiresiaseks; Mikk Mikiveri (Jutus-taja ja Oidipus) ning Elina Reinoldi (lokaste)

puhul laulmist loomulikult ei oodanudki. Esmamulje Tambergi kolmveerandtunnisest "Kuningas Oidipusest" oleks, et palju teksti ning võrdlemisi vähe muusikat. Selle helikeel tugineb võrdlemisi lihtsatele, kohati dis-soneerivatele, kuid samas illustratiivselt mõju-vatele kujunditele. RAM näiteks alustas laul-mist lapidaarsetes paralleelsetes intervallides, mis rõhutas ühemõtteliselt muusika arhailist karakterit. Edasi arenes laval juba Oidipuse tragöödiast kõnelev kuuldemäng, mida lugesid Mikiver ja Reinold. Muusikas tuli pööre numbris "Ehk ka mul on teadjatarkust", mis kujunes ootamatult rütmierksaks koori-episoodiks – lühikeseks küll, kuid kahtlemata eredaks. Esituslikult mõjus enim aga ekspres-siivne lõpukoor, jõuliselt karmikõlaline dra-maturgiline üldistus. Eks Oidipuse lugu räägi-gi ju saatusejõudude ettemääratusest, nüüd kangastusid need jõud kuulajatele kogu oma muusikalises vääramatuses. Huvitav pilguheit Tambergi loomingu vähetuntud küljele.

Igor Stravinski (1882 – 1971) ooper-ora-tooriumis "Oedipus rex" (1927, Jean Cocteau libreto Sophoklese järgi) olid kaastegevad vokaalsolistid Mati Turi (Oidipus), soome met-sosopran Päivi Nisula (lokaste), bass Leonid Savitski (Kreon), bass Aleksandr Mihhailov, soome tenor Juha Riihimäki (Karjus) ning bass Teo Maiste. Teksti (seda oli minimaalselt) luges Mikk Mikiver. Stravinski suurteose ettekanne kujunes haaravaks draamaks, kus traagiliste intonatsioonide kõrval võis tajuda ka peenelt ironilisi muusikalisi vihjeid. I vaatuse koorisseejuhatuse "Katk lööb meid" jõu-line dramatism jõudis läbi plastiliste piano-üleminekute Oidipuse esimese aariani, mille Turi esitas vokaalselt kandvalt, samas teat-raalselt pingestatult. Väljendusrikka kontrasti-na järgnes Savitski ooperlikult heroilises tõl-genduses Kreoni aaria "Jumal vastas nii". Suured hüpped tema partiis vaid lisasid esi-tuslikku ekspressiivsust. Seejärel tuli mit-meplaaniisi karakterilahendusi ridamisi: Turi Oidipuse numbris "Sfinksi ma hukutasin" oli nii otsustavust kui ka lüürilisi intonatsioone, Aleksandr Mihhailov edastas Teiresiase saa-tusliku sõnumi (Oidipus tappis Laiose) pigem eepiliselt kui dramaatiliselt. Seejärel sigines Oidipuse partiisse juba "kahtluseintonat-sioone", aga ka artistlikult väljamängitud süüdistust Teiresiase aadressil. Koori "Au, au!" mõjus pärast seda episoodi pateetiliselt.

Vahetult järgnenud teine vaatus arenes esi-tuslikult intensiivselt üha tihenevas tõusu-joones. Päivi Nisula lokaste "Kas teil pole häbi, vürstid" kõlas esmalt küll traagilistes värvides, kuid karakterimuutus tuli sõnadest "Oracula, oracula", kus esituses oli tunda isegi mingit "dekadentlikku" maneeri. Eks Stravins-ki peida siia ka väheke ironiat *bel cantoliku* ilutsemise aadressil. Oidipuse ja lokaste duetis tõstis Eri Klas efektselt tempot – see lisas intensiivsust ja energiat, mis kulmi-neerus kõigepealt Riihimäki Karjuse ning Maiste Sõnumitooja dramaatiliselt pinges-tatud duetis ("ta on Laiose, oma isa mõrvar!"). Turi Oidipus mõjus pärast seda isegi mõnevõ-ra heitunudult ("minu päritolu on kuritegu...").

Traagiline epilooz kujunes oma koori-orkestri *tuttidega* monoliitseks ja massiivseks, võimsaks ning suurejooneliseks. Kuid tõeline traagika ei kangastunud mitte mürisevates *fortissimotes*, vaid hoopis sügavmõttelises ning kandvates lõpu-*pianodes* – "Hüvasti, õnnetu Oidipus..." Teeba rahvas ju armastas varemalt Oidipust, nüüd aga tundis talle vaid kaasa. Nii esituslikult-muusikaliselt kui lavas-tuslikku psühholoogiat arvestades väga veenev esitus.

Kokkuvõttes võib Tambergi ja Stravinski Oidipuse-visioonid leida ka sarnasusi, kasvõi teatud neoklassikaliste stiilelementide tõttu. Vaieldamatult oli ühine ka traagika, millega mõlemad Oidipust kui saatusejõudude män-gukanni muusikaliselt portreteerisid. Nii et igati õnnestunud "Oidipuse komplekt".

IGOR GARŠNEK

Minu päevik 2002

UKU-RALF TOBI

7. märts

Ebameeldiv teade: kevadel pean hakkama prahti enne prügikasti viimist ise sorteerima. Neid kampaniaid on ka varem olnud, kolhoosid korjasid vahepeal sigadele eraldi, aga nüüd läheb seoses EL-iga vist tõsiseks. Aga kust ma tean, kas halvaks läinud toit, mida on ohtlik süüa, tuleb visata ohtlike jäätmete hulka või on ta ikka veel toidujääde? Ja mis nende inimestega tehakse, kes eksivad? Arvestades üldist harimatust ja ignorantsust on niisuguseid palju. Emotsionaalselt piisaks, kui oleks kaks prügikasti: ühte rämps, mida on kahju ära visata, teise see, millest ei ole kahju.

Ebamäärane rahutus on kestnud terve päeva. Järeldus: ma ei ole muutusteks enam nii valmis nagu varem.

8. märts

Olen lugenud kirjanik Muti Hiirte-romaane ja kõigest aru saanud. Täna lugesin Arkaadiast kriitik Kure arvustust ja ei saanud millestki aru. Järeldus: ma ei ole ka olevikuks valmis.

Maimiku-Kilmi "Isamaa ilu" kohta mäletan, et varasemad arvustused on kiitnud seda kui komöödiat. Mina ei naernud kordagi, sest polnud, mida. Mul oli filmis portreeritud inimeste üle siiralt hea meel. Olen ise samasugune. Ka mina suhtun endasse tõsiselt. See inimitüüp on olnud viimastel aastatel vaigse põlu all. Hea, et nüüd on noored kineastid hakanud ka meiesuguste tegevust väärt- ja jäädvustama.

Õösel, kui Kaarin juba magas, kinnitasin köögi-laua kohale A4 formaadis loosungi: "Mulle meeldib hästi süüa teha, meest ümmardada. Anne Eenpalu."

9. märts

Loosung oli päeva jooksul maha võetud.

Hans Trass kirjeldab oma mnemograafias "Üksi ja ühes" ka seda, kuidas taimeuurijast endast sai teaduse huvides taim (redis). Kirjelduse maht ja põhjalikkus võiksid olla eeskujuks kõigile kunagistele NLK parteilastele.

Andrese "Konrad Mägi" kohta oleks kaasaegne arvustus öelnud: "Hra Sööt on oma kaameraga hulga hra Mägi töödega võrreldavaid maastikke ja linnavaateid maalinud. Liikuv pilt on õnnelikult komponeeritud ja kangesti stiliseeritud. A. Sööt on juba kaunis valminud kunstnik ja kindel tehniker."

10. märts

Esietendus, Jaanus Rohumaa "Hea inimene Sezuanist". Näitlejad tublid nagu peabki selles vanuses. XX lennu lavakad on XXI sajandi teise veerandi rahvakunstnikud. Kui nad esimese veerandi tööd teevad. Sõnum, mille ma lavastusest välja lugesin, ei üllatanud, sest olen seda ise eluaeg jarginud: ei saa olla korraka hea nii enda kui ka teiste vastu. Et headus täies jõus mõjule pääseks, tuleb valida, kellele see keskendada, ja olen keskendanud julgelt endale.

Huvitav oleks näha kunagi Lutsu "Tagahoovis" hiina kostüümide ja tegelastega. Kui Maria Sergejevna või Belski või Kaprali või ükskõik kelle repliigid kõlaksid hiinlaste suust, siis haihtuks "Tagahoovist" olustikulise rahvatüki hõng ja näeksime, et filosoofialdasa seisab ta üsna "Sezuani" kõrval. Näiteks:

PROUA SHIN: Võib-olla olete jõudnud juba kel-lelegi head teha?

YANG SUN: Võib-olla ma pole jõudnud veel kurja teha – ja see ongi minu heategevus.

PROUA YANG: Jah, ega head ei ole nüüdsel ajal midagi.

SHU FU: See on õigus! Head võib praegu tiku-tulega otsida. Asi on mäda, asi on seiss.

11. märts

Hommikul väga libe, aga ei kukkunud.

Valitsus ja president täna jälle populaarsemad kui eile. Sotsioloogid on astunud libedale teele: lastes võimul kuulda seda, mida nad soovivad, ajavad nad võimu veel ülbemaks. Rahvas aga ei usu enam ei küsitlusi ega vastatlust.

12. märts

Vene Putin ütles Afganistani Karzaile: "Mõ sossed."

13. märts

Paljud tunnevad praegu igaks juhuks huvi, kas ka nemad pole õnnekombel mitte keskerakondlase Edgar Savisaare sugulased. Olen neie kõigile soovitanud keskerakondlase Aadu Musta raamatut "Eestlaste perekonnaloos allikad".

Jürgen Rooste

TAANILINNA NÕIDADE TEMPLI LAUL

(TNT¹ – TOLLE RAIPE MÄLESTUSEKS)

hedda maurer on väike kuri jumalanna
oi kui kuri
tige tuldpurkav kaitseingel
okastraatide kõikenägev kuninganna

jana leplik on väike kuri jumalanna
kuri ja ohtlik
tema käed sõlmivad pulste
umbsõlmi konkse rägastikke
inimeste ajju

marie myrk on väike kuri jumalanna
tema tuli tabab
nagu valus kivimüür
taanilinna tänavate ekspresso hingust
vuhisedes sest ükskõikselt üle

helen sandström on väike kuri jumalanna
salakaval ja õel
paneb ühel õõvsal õöl
emajõe tagurpidi voolama ja
taaralinna ülikooli tolmund hooned
trambib ta maatasa

raili ilves on väike kuri jumalanna
ta muudab kadriorgi kunstimuseumis
kõik valvuritadid ja arhivaarid
šokolaadist kujudeks ja laseb oma
mustal kassil nende sääreluud
pooleks joosta

wimberg on väike kuri jumalanna
süüdimatu ja kuri
varastab igast taanilinna
kauplusest monastiriska izba ja joob end
ameerikasse röövib presidendi tütre
ohverdab tolle
vanaisa seajumalalle
sopaste ruihkamite valitsejalle

ivar sild on väike kuri jumalanna
ehitab russalka juurde
tohtu põrguliku koopa
paneb taanilinna lahe
põlema tantsib sel alasti
ulgudes omi laule

marko kivimäe on väike kuri jumalanna
küberneetiline ja kuri
ta ratsutab kõvakettal
läbi lärmava paduvihma
inimeste hingisse läidab sääli
horrorunenägusid painajalikke
nägemusi

mihkel bravat on väike kuri jumalanna
kuratlik ja kurb
tapab oma naise ja ämma
punub nende soolikaist viiulikeele
ning mängib sel
kumalase lendu nagu
nukker saatan

neeme pöder on väike kuri jumalanna
kiimane ja kuri
armueliksiir tema kuldlokkest
röövib inimeste seest südamed
et nad käivad tänavail
immiitsedes purskudes verest
tühjaks halades

õigus jah
siuts on väike kuri jumalanna
laseb viinapuuväätidel
kasvada ümber linna
ümber maailma kägistada see
hävitada universum
ainult tema tänav jääb
tühjusse heljuma

jürgen rooste on väike hea jumalanna
tema väikesed jalad
hüplevad kollase kleidikese
kerkides ja langedes
valuklompides nägudel
kõikjale kuhu ta astub
süttivad taevased märgutuled
ja nagu iseenesest
hakkab kõik laulma

AKNAVAATE JA MÄLESTUSEGA
RAHVUSLINE POEES

vaatan varakevadisest taanilinna aknast
kuidas vulisevad väljas sulaveed
ja see meenutab mulle ainult kõiki teisi
eelnendud sulaveeaegu (ei miskit muud)

poriseid sitaseid päiksepaistelisi ja kurbi
melankoolseid ja jaburaid
keski vahtis kunagi aknast vist kevadist
hudsoni jõge ja pidas seda emajõeks või

kuidagi need inimesed sääli kaldapääsel
võisid olla meiemad kui me ise praegu võisid
olla umbes sellised nagu need kes veel koos
rahvajuhtide pätsu ja lembituga keelepäävil

kannu kergitasid ja laia lõuaga maanalja
heitsid – nüüd joovad eestlased solki ja naeravad
telepurgist lombitaguseid nalju kõrvale
porikevad siukestele paras

ja kui nad (kes kuradi nad? meie ju) siis
kunagi selle kätte ärr peaksid lõppema
ärgu pagana pärast keski mu asju tõlkigu
selle kadund lolli rahva lastele – mõtlen veel

ja ega muud meenuki keel ei anna kätte

ESTONIAN AIR AD 2001

mu õed ja vennad on kurvad
see ajab mu kopsu rämedalt üle maksa
üle kõikide neetud soolikate

enamik inimesi kes meile eeskujuks
olid enamik neist keda austasime
pold seda väärt ja järsku

me oleme d-generatsioon
kõikide de- ja dis-asjade kuningad
disconnected disillusioned deconstructed
meie närvisüsteem on diverseeritud
juhtmed tõlknevad ja ainsad vabad
pistikud ühendumiseks on porno ja *junk* (süstal noh)
ja need raiped meist kes on liiga teadlikud
liiga targaks saand need raiped
ei saa sedagi teed valida

meie oleme uus närune dekadents
ainsaks armastuseks dollar
kõik teed rajad valla aga põrgu
päralt küll ei oskagi ja ei tahagi
sest kogu räpane maailm on
veel ainult visuaalne sõnum – saate aru
kogu maailm on reklaam tühjusele
ja ärge toppige mulle jeesust
ja karmat ja karkat
ma'i tea kes või mis nad on
mida nad reklaamivad

ma tean
et mu õed ja vennad on kurvad
et nad ütlevad et neil on külm
et nad ei julge enam välja maailma tulla
kus haiglaselt lõbusad nolgid veel ei tea
ja nad lülivad end välja

miks pagan küll peaksime olema
infosõelad analüüsimasinad tekstid
mis iseennast loevad mida keel ise
kirjutab miks
me sitakesed ei saa olla inimesed
see ajab kopsu rämedalt üle maksa üle
põie üle munade
ja nüüd tulgu prohvet ja nüüd tulgu
tõus

neetud ja üksi mu vennad ja õed
meil peab veel olema koht kuhu
minna et minnes saaksime jätta
maha oma rikutud masina oma
perssekukkund unistused oma kloonid
ja geenid ja viha
see koht on

¹ TNT loomisest täitus eile, Kristjan Jaagu sünnipääl neli aastat.

Muuseumide reformimisest

Muuseumide reformimine oli 1990. aastatel jutuks paljudes Euroopa riikides ja nii mõnelgi maal võeti see tõsiselt ette.

Üritati korraldada meilgi, kuid poolikult: puudu jäi tahtmisest, rahast ning usaldusest. Praegu eesti muuseumide reformist enam ei räägita. Sellest on isegi kahju, kui reformide all pida silmas tõepoolest põhjendatud ja asjalikke muutusi (korralduslikult tekkinud tunne, et hakkabki midagi muutuma). Kui muuseumide arendamise asemel nende eelarvet hoopis kärbitakse nagu see tänapäev oli (maha võeti museaalide ostusummad), siis ei saa kvaliteetsest uuenemisest rääkida, sest viimane nõuab paratamatult ka raha.

Hollandi eksperiment

Kõige radikaalsemalt reorganiseeriti 1990. aastatel muuseumide süsteemi Hollandis. Seda jälgiti euroopa muuseumiringkondades ootusärevalt ja isegi kartusega, sest sammud olid väga julged, puudutades ka selliseid tundlikke küsimusi nagu muuseumide erastamine ja muuseumikogude dekomplekteerimine (ka nii võiks tõlkida sõna *de-accessioning*, millega delikaatselt tähistati muuseumi säilikut kogudest väljaarvamist). Selleks võeti kõigepealt kasutusele säilikut kategoreerimine: need jagati väärtuse järgi nelja gruppi. Mõistagi said deaksesitud üksnes viimastesse järkudesse jäänud säilikud.

Millenniumi saabudes tegid hollandlased oma muuseumireformist juba kokkuvõtteid, ICOMi 2001. aasta Barcelona kongressile esitati ülevaade kümne aasta jooksul toimunu kohta. Tehtu hinnati väga positiivseks. Hollandi kogemus on kindlasti väärt rohkemat uurimist (ja mitte ainult ametlike aruannete uurimist vaid kindlasti ka muuseumiinimeste hinnangute pärimist), siinkohal piirdun põhilisemaga.

Miks muuseumi 1980. – 1990. aastatel üldse reformida hakati? Lisaks üldisemale püüule ajaga kaasas käia tunnetati vajadust mitte maha jääda infotehnoloogia arengust (muuseumid on tähelepanuväärsed infopangad), meelelahutustööstuse arenedes tekkis otsustavam vajadus sellega konkureerida, aktualiseerus töö noortega, muuseumid hakkasid laiendama koolitusprogramme. Immigratsioonilained tõid võõrast rahvusest grupe, kelle identiteedivajadus tekitas terveid uusi muuseumi jne. Paljudes maades, sealhulgas Hollandis, tunnustati ka lihtsalt muuseumide mahajäämist: ülevaade riigi muuseumikogudest oli hägustunud, näitusesaaliid väikesed, hoidlaruumid amortiseerunud, säilikut dokumenteerimine ebapiisav, turvameetmed ideaalist kaugel jne.

Hollandi uus muuseumipoliitika sai hoo sisse 1990. aastal, mil reforme hakkas toetama suurejooneline Delta-Plaan (1990 – 2000). Selle raames eraldati nn. liikuva kultuuripärandi (muuseumide, raamatukogude ja arhiivide säilikut) inventariseerimisele, säilitamisele ja konserveerimisele 150 miljonit eurot, 89 miljonit eurot läks mälestiste renoveerimisele ja konserveerimisele. 1990. aastal oli Hollandis 700 muuseumi,

millest 18 on riiklikud. Eelisaarendamine puudutas esmajoones just riiklikke muuseumi, ülejäänuid finantseerib riik vaid ca 40 protsendi ulatuses. Umbes 230 000 m² muuseumi pinda sai konditsioneerid, uut näitustepinda ehitati jooksvalt 4 000 m² ja hoidlaid 10 000 m², millele läks 58 miljonit eurot (siin ei ole sees uusi hooneid).

Hollandis elab umbes 16 miljonit inimest, muuseumide külastatavus oli 2000. aastal 21 miljonit inimest.

Muuseumireform käsitles muuseumide probleeme komplekselt: maksupoliitika soodustusi (20 protsenti tulumaksu asemel muuseumi ostudele 6 protsenti), muuseumide kogude ühtse andmebaasi loomist (MUSIP), mis tegi need ka digitaalselt laialt kättesaadavaks, suur rõhk pandi pedagoogilistele programmidele. Kultuuri- ja haridusministeeriumi juurde loodi tähelepanuväärne fond muuseumiostudeks.

Uueks eelarvetsükliks kinnitati neli aastat, mis tähendab, et iga nelja aasta järel tehakse tõsine kokkuvõte ja esitatakse uusi projekte ning seejärel jääb eelarve neljaks aastaks samale (loe: kõrgele) tasemele, mis võimaldab osaleda suuremates koostööprogrammides ning sõlmida pikemaajalisi lepinguid. Kelle projektid nii veenvad ei tundu, peavad selleks ajaks n.-ö. hoo maha võtma ja suurtest ettevõtmistest loobuma. Otsustajad ei ole ametnikud, vaid suur kolleegide nõukogu.

Oluline aspekt oli Hollandi riiklike muuseumide autonoomiseerimine aastatel 1993 – 1996 suurendamiseks nende sõltumatust võimust, sealhulgas poliitilisest (eriti oluline ajaloomuuseumide puhul): riigile jäid kollektsioonid ja hooned, institutsioonid aga hakkasid alluma muuseumi sihtasutusele või fondile. Inimestega sõlmiti uued kollektiivlepingud, tagati vähemalt endine palgatase ja sotsiaalsed garantiid ning loodi uus organisatsioon – riigimuuseumide töötajate assotsiatsioon, mis on partneriks riigi ja ametiühingute läbirääkimistel.

Muuseum kui tundlik institutsioon

Muuseumid on olemuselt konservatiivsed, kuid üsna tundlikud institutsioonid. Järjest dünaamilisemalt muutuv maailmas ei saa nad kaotada kommunikatiivsust ja ennast üksnes traditsioonihoidmisega õigustada, kuid kindlasti ei pea seal kõigea ka uisapäisa kaasa töötama. Rutakate muudatustega ja pealiskaudsete otsustega võib palju kahju teha. Olukord on eriti rabe väiksemates kohtades. Inimene, kelle laegastes on ehk huvitavaid rahvakunstiasju, vanu fotosid või ajaloolisi dokumente, ei lähe iial neid pakkuma kohalikkude ("oma") muuseumi, kui see võtab suunaks üksnes moodsa kunsti irriteerivate projektide eksponeerimise. Või kui talle seal mõni (ehk liiga noor) inimene on teatanud, et mammid, teie puulusikas pole hetkel in.

Muuseum on nagu pank, mis peab kõigepealt enda vastu usaldust kasvatama. Seda on raske teha, kui muuseum peab hakkama heitlema sihtasutuse juhatajaga, mille eesmärgid on küll ilusasti sõnastatud, kuid mis tegelikkuses hoopis teise

kanti võivad viia, kui eesmärgina ainult majandusliku tulu tekitamist näha. Vähe sellest, hullematel juhtudel ootab iga kolme aasta tagant ees sihtasutuse juhataja valimine – üks poliitik oma aja ära olnud, teine tulema kippumas. Sihtasutuste tööriist võib mujal olla dünaamilisust stimuleeriv, kuid selle muuseumidesse ülekandmine teeb ülimalt ettevaatlikuks. Kolme aastaga ei teki muuseumis perspektiivi ei direktori ega töötajate jaoks. Ei teki sügavamaid teadmisi ja eruditsiooni, sidet oma koguga, kontakte inimestega ja nende usaldust, fanatismist rääkimata. Muuseum saab muuseumiks alles siis, kui see kõik suudetakse luua.

Eespool ei rääkinud ma otseselt Rakvere muuseumi ja sealse uue sihtasutuse ümber toimuvast, kuigi utreeritud näiteks sealt tõuke sain. Rakvere muuseumi ümber toimuvat jälgitakse: kui seal kohe alguses probleemid tekivad, siis teised, keda võiks ju ka suurem majanduslik sõltumatus ahvatleda, ei hakka üritama.

Väga oluline on see, mis toimub reformiprotsessides inimestega: nii Hollandi kui ka näiteks Hamburgi muuseumide erastamise (1999) kogemus on, et asi ei hakanud minema niikaua, kuni muuseumi inimesed polnud veendunud, et muudatused ei kujuta neile ohtu, et fondide moodustamisega ei ürita riik enda kaelast muuseumi lihtsalt ära saada, et riigi vastutus säilib jne.

Nii Saksamaal kui Hollandis jättis riik muuseumi erastades endale nii kogud kui hooned, et garanteerida mis tahes juhul kogudele peavari.

Igasuguse kogemuse Eestisse toomise puhul tuleb kindlasti arvestada suurt erinevust muuseumide omavahendite teenimise võimalustes. Lääne ja Eesti muuseumide piletitulu erineb suurusjärgu võrra (jätame Briti süsteemi kõrvale). Eesti muuseumid ei ole läinud ega saa minna 150 – 200-krooniste piletite peale, nagu seda on teinud teatrid, kontserdiorganisatsioonid, kinod. See tähendaks sideme kaotamist väga suure ja tegelikult tähtsana osaga (eestlased ise) publikust ning orienteerumist pelgalt turistidele. Muuseumipileti hinna kümnekordistamine oleks sotsiaalpoliitiline otsus, mis nõuaks karmi ühiskondlikku kokkulepet.

Hollandi muuseumireform oli pikaajaline, kuid näib, et edukas. Siit paistab mitu tugevat külge: selge sihiseadmine, otsuste fikseerimine parlamendi tasemel, kompleksus, läbi viimise järjekindlus, finantsgarantiid. Eesmärk polnud mitte muuseumide pealt kokku hoida, nagu see meil kipub olema, vaid tõepoolest nende arendamine. Aga midagi poleks vist ka Hollandis toimunud, kui muudatusi oleks tehtud ainult "ülevalt allapoole" ning kui poleks tekkinud kõige olulisemat – usaldust riigi ja muuseumide inimeste vahel.

KARIN HALLAS-MURULA,

Arhitektuurimuuseumi direktor, ICOM Eesti rahvuskomitee esinaine

TALLINNA MUUSEUMID

■ **DOMINIILASTE KLOOSTRI MUUSEUM**, Vene 16. Faks 6444 606, tel. 5155489, e-post: kloostr@hot.ee, http://www.tallinn.ee/dominiiklased/ Tallinna keskaegsete raidkivide püsiekspositsioon. Näitus "Tallinna dominiiklased". Avatud 12. maist kuni septembri lõpuni, muudel aegadel etteatamisega gruppidele. Ruumide rent ürituste korraldamiseks. Programmid nii lastele kui täiskasvanutele. Külalastajaid oli 2001. aastal 1500.

■ **EDUARD VILDE MAJAMUUSEUM**, Roheline aas 3, tel. ja faks 601 3181. 1946. aasta augustis avati endises kastellaanimajas E. Vilde muuseum. Maja alumisel korrusel on avatud tema korter kuni 1920. — 30. aastate tallinlase kodu: mööbel on Lutheri vabrikutoodang, seinu katavad originaalide järgi käsitsi maalitud tapeedid. Dokumentaalne väljapanek viib külalastaja Vilde seiklusrikkale elu ja tema vaimurikaste teoste juurde. 2001. aastal külastas 6381 inimest, 75 ekskursiooni.

■ **A. H. TAMMSAARE MUUSEUM**, Koidula 12a. Ülatulik dokumentaalne ekspositsioon annab ülevaate kirjaniku elust ja loomingust, ühtlasi saab ka põhjaliku pildi nii omariiklusele eelnenud kui ka omariikluseaegsest vaimukultuurist. Väljas on A. H. Tammsaare isiklikke esemeid (ka tema sullepa ja parema käe pronksjäljend). 2001. aastal külastas 3006 inimest, ekskursioone 79. Ettetellimisel saab näha filme, mis tehtud kirjandusteoste alusel: E. Vilde "Külmale maale", "Pisuhänd", "Tabamata ime" ja "Mäeküla piimamees"; A. H. Tammsaare "Kõrboja peremees", "Indrek", "Aeg tulla - aeg minna" ("Tõe ja õiguse" I osa järgi) ja "Põrgupõhja uus Vanapagan". Ainult kohapeal saab vaadata muuseumi videofilme "Eduard Vilde elu karikatuuris" ja "Tammsaare talu". Ettetellimisel saab kuulata helisalvestisi: E. Vilde "Minu esimesed "tribulised"", 1985, loeb Ain Lutsep; E. Vilde "Kupja-Kaarli adjastaadid", 1978, loeb Ants Eskola; E. Vilde "Kuub kahasse", 1978, loeb Urmas Kibuspuu; A. H. Tammsaare "Poiss ja liblik", 1987, loeb Heino Mandri; "Tammsaare ja teater", 1970, Tammsaare loomingu omapära üle mõtiskleb näitleja ja lavastaja Voldemar Panso; "A. Hanseni avalik kiri kirjanik Tammsaarele" (mats ja vürle), 1971, loeb Voldemar Panso. Lähiaja üritusi: 26. III E. Vilde ja M. Underi kirjavahetusest vestleb kirjandusteadlane Sirje Kiin; 12. IV Peeter Singi luulekogu esitus; 22. V loodusuule õhtu (A. H. Tammsaare muuseumis); 1. VI lastekaitsepäeval väike kontsert koostöös Vanalinna Hariduskollegiumiga. Mõlemad muuseumid on avatud K - E kl. 11 - 18.

■ **EESTI AJALOOMUUSEUM** asub kahes hoones. Gildihoones (Pikk 17) on väljas püsiekspositsioon "Eesti ajalugu muinasajast XVIII sajandini". Mündikabinetis näitus "F. G. von Bunge - 200 aastat" kuni 21. IV. Avatud N - T kl. 11 - 18, K suletud, tel. 6411 630, faks 6443 446, post@eam.ee, www.eam.ee Püsiekspositsioon suletakse mais seoses suure gildisaali remondiga, mündikabinet ja ajutised näitused on lahti.

■ **Maarjamäe lossis** (Pirita tee 56) püsiekspositsioon "Eesti ajalugu alates XIX sajandist", alates 22. III näitus "Üks valge kleit naise elus". Avatud K - P kl. 11 - 18, E, T suletud, iga R pääsmevaba, tel. 6014 535, faks 6443 446, post@eam.ee, www.eam.ee Info lühiajaliste näituste kohta on koduleheküljel, samas ka loetelu loengute ja fonditudide teemadest kodulehel. 2001. aastal külastas muuseumi 35 000 inimest.

■ **EESTI ARHEOLOOGIAMUUSEUM** (Ajaloo Instituudi juures), Rüütli 10, tel. 6444 805. Avatud eelregistreerimisega E - R kl. 10 - 16, e-post: ai@ai.ee Eesti Arheoloogiamuuseum tutvustab püsiekspositsioonis Eesti esiajalugu kivijärgist kuni XIII sajandini. Samas on võimalik vaadata kaljujooniste näitust. Uuendamisel on ekspositsioon Eesti alal käibinud rahadest ja siit leitud aaretest. Vanalinnapäevade ajal avatakse arheoloogiamuuseumi öel Rüütli t. 6 nn. arheoloogiahoov, kus arheoloogid tutvustavad muistseid käsitöölasi. Lapsed saavad proovida kätt iidse tuletegemise, savinõude valmistamise ja palju muu huvitavaga. Koostöös OÜ Halju Kullassepad on valminud hõbedast koopiad ja replikaatsiooneid koos selgitavate tekstidega muinaseesti ehte kohta, millega saab tutvuda kauplustöökojas, Vanaturu kael 5 III korrusel. Külalastatavus 2001. aastal 1226 inimest.

■ **EESTI ARHITEKTUURIMUUSEUM**, Rotermanni soolaladu, Ahtri 2, tel. 625 7000, e-post: arhitektuurimuuseum@arhitektuurimuuseum.ee, http://www.arhitektuurimuuseum.ee (täpsem info näituste, ürituste ja lahtioleku aegade kohta vt. lk. 27). Muuseum loodi 1991. aastal, et dokumenteerida, säilitada ja teadvustada Eesti arhitektuuri ajalugu ja arengut tänapäeval. Nagu enamik arhitektuurimuuseumi maailmas tegeleb EAM eeskätt XX sajandi arhitektuuriga. EAM on Rahvusvahelise Arhitektuurimuuseumide Konföderatsiooni (ICAM) liige. Põhikogu moodustavad linnade ja asulate plaanid, arhitektuurid joonised ja projektid, nendega seotud tekstilised materjalid, maketid, mitmesugused käsikirjad ja dokumendid ning arhitektuuri- ja linnaehitusalased uurimistöid - kokku umbes 6000 säilikut. Muuseumil on väike mööblikogu ja kunstikogu. Raamatukogu on mõeldud kasutamiseks eeskätt erialaspetsialistidele, raamatukogu sisaldab üle 5000 arhitektuuriraamatu ja eri aegade arhitektuuriajakirja (vanemad XX sajandi algusest). Raamatukogu on avatud K - R kl. 12 - 18. Põhiekspositsioon: aastanäitus "XX sajandi Tallinn" keldrisaalis. 2001. aastal külastas näitust 48 149 ja loenguid, filmiõhtuid, üritusi 455 inimest.

■ **EESTI KUNSTIMUUSEUM**, Rüütelkonna hoone (peahoone), Kiriku plats 1, tel. 644 9340, faks 644 2049, e-post: muuseum@ekm.ee, http://www.ekm.ee/ (filiaalide ja näituste info lk. 27). Püsiekspositsiooni Rüütelkonna hoones võib kõige täielikumal kujul näha suviti, mil vahetatavaid näitusi avaliselt pole. Ekspositsioonis, mis tutvustab eesti kujutava kunsti klassikuid XIX sajandist Teise maailmasõjani, on väljas Amandus Adamsoni, Paul ja Kristjan Raua, August Weizenbergi, Ants Laikmaa, Nikolai Triigi, Konrad Mäe, Jaan Koorti, baltisaksa kunstnike, Eesti Kunstnikkude Rühma liikmete ja kunstikooli Pallas lõpetanute parimad tööd. Mõõduvad aastal külastas EKMi 202 370 inimest. Näitustest, kontserdist, loengutest ja mitmetest teistest üritustest sai osa 32 772 inimest rohkem kui 2000. aastal. Kõikides filiaalides kokku käis 2054 ekskursioonigrupi ja muuseumitöötajad juhtisid 1458 ekskursiooni. Viidi läbi 176 muuseumipedagoogika programmi ja neis osales 2809 õpilast. Eesti Kunstimuuseumi kogus on praeguseks 64 624 kunsti teost, kunstiraamatukogus asub 147 858 säilikut.

■ **EESTI LOODUSMUUSEUM**, Lai 29a, avatud K - P kl. 10 - 17, tel. ja faks 641 1738, tel. 641 1739, e-post: loodusmuuseum@neti.ee, www.online.ee/~muuseum/ Püsiekspositsioon tutvustab Eesti geoloogilist ehitust ja elukooslusi. Ekspositsiooni osad: Eesti geoloogia, Läänemeri ja siseveekogud, metsad, niidud, sood, väike maailma loomastiku ekspositsioon. Aastas korraldatakse ~ 20 ajutist näitust. Valik näitusi lähiajal: 12. III - aprill, "Ära osta nende elu" CITESi ning ohustatud loomade ja taimede kohta (Taani); 20. - 24. III "Kevadililled"; aprill - mai Eesti Nahakunstnike Liidu ühishäitus jne. Eesti Loodusmuuseumist saab tellida loenguid teemad "Eesti taimekooslused" (ekskursioon, slaididega loeng), "Eesti sood" (slaididega loeng), "Eesti taimestik. Selle kujunemine ja omapära", "Kaitsealused taimed Eestis", "Eesti käpalised", "Taimede tolmlemisökoloogiast", "Taimede levimisökoloogiast", "Eesti söödavad ja mürgised seened" jm. Kohapeal võimalus vaadata videofilme (ettetellimisel). Muuseumi külastas 2001. aastal 20 150 inimest.

■ **EESTI MEREMUUSEUM**, Pikk 70, Tallinn. Tel. 6411 408, faks (0)6 411 414, e-post: info@meremuuseum.ee, info: www.aktivist.ee/meremuuseum. Avatud K - P kl. 10 - 18. Kassa suletakse kl. 17.30. Riiklikel pühadel suletud. Eesti Meremuuseum (asutatud 1935. a.) asub suuritükitornis Paks Margareeta, mis kuulub keskaegsesse linnamüüri. Neljal korrusel saab tutvuda Eesti merenduse ja kalanduse ajaloo. Sisehoovis on avatud vabaõhukekspositsioon ja torni katusel avaneb vaade vanalinnale ja Tallinna lahele.

■ **AURIK-JAAMURDJA SUUR TÖLL** asub Tallinna Vanasadama Admiraliteedi basseinis. Tel. 6318 600, faks 6411 414. Avatud K - P kl. 10 - 18. Kassa suletakse kl. 17.30. Riiklikel pühadel suletud. Ehitatud 1914. a. Stettinis (Szczecin), ainus sõjaeelset iseseisvusajast säilinud aurulaev Eestis ja ühtlasi Baltimaades. Säilinud on kõik kolm laeva peamasiinat, põhiliselt esialgne ruumijaotus ja hilisjuugendlik interjäär ahtriruumides.

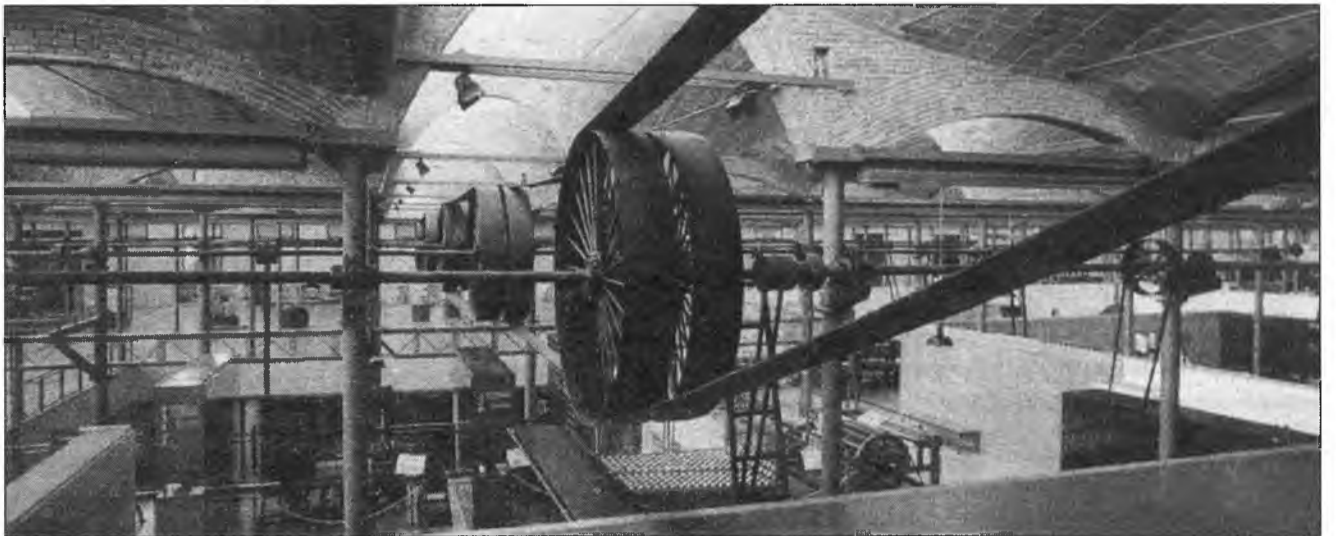
■ **ALLVEELAEV LEMBIT** (ajutiselt suletud).

Pilet täiskasvanule 25 kr., täiskasvanute grupiga (vähemalt 10 osalejat) 20 kr., sooduspilet 10 kr., perepilet 35 kr., eelkoolilastele tasuta. Tasuta on avatud (nii muuseum kui jaamurdja) 21. II gildide päeval, 18.V rahvusvahelisel muuseumipäeval, 1. VI lastekaitsepäeval (kuni 18. a. lastele). Näitused Meremuuseumis lähiajal: 15. III - 5. V Arne Vaigu meremaalid Käsmust; 8. V - 9. V fotograaf Henry Mangi fotonäitus "Meri ja Vägi"; 12. VI - 30. VI merekaartide näitusmüük; 3. VII - 4. VIII Enn Koorti kalanahkadest kollaažid maastikmotiividel; 7. VIII - 1. IX "Prangli Urmas Orgussaare kunstis" jne. 2001. aastal oli 45 951 külalastajat.

Suur vend

Museoloogia positsioon ja võimalused

Museoloogia mõiste on segane. Seda tõendavad nii teoreetikute lõppematud artiklid kui ka juhuslikud muuseumivestlused. Ning vaevalt see temaatika lähiaastail ka klaarimaks settib. Ent kindlasti on museoloogiat võimalik raamida selgemate piirjoontega eelkõige just muuseumiinstituutsiooni suhtes ning määratleda tema funktsioone ja väärtusi kaasaegses kultuuris.

Kataloonia Teaduse ja Tehnoloogia Muuseumi näitus "Tekstiilivabrik Barcelonas XIX sajandi lõpul".

REPRO

"Suur vend" on üks paljudest populaarsetest saadetest, kus kaamera jälgib nagu "Robinsonide" seriaaliski ühe grupi tegevust ning grupiliikmete järkjärgulist väljahäätamist. Suur vend on justkui karmi kontrollmehhanismi kõikenägev silm. Saadete populaarsureiting on kõrge. Kontrollmehhanismis osalemine ja/või selle jälgimine pakub lõbu. Ja mitte ainult. See annab ka võimutunde. Kuid miks selline näide? Nimelt mõtlevad muuseumitöötajad sageli museoloogiat nagu "Suurest vennast". Museoloogiat peetakse muuseumitöötajate ja muuseumi kontrollivaks ideoloogiks, teoreetiliste ning praktiliste oskuste formaalseks kogumiks, millega tuleb võrrelda muuseumi reaalselt tegevust. Museoloogia kannaks seega võimudeoloogiat ning selle tõttu on sõnal halvaks panev tähendus, kuid eelkõige tarbetuse alatoon. Kuid kuivõrd on museoloogia üldse muuseumiga seotud?

Variatsioonid muuseumile

Nii nagu etnoloogia mõistes sisaldub ka etnograafia, kannab ka muuseumiteadus kahest tähendust. Kui museoloogia tegeleb üldisema ainesega kollektioneerimise, pärandikaitse ja muuseumide teemadel, siis museograafia keskendub muuseumitöö praktilistele vajadustele. Just museograafia ehk rakenduslik museoloogia on muuseumiga tihedamalt seotud. Museograafia tegeleb kahe vaala - säilitamise ja kommunikatsiooniga, seega muuseumitöö igapäevatöoga: mäenedžment, avalikud suhted, kogudega seonduv tegevus, haridusprogrammid jmt. Rakenduslik museoloogia ei astu kuraatori ehk tänapäevases mõistes teadustöötaja kanda, vaid vastupidi, seesugune jagunemine annab võimaluse tegeleda keskendumal ka siis teadusliku või museoloogilise tööga. Seetõttu ongi viimastel aastakümnetel Euroopas ja Põhja-Ameerikas toimulmas]nud jagunemine kuraatorite ja museoloogide vahel. Ilmekas on näide Suurbritanniast: kui 1960ndatel moodustasid kuraatorid 80 - 90 protsenti professionaalsetest muuseumitöötajatest, siis nüüd on nende protsent vaid 40. Toimunud on muuseumi sisuline muutus. Ja eks vaikselt hakka see tendents ka Eesti muuseumides maad võtma, vähemalt struktuurilisel.

Museoloogia - kas vaid muuseumiteadus?

Keelelise koosluse tõttu valitseb mõistes paratamatult sõna "muuseum" ja sellel on termini sisus ka oluline tähtsus. Ent mitte ainult. Teaduslikuks aineks kujunemisel on museoloogia järk-järgult muuseumist kaugenenu, ehk täpsemalt, oma tegevusvälja laiendanud. Museoloogiat kui akadeemilist distsipliini saab selgitada mitmete kontseptsioonide kaudu: muuseumiteadusena, päranditeadusena, informatsiooniteadusena. Teadusena, mis tegeleb inimese spetsiifilise suhtega reaalsusse; aineana, mis tegeleb musealiseerimise ja museaalidega; teadusena, mis analüüsib kultuuri kui kollektiivset mälu. Sellest valikustki selgub, et museoloogia objekt on kaugelt avaram kui vaid muuseumiinstituutsioon, pigem on selleks pärand tervikuna ning inimese/ühiskonna ja pärandi suhe. Seega, teoreetiline museoloogia suhestub nii kultuuriki sotsiaalteadusega, olenevalt sellest, kas keskendatakse enam pärandi enda või pärandi ja sotsiaalse keskkonna suhtluse uurimisele.

Museoloogia põhirollid

Naastes "suure venna" eelarvamuse juurde, tuleb tunnistada, et teatud tera selles on. Museoloogia põhineb tõesti kirjapanud teooriatel, tõekspidamistel ja normidel -- need on museoloogia kui eriala aluseks. Muidugi võib nende kasulikkuse-kasutuse üle vaielda, näiteks igapäevatöös. Mis aga olulisim: museoloogia annab võimaluse diskuteerida traditsiooni ja hea tava üle, viidates teistitegemise võimalusele.

Ühiskonna jätkuva moderniseerumisega muutub mineviku musealiseerimine järjest aktuaalsemaks. Protsess, mis algas teadusliku restaureerimise, muinsuskaitse ja avalike muuseumide tekkega, võtab järjest ekstreemsemaid ja suurejoonelisemaid vorme. Minevik on moes. Seda nii multifilmides kui muusikas, samuti ajalugu populariseerivates meelelahutusasutustes. Sama tendentsi näitajaks on ka masiline muuseumide teke ning nende külalastajate arvu pidev kasv. Kuid põhimõtteliselt puudub tänaseni uurimissuund, mis tegeleks üldisel pärandi ja selle suhete analüüsiga. Vaid üksikud alad on kaetud, nagu näiteks muinsuskaitse. Teoreetiline museoloogia on viimastel aastakümnetel liikunud järjest enam just selle tühiku katmise suunas, keskendudes üha enam kogu pärandi fenomenile: musealiseerimisprotsessi uurimisele, st. minevikukultuuri kogumisele, säilitamisele, institutsionaliseerimisele ning populariseerimisele tervikuna. Muuseum kui üks olulisemaid pärandi kaitse, uurimise ja populariseerijana töötavaid asutusi, osaleb selles süsteemis, kuid seda ei vaadelda iseseisvat fenomeni, vaid osana üldisemast kultuuriruumist.

Museoloogilised probleemid, muuseumide ja pärandiga seotud teemad, puudutavad kogu meie kultuuri- ja loodusressurssi. Vaid muinsus- ja looduskaitse on siiani kõnekalt sõna võtnud; paljudel puhkudel on diskussioonid aga nõrgad või pea olematud. Seepärast ongi museoloogial tänases Eestis kaks olulist ülesannet. Esiteks tutvustada museoloogilisi põhimõisteid, hoiakuid ja väärtusi noortele, kes soovivad oma töö kultuurilise või loodusliku pärandiga. Vastasel juhul kasvab üles pärandikaitsega tegelev põlvkond, kes peab elementaarseid põhitõdesid õppima taas vanemate kolleegide kõrvalt. Nagu teada, saavad praegu kohustusliku museoloogilise lühikursuse vaid astmeõpet läbivad etnograafid, kunstiajaloolased ja geoloogid. Teiseks peaks museoloogia keskenduma teoreetilistele ning eelkõige kultuuripoliitilistele küsimustele, mis puudutavad pärandi kaitset ja selle eksponeerimist. Muuseumide kriteeriumid, prioriteedid ja arengukavad, need on võtmesõnad, mille kaudu muutub kaugemas perspektiivis ka muuseumide mentaliteet -- nii iseendi kui teiste silmis. Arusaam, kas kulutada pool miljarit krooni vanglale, spordirajatistele või muuseumidele, on praegu vägagi kindlalt paigas.

Laiemas kultuurikontekstis on museoloogial ainulaadne koht. Ainsa distsipliini väärtustab ta pärandi ja sotsiaalse keskkonna suhet, väljendugu see siis kas ühiskonna museologiseerimisenä, väärtuste kogumisprotsessina või neid säilitava instituutsioonina. Just selles seisneb museoloogia õigus. Museoloogia ei seisne mitte rakenduslike oskuste kogumis, vaid mõtteviisis.

MARIAN RAISMA

Kes käib kunstimuseumis?

Külastaja võib olla vaataja või vaatleja, või tulla iseenast näitama. Võib olla aktivist – osaleja ja muutja. Muuseum on avatud igapäevale. Seda, miks muuseumides käiakse, ei küsi tavaliselt need, kes sinna tulevad. Käiakse, iga aastaga üha tihemini ja rohkem, ka Eestis. Küsimused, kas ja kellele kunstimuseumi vaja on, kerkivad aeg-ajalt siiski.

Hiljuti käis ajakirjandusest läbi uudis, et Eesti Kunstimuseumi külastatavus ületas 200 000 piiri. See esmapilgul küll suur, aga mittemidagiütlev arv tõestab, et kohalik kultuuritarbimine on vaikselt, aga visalt muutumas. Statistikaameti koduleheküljelt leiame uurimuse, mille järgi 1995. aastal toimus Eestis tuhande elaniku kohta 657 muuseumikülastust, aastal 2000 oli see arv aga juba 1072. Tallinna muuseumikülastustest stabiilselt 30 protsenti leiab aset Eesti Kunstimuseumis ja selle filiaalides. EKM külastatavus on viimase nelja aasta jooksul pea kahekordistunud, sealjuures on oluline tähelepanu, et kõnesoleval ajavahemikul on aastas muuseumis käinud laste ja õpilaste arv jäänud peaaegu samaks, kasv on toimunud seega just täiskasvanud (koolilastega võrreldes oluliselt "vabatahtlikuma", iseseisvalt valikuid tegeva) publiku arvelt. Üha enam inimesi ei pelga vaba aja sisustamiseks muuseumisse põigata, selle otsuse tegemise muutis möödunud aastal kahtlemata mugavamaks ka EKM-i hinnatõusud (Warhol, Köler, Sooster). Kahesaja tuhande inimese seas leidub aga kindlasti ka "pahaaimamatut" publikut, kes Nigulistesse kontserdi minnes muuseumikogemuse kauba peale saavad või kes just muusika pärast Kadrioru muuseumi külastavadki.

Kõik ei käi

Kõigest hoolimata on Eesti Kunstimuseumi positsioon avalikkuse silmis nõrk. Põhjuseks eelkõige meie kultuuriline "puue", mida süvendab pea kümme aastat kestnud katkestus Kadriorus ja paratamatult "ülbed üheksakümnead" ning süvendab muuseumi kestvalt määratlemata identiteet. Tulles ühiskonnast, kus "kunstiklassika" eksisteeris vaid albumipiltidel ja tõsiseltvõetav muuseumikogemus eeldas turismireisi (Leningradi või Moskvasse), ei ole üllatav tundud eesti ärimehe (kindlasti keskmisest aktiivsema kultuuritarbija) mõni aeg tagasi ajakirjanduses avaldatud seisukoht, et kohaliku keskpärase kollektsiooniga väliskunsti muuseumi külastamise asemel ostab ta parem mõne korraliku kunstialbumi, ja kui raha rohkem, sõidab välismaale originaale vaatama. Ei taha väita, et ärimees on rumal ja kunstiajalugudes raiutud klassikud pole tähelepanu väärt. Väidan aga, et selline lähenemine, mis osaliselt kajastab küll ka aastakümneid tagasi marginaliseerunud kunstimõistmist ning tõsiasja, et eesti kunsti on tehtud ja käsitletud pidevas alaväärsustundest kantud võrdluses Suure Narratiiviga, on tingitud normaalselt funktsioneeriva muuseumi puudumisest ja sellega seoses ka meie publiku kogenematuses kunstiga suhtlemisel. Pildialbumist kui ideaalsest kunstimuseumist (esteetilisel alustel koostatud *le musée imaginaire*) kirjutas viimati tõsimeelselt prantsuse kultuuritegelane André Malraux aastal 1947 (kõikjalolev võrgumuuseum, millest vaimustuti 1990ndate lõpul, oli osaliselt küll sama idee edasiarendus, mis eelkõige rõhus demokraatlikule, mitte enam esteetilisele aspektile, on aga tänaseks samuti reaalsele muuseumile loobumisevõidu andnud).

Kas ainult turist?

Täna nähakse meil kunstimuseumis eelkõige turismiobjekti, potentsiaalset rahaallikat (kui just parasjagu mitte mõttetut kulu- tust). Muuseumihoonelt oodatakse arhitektuurset ekstravagantsi, mis viiks meid kõiki maailma meedia esikülgedele. Sellesama meedia põhjal on, eelkõige Bilbao juhtumi valguses, kaasaegselt kunstimuseumist tekkinud just niisugune paljulubav pilt. Tõsi, Guggenheim oli/on edukas – Bilbao muuseumis käib massiliselt neid, kes oma kodulinna kunstimuseumi niisama lihtsalt jalga ei tõsta. Paljudele sellistele külastajatele saavad näitused nagu "Mootorrattakunst" kunstimuseumi etaloniks ning näiteks Guggenheimi Veneetsia filiaal (Peggy Guggenheim Collection, mis esitab XX sajandi kunsti klassikat Picassost Pollockini) lahku-

vad nad juba pettunult, sest seal mootorrattaid näha ei saagi (tõestisündinud fakt). Kahtlemata ei ole selline publik vähem väärt kunstimuseumi külastama kui "kunstiekspertid", kes ärasele- tatud ilmel muuseumis kui omas kodus ringi kõnnivad. Eelõeldu on vaid tõestuseks, et 1960ndate lõpul Pierre Bourdieu' kirjeldatud distinktsiooniprotsessid toimivad muuseumides tänagi. Sõltuvalt sotsiaalsest ja hariduslikust taustast, aga näiteks ka rahvus- liikust kultuurilisest kapitalist (traditsioonist), erineb inimeste kunstiga suhtlemise kogemus ning valmisolek selleks. On neid, kelle puhul kunst on osa elustiilist, kellele muuseumikülastus on omanikutunnet toetav rituaal, ning neid, kes muuseumis toimuva- ga nii kergelt kontakti ei leia. Igapäev jaoks on kuskil muuseum. Ideaalis suudab üks muuseum rahuldada publiku kõik ootused, reaalses elus seda alati ei üritatagi.

Kuhu jääb palverändur?

Muuseumi ülesandeks pärändi kogumise ja säilitamise kõrval on ka selle eksponeerimine ja tutvustamine. Konkreetse muuseumi ja publiku suhetest ning kunstikäsitlest sõltuvalt domineerib tavaliselt ekspositsiooni esteetiline või pedagoogiline ülesehitus, esimene suunatud eelkõige külastajale enesekindla "võitja" rollis, teine toetamiseks kunstivõõramat publikut. Seoses visuaalse ja esteetilise devalveeritusega jääb muuseumides järjest vähemaks kantiliku ideaali, puhta maitseotsustuse järgijaid ning üha olulisemaks on saanud just väljapaneku informatiivsus ja interaktiivsus. Muuseumipubliku moodustavad üha vähem vaatajad ja üha rohkem küsijad ning kogejad.

Olgu muuseum esteetiline või pedagoogiline, selle keskseks toimumisviisiks on publiku poolt läbi viidav rituaal. Kuigi just vane- maid (esteetilisi) kunstimuseumi armastatakse sealse pühliku õhustiku tõttu võrrelda templite ja katedraalidega, on "reformitud" (pedagoogiline) muuseum oma rituaalsuses kompromissitumgi. Muuseumirituaali keskmeks on kunstiteose lugemisakt. Muuseumi käitumiseks ning külastaja etendab tihti enesele märkamatuks osa liturgias. Just seetõttu pakutakse neile, kes tajuvad, et ei valda üldtunnustatud etiketti, tuge abimaterjalide, seinetekstide ja audiogiidide näol. Teine oluline muuseumi rituaalsuse aspekt on aga väljapoole suunatud – olla alternatiivmaailmaks ja pakkuda külastajale võimalust põgeneda argipäeva ja iseenda eest. See muuseumi šamanistlik roll toetub inimlikule vajadusele aeg-ajalt "ära käia" ja nii täidab muuseum oma põhiülesannete kõrval ka ühiskonna hingamisteede rolli. Sellist "kerget pääsemist" oskavad sealt otsida siiski vaid need äravalitud, kes rituaali liiga kramplikult ei võta, kes teavad, et muuseumis võib olla ka väga mugav.

Naabritädi käib ka

Pealkirjas tõstatatud küsimus ei ole tugeva identiteediga muuseumi kohustuslik. Muuseumi, mille ukse taga on järjekord, ei pea huvitama, kes seal seisavad, vähemalt niikaua kui on teada, miks seda tehakse. Turundusstrateegiad aga lähtuvad teatavasti siht- grupi määratlemisest, seega on publiku-uuringud tihti muuseumi- medele eluliselt vajalikud. Viies aasta tagasi kooliülesandena läbi publiku-uuringut Turu Aboa Vetus & Ars Nova muuseumis, sain eelpool esitatud küsimusele vastuseks, et keskmine muuseumi- külastaja on kohalik üle viiekümneaastane töötav naine, kes tuleb muuseumi abikaasa või sõbratariga. Ta käib pigem muuseumis kui kunstigaleriis, pigem kinos ja ooperis kui tantsuetendusel ning eelistab klassikalist muusikat popile ja rokile. Kui juba naabritädi kunstimuseumi julgeb minna, kas poleks ehk ka härra ärimehel aeg oma seisukohad ümber vaadata?

MARIA-KRISTIINA SOOMRE

Andy Warholi näitust Rotermanni soolalaos külastas 20 839 inimest.

KARIN HALLAS

TALLINNA MUUSEUMID

■ **EESTI PANGA MUUSEUM**, Estonia pst. 11, tel. 668 0760, e-post: eojasalu@epbe.ee Avatud K, N, R kl. 12 – 17, gruppidele eel- registreerimisega, sissepääs tasuta. Püsiekspositsioonid alates 1918. aastast kuni tänapäevani **Eesti Panga ja Eestimaal käibinud maksevahen- dite ajaloost**. Maist – oktoobrini näitus **"2000 aastat raha Eestis"** (müüdnäitus koostöös Eesti Ajalooinstituudiga, eksponeeritav pärineb EAL fondidest). Muuseum avatud erandina seoses Eesti krooni 10. aastapä- vaga 4. mail – **Eesti Panga lahtiste uste päeval**. Muuseumi külas- tatavus 2001. aastal ca 4000 inimest.

■ **EESTI PEDAGOOGIKA ARHIIVMUUSEUM**, Raadiku 8. Avatud tööpäevi- ti kl. 10 – 17, tel 6345 972, faks 6345 374, e-post: ilmar@tpu.ee. EPAMi sihtgrupp on õpetajad, pedagoogikatudengid, haridusloo uurijad, kuid kasulikud püüame olla kõigile haridusloohuvilistele. **Ekspositsioonid:** "Aleksander Elango 100" (A. Elango poolt EPAMile üle antud arhiivi põh- jal); "Haridustegelane ja kirjamees Märt Raud" (käskkirjad, dokumendid, fotod ja trükiõhked); "Eesti õpikuluugu"; "Kunstitegelane Leo Tõnisson 80"; "Tallinna Linna Pedagoogilise Muuseumile 1922 – 40. aastapäeva raama- tud". EPAM korraldab väljapanekuid ka külastajagruppide soovile. Uuri- jate käsutuses on kohapeal EPAMi fondi kajastav andmebaas. Koostöös Tallinna Haridusametiga korraldab EPAM haridusloo teemadel (foto)näi- tusi koolides. Muuseumis toimuvad kõnekoosolekud avatava näitusega seoses või muidu aktuaalses haridusloolises küsimuses. Kavas on regu- laarselt (kord kuus) korraldada nn. muuseumiõhtuid.

■ **EESTI TEATRI- JA MUUSIKAMUUSEUM (ETMM)** Müürivahe 12, tel. ja faks 644 2132. ETMM on asutatud 1924. aastal. Muuseumi põhiüles- andeks on Eesti teatri- ja muusikaajaloo seotud materjalide kogumine, säilitamine, teaduslik läbitöötamine, uurijatele kättesaadavaks tegemine ning avalikkusele vahendamine ekspositsioonide, näituste, teaduskonv- entside ning teaduslike ja populaarseste väljaannete kaudu. ETMMis on teatriosakond, muusikaosakond, kunstikogu, raamatukogu, foto- ja filmiosakond ning ETMMi filiaal, Andres Särevi kortermuuseum. Muuseumi fondid on ulatuslikud, sisaldavad rahvapille, rahvaviiside üleskirjutusi, eesti muusika-, kultuuri- ja kunstitegelaste kuulunud muusikariistu, heliplaate, helilooringu käskkirjade kogu, näitlejate ja muusikategelaste memoriaalseid, nende kirjavahetust, fotoseid, dokumentaalfilme, muusikaasutuste ja teatrite arhive, müüri- ja kavalite, dekoratsiooni- ja kostüümikavandeid, kunstiteoseid muusika- ja teatritegelastest. Praegune püsiekspositsioon **"Muusikainstrumentid läbi mitme sajan- di"** valmis 1999. aastal. Väljas on eesti rahvapille, eri ajastute klaverid, koduoreid, keelpille ning puhkpille. Eksponeeritud on ka helilooja Rudolf Tobiase vahakuju ja Miliza Korjuse esinemiskleit, kuulata saab vanu män- guautomaate. Peamajas on avatud näitus **"Karl August Hermann – 150"**.

Lähiaja üritusi: dokumentaalfilmi Arvo Pärdis **"24 prelüüdi ühele fuu- gale"** esilinastus; heliloojate **Mart Saare, Marje Sinki ja Heimar Ilvese** mälestusõhtud; koostöös EMAga **Lepo Sumera** helilooringu analüüsi seminar; koostöös Valga Säde Seltisiga nähistatakse 25. III seltsi 100. aastapäeva. Septembris on näitus-konverents **"60 aastat Tallinna Riik- liku Konservatooriumi Lavakunstkooli I lennust"**. Koostöös Tallinna muusikakoolide õpilastega toimuvad regulaarsed kontserdid muuseumi kontserdisaalis.

Püsiekspositsiooni külastas aasta jooksul **10 800** inimest, sellest 98 gruppi kokku 5760 inimesega; 2/3 külastajatest olid lapsed. Muuseum on avatud K – P kl. 10 – 17.30, suletud E – T ja riiklikele pühadele.

■ **ANDRES SÄREVI KORTERMUUSEUM** Tina 23-13, tel. 648 5838. Muu- seumis saavad lapsed osa võtta teatrimängust **"Nukud laval ja lava taga"**, proovida parukaid, teha grimmi, mängida nukuteatri nukudega. Kortermuuseumis on avatud Särevi 100. sünniaastapäevale pühendatud näitus **"Andres Särev – dramatiseeringute kuningas"**. Muuseum peab tähtsaks muuseumipedagoogilist tegevust, giidiekspositsioonide kõrval toimuvad ka muuseumitunnid. Koostöös Tallinna Haridusametiga toimib edukalt projekt "Tasuta muuseumitunnid". Tallinna lühihariduskoolide õpi- lastele suunatud muuseumitunnid toetavad riikliku õppekava oman- damist. Muuseum on avatud E – R kl. 11 – 16.

■ **EESTI TERVISHOUI MUUSEUM**, Lai 30. Muuseum avatud T – L kl. 11 – 18. Pilet õpilastele, pensionäridele 10 kr., täiskasvanutele 15 kr., perepilet 30 kr. Tel. ja faks 641 1732, e-post muuseum@thm.ee Muuseumi interaktiivne püsiekspositsioon **"Inimene, tervis, perekond"** annab ülevaate inimese anatomiast, seksuaalbioloogiast, rasedusest ja sünni- tusest. Lähiaja näitused: 28. III – 31. VIII prillinäitus **"Monoklist kontak- läätсени"**; 26. III – 18. IV Eesti Puuetega Inimeste Koja näitus. Sören Hainpala joonistused **"Tugevad mängijad nõrkade mängijatega võrd- setel tingimustel"**; 23. IV – 9. VI koostöönaäitus Eesti Piimandusmuuseumiga **"Piim ja tervis"**; juunis retrospektiiv erakogudest **"Pallas ja tänapäev"**. Terve aasta täiustatakse **meditsiinijaloolisi fondiesemeid** ajakirjas "Kodutohter". Loengud lastele: **"Inimene"**, **"Suitsetamise kahjulikkus"**, **"Alkoholi kahjulikkus"**, **"Hambad"**, **"Rasedus"**, **"Sek- suaalkasvatust"**, **"Räägime esmaabist"**, **"Narkomaania"**, **"XIX sajandi meditsiinist"**, **"Primitiivne inimene"**, **"Maagiline ja eksperimentaalne arstiteadus"**, **"Suguhaiused"**, **"Piima tervislikkus"**. Erisoovide puhul on võimalik teemas kokku leppida ning muuseumi pedagoog valmistab ette soovitud loengu, tel. 641 1732. Tervise rahvapäevade täiskasvanutele kord kuus laupäeviti. 2001. aastal külastas muuseumi **20 386** inimest.

■ **EESTI TULETÖRJE MUUSEUM** Vana-Viru 14, tel. 644 4251. **Püsieks- positsioon eesti tuletõrje ajaloost**. Ekspositsioonid eelregistreerimisel tel. 644 4251. Avatud T – L kl. 12 – 17.

■ **EESTI VABAÕHUMUUSEUM**, Vabaõhumuuseumi tee 12, tel. 6549 100, 6549 117, faks 6549 127, e-post: e.v.m.@online.ee Avatud maist – augustini kl. 10 – 20, hooned kl. 10 – 18; septembrist – oktoobrini kl. 10 – 18, hooned kl. 10 – 17; novembrist – aprillini kl. 10 – 17. **Kolu kõrts** avatud iga päev. Vabaõhumuuseum asub 79 hektaril maalises met- sapargis Kopli lahe kaldal, ekspositsioon on eri ajastute ja piirkondade taluhooned, tuulikud, vesiveskid, koolimaja ja palju muud. Võimalusi vaba aja sisustamiseks: hobusõit, suur külakiik, looduse õpperada, pikniku- plats, tellimisel mängu- ja programmijuhid. Aasta läbi töötab **lastemuuseum**, mis pakub võimalust rännata ajas: ettelõimisel harivad ja meele- lahutuslikud programmid igale eale. Laste sünnipäevade korraldamine. Registreerimine tel. 6549 126.

Aasta läbi avatud **Kolu kõrts** pakub rahvuslikke sööke ja jooke. Tellitud üritused nii päeval kui öhtul, võimalus tellida rahvusliku programmi ja pillimehi. Broneerimine ja menüüd tel. 6549 119, 6549 118.

Lähiaja üritused: 31. III lähivõtted, elav ajalugu, simman Untsakatega; 19. V süvisesimman muusika VLÜt; 21. – 22. V kevadised talupäevad; 8., 9. VI memme-taadi päevad; 21. – 23. VI jaanipäev; 26. – 28. VII ungari päevad; 11., 18., 25. VII salapärased suveõised jalutuskaigud jne. Läbi suve reede öhtuti suveõised tantsuõhtud eesti parimate ansamblite- ga. 2001. aastal külastas muuseumi **99 301** inimest

Kunstimuuseumide ehitusbuum maailmas, kuid mitte Eestis

Mitmete maailma uute kunstimuuseumide, sh. aasta tagasi avatud Houstoni Kaunite Kunstide Muuseumi laienduse (hispaania arhitekt Rafael Moneo; 17 500 ruutmeetrit; 1475 miljonit Eesti krooni) puhul on märgatud tohutut külastatavuse kasvu. Juba 20 muuseumi esindajad on saatnud oma delegatsioonid sinna, et omandada kogemusi oma muuseumide uuenduste kavandamiseks. Need palverännakud on kinnituseks USA ja ülejäänud maailma kunstimuuseumide haaranud multilijardilisele uuenduspalavikule, millesugust kunstimaailma siiani pole tunda saanud. Muuseumid ise on muutunud tavapärasest hoidlastest ja näitusesaalidest laiskaalisteks lõbustus-, huviala-, haridus-, kaubandus- ja teadusastutusteks.

Arhitekti nimi ja tema pakutud arhitektuur on justkui osa muuseumi kollektsioonist. Ehkki võib diskuteerida muuseumiarhitektuuri või seal eksponeeritavate kogude primaarsuse üle, on alates 1997. aastal Hispaania unises

Baskimaa tööstuslinnas Bilbaos avatud Guggenheimi muuseumi edu järel Frank Gehry arhitektuuribüroo sunnitud ära ütlemata 98 protsendist pakkumistest, sest büroo on lihtsalt üle koormatud. Muuseumid ise pöörduvad järjest enam rahva poole. Püütakse eksponeerida kogu kollektsiooni. Los Angelese maakonna kunstimuuseumi töötajad olid imestunud, et paljud linlased nimetasid muuseumis mittekäimise põhjuseks, et neil "pole viisakaid riideid selga panna". Ometi nad maksavad ju makse ega tohi riietuse pärast kultuurist kõrvale jääda. Uude De Youngi nimelisse muuseumisse San Franciscos on arhitektuuribüroo Herzog & de Meuron kavandanud spetsiaalse pääsmevaba galerii läbi hoone, kus hind ja keskkonda kartev publik saaks ehk üldse aimu, milline atraktsioon neid sees ees ootab.

Uut Guggenheimi muuseumihoonet New Yorgis kavandanud Frank Gehry toob esile ka muuseumide ratsionaalse suuruse küsimuse.

Muuseum peab olema ühe päevaga läbitav ja mitte väsitava. Samas väidavad muuseumi-eksperdid, et Louvre ja Metropolitan ei kannata üleliigse suuruse all. Lihtsalt enamusel kunstimuuseumidest pole välja panna analoogilisel tasemel kunstikollektsiooni.

Andmaks ülevaadet kunstimuuseumide ehitamise buumist maailmas, on siinkohal toodud ajakirjas Art News ilmunud tabel seisuga oktoober 2001 maailmas kavandata- vate ja ehitatavate kunstimuuseumide kohta. Mõnedki nendest 71-st on seega juba valminud. Loomulikult pole siin mainitud neid ca sadat kunstimuuseumi, mis on valminud XX sajandi viimasel kümnendil. Üsna lünklikuks jääb ka ülevaade Ida-Euroopa, Aasia, Austraalia ja Aafrika muuseumidest.

Muidugi on teinud 2001. aasta 11. septembri sündmused mõningaid korrektiive USA föderaalsete ja eeskätt New Yorgi muuseumide ehituskavades, aga ilmselt mitte eriti kaugeleulatuvad.

P. S.

Muude kõrval tuleb lisada ka järgmine täiendus: Eesti Kunstimuuseumi uus hoone, arhitekt Pekka Vapaavuori, suurus 18 145 m², maksumus 470 miljonit Eesti krooni, valmimisaeg teadmata.

Loodetavasti osutub tõeks kultuuriminister Signe Kivi eravestluses antud lubadus, et ta jätkab uues koalitsioonis kultuuriministreeiumis esmalt seetõttu, et veel käesoleval aastal asetada nurgakivi uuele kunstimuuseumi hoonele. Tavaliselt ei ole ühelgi erakonnal või valitsusel piisavat poliitilist ettenägelikkust, et alustada ehitist, mille valmimise vilju ta järgmise valimiskampaania aktivates kasutada ei saa. Tahtmata reparafraseerida abilinnapea Rein Langi, ütlesin siiski, et kuuldes sõna "kultuur", ei haara kellu järele vaid need maailma rahvad, kes oma kultuuripärandi suhtes ükskõiksed on.

ENRIKO TALVISTU

MUUSEUM	EHITISE LAAD	ARHITEKT	RUUMIDE PINDALA (m ²)	EELDATAV MAKSUMUS (miljonites Eesti kr.)	EELDATAV VALMIMISE AEG	MÄRKUSED
Akroni Kunstimuuseum Ohio	Laiendus	Võtja selgumisel	4500	515	2005	Ekspositsioonipind kahekordistub
Ameerika Rahvakunsti Muuseum New Yorgis		Tod Williams Millie Tsien & Partnerid	2750	390	XII 2001	
Amon Carteri Muuseum Fort Worthis Texas	Laiendus	Philip Johnson	1800	692	X 2001	Ka algne muuseum oli Johnsoni projekt (1961)
Chicago Kunstiinstituut Illinois	Laiendus	Renzo Piano	26 500	3550	2006	
Chicago Kunstiinstituut Illinois	Laiendus ja renoveerimine	Bartholomew Voorsanger	360	675	X 2001	
Austini Kunstimuuseum Texas	Uus hoone	Gluckman Mayner	13 100	1154	2004	
Baltic Gateshead Inglismaal	Uus kaasaegse kunsti keskus	Ellis Williams	2950	1174	III 2002	
Brooklyn Kunstimuuseum New Yorgis	Laiendus	Polshek Partnerid	1550	1065	2002. a. lõpus	
Bronxi Kunstimuuseum New Yorgis	Pealeehitus	Arquitectonica	Seni avaldamata	210	2005	
Calderi Muuseum Philadelphias	Uus muuseum	Avaldamata	3650	620	2005 lõpul	Eksponeeritakse Calderite kolme põlvkonna loomingut
Clevelandi Kunstimuuseum Ohio	Laiendus	Seni avaldamata	9100	3018	Seni avaldamata	
Kaasaegse Kunsti Kogud Budapestis	Uus muuseum	Avaldamata	2650	Avaldamata	2001. a. sügis	Esimene kaasaegse kunsti muuseum Ungaris;
Corcorani Kunstigalerii Washingtonis	Laiendus	Frank Gehry	9100	2130	Seni avaldamata	
Dia Kunstikeskus Beaconis New Yorgis	Uus muuseum	Robert Irwin, Open Office	18 000	355	2002. a. sügisel	Varasema kartonaažitõustuse renoveerimine
Denveri Kunstimuuseum Colorados	Laiendus	Daniel Libeskind	13 000	1950	Seni avaldamata	
Detroidi Kunstiinstituut Michiganis	Laiendus	Michael Graves	3280	1615	Seni avaldamata	
Eversoni Kunstimuuseum Syracuseis New Yorgis	Laiendus	I. M. Pei	2700	265	2005	Pei retseerib oma esimest muuseumiprojekti (1968)
Eyebeam New Yorgis	Uus muuseum	Claudio Silvestrin	2950	98	IX 2002	
Fortabat' Muuseum Buenos Aireses	Uus hoone	Rafaal Viñoly	6900	213	X 2001	Amalia Fortabat' kollektsioon
Kaasaegse Kunsti Foorum St. Louisis	Uus hoone	Brad Cloepfil	2350	133	2003. a. algul	Ühine siseõu ja Richard Serra skulptuur küljneva Pulitzeri hoonega
Las Vegase Guggenheim Las Vegas	Uus muuseum	Rem Koolhaas	5800	532 (koos Ermitaažiga)	X 2001	Galerii keskruumis on Sixtuse kabeli laemaalikoopia.
Guggenheimi Muuseumi Ermitaaž Las Vegas	Uus muuseum	Rem Koolhaas	700	(vt. ülal)	X 2001	Vahelduv ekspositsioon 20 teosest Peterburi Ermitaaži kogust
Kunsti Kõrgmuuseum Atlanta Georgias	Laiendus	Renzo Piano	Seni avaldamata	Seni avaldamata	Seni avaldamata	
Kaasaegse Kunsti Instituut Bostonis	Uus hoone	Diller + Scofidio	5500	620	2004	Esimene uus muuseumihoone Bostonis viimase 100 aasta jooksul.
Jacq S. Blantoni Kunstimuuseum Texase Austini Ülikoolis	Uus hoone	Kallmann McKinnell & Wood	9000 – 14000	1065	I 2005	
Lois ja Richard Rosenthali Kaasaegse Kunsti Keskus Cincinnati Ohio	Uus hoone	Zaha Hadid	7750	605	2003. a. kevadel	
Los Angelesi Maakonna Kunstimuuseum	Uus hoone	Võistluse finalistid: Morphosis, OMO/AMO, Steven Holl, Daniel Libeskind, Jean Nouvel, Herzog & de Meuron	Seni avaldamata	3550 – 5275	2007	
M. H. de Youngi nim. Muuseum San Franciscos	Uus hoone	Herzog & de Meuron	6500	2930	2005	Algne hoone kannatas maavärina läbi (1989)
Magnesi Muuseum (San Francisco Juudi Muuseum / Berkeley Magnesi Muuseum)	Uus muuseum	Daniel Libeskind (Juudi-) ja Mark Cavagnero (Magnesi Muuseum)	Vastavalt 5450 ja 2550	Vastavalt 1065 ja 408	2003	Hiljuti liitununa jätkavad mõlemad muuseumid koos projekti elluviimist
Mehhiko Muuseum San Franciscos	Uus hoone	Ricardo Legorreta	5800	603	XII 2003	
Milwaukee Kunstimuuseum Wisconsinis	Laiendus	Santiago Calatrava	12 900	1775	X 2001	
Mobile Kunstimuuseum Alabamas	Uus hoone	TAG (The Architect's Group)	5450	266	IX 2002	
Fort Worthi Kaasaegse Kunsti Muuseum Texas	Uus muuseum	Tadao Ando	14 000	1065	2002 novembris	
Mori Kunstimuuseum Tokyos	Uus muuseum	Mayner Gluckman	9100	Avaldamata	2003	Pilvelõhkuja tipus; avamiseks näidatakse valikut New Yorgi Kaasaegse Kunsti Muuseumi kogudest
Vigo Kaasaegse Kunsti Muuseum Hispaanias	Uus muuseum	Manuel Portoles Sanjuan, Francisco Romero, Salvador Fraga	10 050	190	XII 2001	
Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia	Laiendus	Jean Nouvel ja B720 Arquitectura	7500	1154	2003. a. lõpul	
Museo Picasso Malaga Hispaanias	Uus muuseum	Gluckman Mayner	7250	265	2003	Christine Picasso ja Bernard Ruiz-Picasso kollektsioon
Museo Thyssen-Bornemisza Madridis	Laiendus	Manuel Boquero	7800	585	2003	
Frieder Burda Museum Baden-Badenis Saksamaal	Uus muuseum	Richard Meier	780	232	2003/2004	Saksa ekspresionismi ja ameerika abstraktse ekspresionismi kollektsioon
Kaasaegse Hispaania Kunsti Muuseum Palma de Mallorcal	Laiendus	Antonio Juncosa	250	Avaldamata	2002. a. lõpus	
Kaunite Kunstide Muuseum Bilbaos Hispaanias	Ümberehitus	Luis Uriarte	1450	230	X 2001	
Kaunite Kunstide Muuseum Bostonis	Laiendus	Norman Forster	Seni avaldamata	3195	Seni avaldamata	Võib valmida kuni 15 aasta pärast.
Moodsa Kunsti Muuseum New Yorgis	Laiendus	Yoshio Tanigushi ja Partnerid	22 800	11 538	2005. a. algus	Kollektsioon viiakse ehitamise ajaks tehasehoonesse Long Islandil
Queensi Moodsa Kunsti Muuseum Long Island Citys	Uus muuseum	Michael Maltzan	12 700	440	2002 lõpus	
Viini muuseumikvartal	Viis uuendust	Erinevad	Seni avaldamata	Seni avaldamata	2001. a. sügisel	Arhitektuurimuuseum, Leopoldi Muuseum ja Ludwig Muuseum on osa Viini uuest kultuurikvartalist
Duke'i Ülikooli Nasher'i Kunstimuuseum Durhamis	Uus muuseum	Rafaal Viñoly	4700	265	2002	
Nasher'i Skulptuurikeskus Dallas Texas	Uus muuseum skulptuuriaia	Renzo Piano	4900	880	2002. a. lõpul	XX sajandi II poole skulptuur Raymond D. Nasher'i kollektsioonist.
Ameerika Indiaanlaste Rahvusmuuseum Washingtonis	Uus muuseum	Douglas J. Cardinal	23 600	3530	2004	
Tianjini Rahvusmuuseum Hiinas	Uus muuseum	Shin Takamatsu	30 ruutkilomeetrit	1500 – 1720	Seni avaldamata	Saab suuruselt teiseks ehitiseks Hiinas
Nelson-Atkinsi Kunstimuuseum Kansas Citys	Laiendus	Steven Holl	13 750	2040	2005	
Madalmaade Arhitektuurimuuseum Rotterdamis	Laiendus	Jo Coenen	1459	480	Seni avaldamata	
Neue Galerie New Yorgis	Uus muuseum	Annabelle Selldorf	1160	Avaldamata	2001. a. lõpul	Elamu renoveerimine
Nevada Kunstimuuseum Renos Nevadas	Uus hoone	Will Bruder	5000	257	III 2003	
New Yorgi Guggenheim	Uus muuseumihoone	Frank Gehry	52 000	12 035	Seni avaldamata	Ootab valitsusametite heakskiitu.
Nortoni Kunstimuuseum West Palm Beachis Floridas	Laiendus	Chad Floyd	3200	215	2003. a. algul	Suurim muuseum Floridas
O. Winston Linki Muuseum Roanokes Virginias	Uus muuseum	Spectrum Design	1360	195	2003	Endises raudteefirma peakorteris, mis oli paljude Linki fotode aineseks
Ogdeni Lõunamaise Kunsti Muuseum New Orleansis	Laiendus ja renoveerimine	Concordia and Barron & Touns	6100	320	2002. a. algul	H. H. Richardsoni projekteeitud raamatukogu renoveerimine
Ohri-O'Keefe'i Muuseum Biloxis Mississippis	Uus muuseum	Frank Gehry	2300	285	2004	Esimene keraamik George Ohrile pühendatud muuseum USAs
Tokyo Palee Pariisis	Uus kaasaegse kunsti keskus	Anne Lacaton, Jean-Philippe Vassal	8500	62	I 2002	Avatud keskpäevast keskööni
Prado Madridis	Laiendus	Rafaal Moneo	31 000	1510	2004	Liidab olemasolevaga Arme Muuseumi ja kloostri
Pulitzeri Kunsti Sihtasutus St. Louisis Missouri	Uus hoone	Tadao Ando	2150	300	X 2001	Osa sihtasutuse kollektsioonist.
Schaulager Münchenstein Šveitsis	Uus muuseum	Herzig & de Meuron	11 500	Seni avaldamata	VI 2003	Emmanuel Hoffmanni Sihtasutuse kollektsioon
Tafti Kunstimuuseum Cincinnati Ohio	Laiendus	Anna Beha Architects	Seni avaldamata	310	2003. a. kevadel	
Tampa Kunstimuuseum Floridas	Uus hoone	Skidmore, Owings & Merrill	11 250	480	Seni avaldamata	
Queensi Kunstimuuseum New Yorgis	Laiendus	Seni avaldamata	4500	Seni avaldamata	Seni avaldamata	
Rosengarti Muuseum Luzernis Šveitsis	Uus muuseum	Diener ja Diener Arhitektid	1200	222	III 2002	Art deco pangahoone renoveerimine Rosengardi kollektsioonile
Los Angelese Ülikooli (UCLA) Hammeri Muuseum	Laiendus ja renoveerimine	Michael Maltzan	7500	440	2003. a. algul	
Uffizi Galerii Firenze Itaalias	Laiendus	Avaldamata	14 700	1044	2004	Summa koguti loteriiga.
Wadsworthi Atheneumi Kunstimuuseum Hartfordis	Laiendus	Ben van Berkel ja Caroline Bos/UN Studio	Seni avaldamata	Seni avaldamata	2006	Maya Lini kunstiteos fassaadil
Walkeri Kunstikeskus Minneapolis Minnesotas	Laiendus	Herzog & de Meuron	9000	880	2005	

2005 –

valmib Kunstimuuseumi hoone

Marika Valk, mis seisus on Eesti Kunstimuuseumi uue hoone ehitus?

Paari nädala jooksul jõuame ühe protsessi lõppjärku, bürookraatliku asjaajamise lõppu, mis tähendab, et saame kõik volitused ja load, mis näitavad, et Eesti Kunstimuuseum funktsioneerib institutsioonina.

Mida tähendab, et funktsioneerib institutsioonina? Eesti Kunstimuuseum loodi ju 1919. aastal.

Ma pean pigem silmas seda, et kogu kunstimuuseumi süsteem on lõpuks välja arendatud. Praegu koosneb Eesti Kunstimuuseum kaheksast muuseumist. Vaid peamuuseum on ajutises hoones, teised tegutsevad ju kõik oma alalistes ruumides. Nüüd oleme ka meie Eesti Kunstimuuseumi süsteemi üles ehitanud samamoodi nagu soomlased. Soomlastel ühendati kolm kunstimuuseumi riiklikuks muuseumiks alles 1990. aastal.

Mis kuulub Soome Riikliku Muuseumi alla?

Ateneum kui Soome kunstimuuseum, Kiasma kui moodsa kunsti muuseum ja Sinebrychoffi väliskunstimuuseum. Eesti Kunstimuuseum koosneb Kadrioru väliskunstimuuseumist, Niguliste muuseum-kontserdisaalist kui keskaja kunsti muuseumist, Rotermanni soolalao I korrusest kui moodsa kunsti muuseumist, lisaks kolm väikest muuseumi: Mikkeli muuseum, Adamson-Ericu muuseum ja Kristjan Raua majamuuseum.

Aga tarbekunstimuuseum?

Tarbekunstimuuseum on filiaalide reas see muuseum, mis peaks iseseisvuma, sest ka mujal maailmas on tarbekunsti- ja disainimuuseumid eraldi institutsioonid.

Kunagi oli Kadrioru loss emamuuseum. Nüüdseks oleme struktuuri ümber teinud. Kõik abistavad osakonnad – raamatupidamine, majandusosakond jne. hakkavad asuma uues hoones.

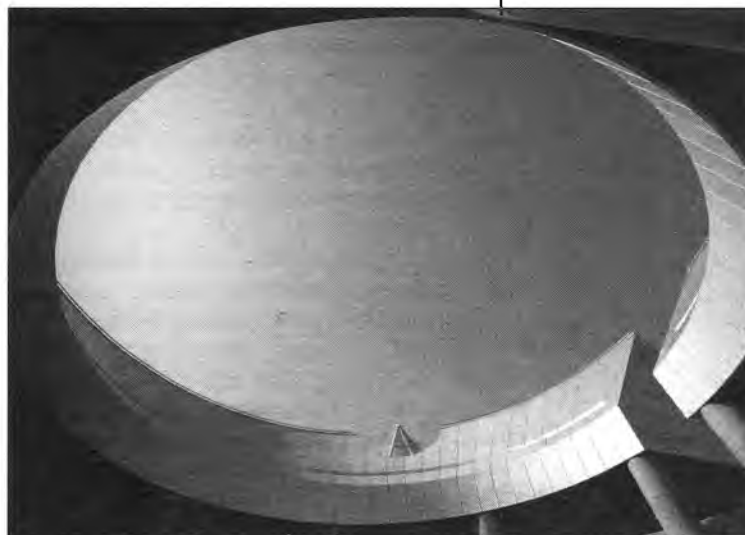
Millal ikkagi uue hoone ehitusega alustatakse?

Enne lammutamisprojekti valmistegemist ja tööde alustamist fikseeritakse krundil asuvad

hooned, tehakse vastavad mõõdistused, fotod, videod – kõik see, mis jääb muinsuskaitse arhiivi. See puudutab 1930ndatel ehitatud hoonet, Vene sõjaväe ehitatud hooned on väheväärtuslikud, neid ei pea fikseerima. Kui see töö on möödas, siis tuleb detailplaneering Tallinna volikogus kinnitada. See peaks juhtuma 21. märtsil. Sellega oleks lõpp muuseumi ebaseaduslikul tegevusel. Tehniline projekt on ju valmis, praegu vormistame vaid bürookraatlikku poolt. Siis tehakse lammutusprojekt ning arvatavasti aprillimaist algavad lammutustööd ning suvel lüüakse kopp masse. Meil on tihe töögraafik. Uue hoone ehituse organisaatorina loodud sihtasutus on arvamisel, et muuseumihoone saab valmis aastal 2004. Mina oleksin veidi ettevaatlikum, teades, kui keeruline projekt see on. Asi pole vaid müüride ülesladumises, vaid viisis, kuidas kaasaegne muuseum funktsioneerib. Meie ehitajad-projekterijad ei kujutanud ette, kui keeruline mehhanism on muuseum: kliimaseadmed ja valgustussüsteemid, fondihoidjad. Aga ma arvan, et 2005. aastaks on muuseum valmis.

Küsis

REET VARBLANE

Hirošima linnamuuseumi keskne rotund sümboliseerib tsentrumi puudumist. Kunstimuuseumide ehitusbuumi pole koordineerinud ükski keskus, see on tekkinud sisemisest vajadusest. Hea on lõpuks tõdeda, et kuulume teistega ühtsesse ringi.

Müüt või mäng

Tallinna linnamuuseum, "Linn, mis kunagi valmis ei saa". Kujundaja Laika, Belka ja Strelka. Tartu linnamuuseum, "Dorpat, Jurjev, Tartu". Kujundaja Liivi Ehmann.

Uued püsiekspositsioonid Tallinna ja Tartu linnamuuseumis ajendavad küsima ajaloonäituste ülesehituse ning nende eksponeerimismeetodite kohta. Millist näitust on huvitav vaadata? Olgu kohe öeldud, et linnamuuseumide näituste tase on kõvasti üle Harju keskmise, seal on nii kõitvust, informatiivsust kui ilu. Samuti intrigeerivust. Nimelt pole tegemist tavalise linna ajaloo näitusega, vaid mõlemal ekspositsioonil on paljulubav pealkiri: Tallinnas "Linn, mis kunagi valmis ei saa" ja Tartus "Dorpat, Jurjev, Tartu". Selgelt kõnelevad pealkirjad, mis peaksid kokku võtma ka ekspositsioonide ideed. Paraku näitused ise neid oletatavaid kontseptsioone ei toeta. Esimesel juhul võiks näitus kajastada linna arenguteid, õigemini seda pidevat protsessi, mis Tallinna linna pidevalt muutumises ja elavana hoiab. Tartu näituse pealkirjas on nimetatud kolm peamist mõjufaktorit linna kujunemisel: saksa, vene ja eesti aega. See tähendab, erinevatele ajastutele iseloomulikke suundi ning läbi ajastute kestvaid väärtusi; ja esemeid, milles need tendentsid peegelduvad. Kõige visuaalsemalt kajastab Tartu näituse kontseptsiooni manuaalselt liigutatav linnaplaan, kus vastavalt soovile võib kohakuti paigutada eri sajandite linnaplaane ning jälgida muutusi näiteks tänavate ja hoonestuse kujundamisel. Aga sellega ka asi piirub. Ruumi järel järgnevad teemad ja sajandid demokraatlikult võrdses mahus ja järjekorras. Ja veel, mida lähemale kaasajale jõutakse, seda enam rõhutatakse riiklikele ja rahvuslikele sündmustele – linna ajaloo näitus muutub vaikselt

tuse kontseptsiooni manuaalselt liigutatav linnaplaan, kus vastavalt soovile võib kohakuti paigutada eri sajandite linnaplaane ning jälgida muutusi näiteks tänavate ja hoonestuse kujundamisel. Aga sellega ka asi piirub. Ruumi järel järgnevad teemad ja sajandid demokraatlikult võrdses mahus ja järjekorras. Ja veel, mida lähemale kaasajale jõutakse, seda enam rõhutatakse riiklikele ja rahvuslikele sündmustele – linna ajaloo näitus muutub vaikselt

Eesti ajaloo näituseks. Näituste lineaarne ülesehitus viitab jätkuvalt modernismiajastu müüdi-ihalusel. Ikka veel on suure osa püsinäituste põhipaatooseks tõese ja progressiivse ajaloonarratiivi loomine aegade algusest tänapäevani. Tüüpiline muuseumi püsiekspositsioon on aja(loo) konserv hästisäilivas vaakumpakendis. Tallinna ja Tartu ekspositsiooni püütakse "aja konserveerituse" igavusest päästa eelkõige kujunduse, palju vähem sisu kaudu. Seega jäävad mõlemad näitused pigem vaid ilusateks ülevaatenäitusteks, mille pealkirjaks võiks olla "Tallinn, mu Tallinn" ja "Kõige kaunim linn on Eestis Tartu".

Ajaloo mängulisusele ja interpretatsiooni-rohkusele rõhumine on popp. Põhinedes küll ajaloo filosoofial, on kindlasti tegemist ka moe ja pragmaatiliste kaalutlustega, püüuga ajaga kaasas käia ning konkureerida meelelahutusäri. Kuid ehk just seesugune lähenemine on üks võimalusi taastada muuseumi sisemist jõudu, aga ka tema ühiskondlikku tähtsust? See tähendab, rõhuda enam küsimustele kui vastustele, keskenduda enam üksikutele probleemidele/ideedele, mitte niivõrd lakooniliselt defineeritud detailidele ja monoloogilistele ülevaadetele. Muuseumis, keskaja osa Tallinna muuseumis on teemade kaupa ka lahendatud, väga mõnus vaadata. Ajalugu koosneb nii paljudest tahkudest – miks siis mitte esitada vaid mõningaid neist? Püsiekspositsioon on ju üleval vaid mõned aastad, siis on taas võimalus arvata teisiti. Selline näitus võiks olla kui ajaloo päevik, subjektiivne ja valiv. Ainsa vahena, et seda peaks olema huvitav lugeda peale iseenda ka teistel.

Loetavuse määrab suuresti ka kujundus. Ja kuigi Tartu ekspositsiooni osas annaks norida, on lahendused toredad. Mõlema näituse puhul on just kujundustes rõhutatud mängulisusele. Ajalugu on esitatud kui erinevatest klotsidest kokku laotud imedemaa. Auväärsetele muuseumiesemetele sekundeerivad iga sugused lisaeksponaadid, filmid, rekonstruktsioonid, mis pakuvad teema mõistmiseks meeleolukat taustinfot. Üle pika aja näeb muuseumis publikuga kontakti otsimise püüdu, ja see on väga oluline muutus. Oluline samm muuseumi ja publiku dialoogi suunas on astutud. Peaasi on mitte unustada küsimust, mida muuseum tahab ja miks.

MARIANN RAISMA

TEOD

Sa oled 40 aastat oma professionaalsest elust sidunud kunstimuuseumiga? Miks see nii on läinud?

Paljud asjad meie elus lähevad lihtsalt nii, nagu need lähevad. Ma pole näinud põhjust töökoha vahetamiseks: küllap oli muuseum mulle kontimööda. Kolleegid on olnud sümpaatsed, intelligentsed inimesed. Aga, muidugi, muuseum kui institutsioon ise on paelunud, eeskätt tänu vahetu kokkupuute võimalusele kunstiga erinevatest aegadest. Heine ütleb oma "Romantilises koolkonnas", et kirjandusajalugu on nagu surnukuur, kus käiakse oma esivanemaid ja sugulasi otsimas. See on vaimukalt öeldud, kuid minu nägemuses sarnaneb kunstiajalugu pigem suure peolauaga, mille ümber on kogunenud puha sugulasi, tohutul hulgal, võidu vadistamas ajast ja elust ja ilust oma lugusid, mis kütkestavad nagu Plutarchose lood Colas Breugnoni. Muuseumid on vahvad ajamasinad, millel saab rännata ajas, tunnetades kõige seost ja kokkukuuluvust. Nad seavad silma õigeks kaasaja suhtes, kuigi kaasajale lähemale jõudes kipuvad ise pisut kõõrdi vaatama. See on inimlik. Ükski muuseum pole pelgalt kohaliku täht-

susega. Muuseum peab oskama oma vara serveerida, aga külastaja peab ka oskama seda vastu võtta. Muuseum ei saa orienteeruda upsakatele analfabeetidele.

Minu silmis oled olnud humanist *par excellence*. Sinus on haritusele ja andekusele toetuvat vaimset haaret ja missioonitunnet, oluliste seoste nägemise võimet. Milline on see elutunne, millele toetud?

See on natuke juubelihõnguliselt seatud küsimus. Maailmavaateliselt olen ma tõeliselt suurte humanistidega solidaarne küll, aga – kellega siis veel kui mitte nendega? Argifilantroopia ja argimisanthroopia pole sellega vist kuigi palju tegemist. Oma elutunde analüüsimisega tegelesin kuigivõrd nooruses, hiljem pole jätkunud ei aega ega huvi. Küllap me kõik oleme perekonna, ühiskonna ja kultuuri produktid. Ratsionaalne maailmapilt, mille üks oluline nurgakivi on huumoritunne, kuulub perekondlikku traditsiooni. Mõndagi head, näiteks arusaamise sotsiaalsest õiglusest ja vastumeelsuse hierarhiate suhtes, olen saanud oma kujunemisaastate, 1950. – 60. aastate vaimsest atmosfäärist, mida ma ei mõtlegi nimetada taagaks. Ja kes suudaks kokku arvata, mida kõike me võlgname eesti kultuurile, mis on olnud me esmatähtis toitja, sealhulgas teiste kultuuride vahendaja.

Aastakümnete jooksul oled huvi tundnud väga erinevate kunstinähtuste ja kunstiga seotud asjade vastu. Sa oled kohutavalt palju jõudnud. On see uudishimu, missioonitunne,

sekkumistarvidus, mõni intellektuaalne intriig, mis on sind kannustanud?

Ei tea, kuidas minu tegemised teistele paistavad. Ise meenutan endale küll vahel tulekahjukustutajat, kes jookseb edasi-tagasi ämbritega, summutades väikesi leegikesi, sellal kui maja seinad varisevad tulehõngus. Mõndagi on tehtud ja kirjutatud seepärast, et on tulnud teha ja kirjutada, vahel koguni plaanilises korras, aga mitte kunagi vastumeelselt. Üks kunstiuurija peab mis tahes teemas nägema iva. Kujutus mõne kunstinähtuse või kunstniku vähesest tähtsusest tuleneb enamasti selle vähetuntusest, seepärast olen püüdnud muuseumi endise teadusdirektori Hilja Läti eeskuljel neid vähetuntud lehekülgi jõudumööda avada. Sagedamini on aine olnud algusest peale ahvatlev. Täpselt saksa keelses tähendab ahvatlema ka eksiteele või kiusatusse viima, võrgutama. Ju ma siis lasen end kergesti võrgutada.

Kunstiteadlaste käsutuses olevate meetodite ja teooriate hulk on aukartustäratav, nende kriitika kasutamine on seotud riskiga olla vägivaldne kunstniku ja tema loominguga suhtes. Mis on sinule kunstist kirjutamisel olnud kõige olulisem?

Mingit üldkehtivat retsepti pole, sest kunst on lõpmata mitmekesine, teadlased-kriitikud ja nende taust täiesti erinev, igal žanril on oma aadressat ja väljendusvõimalused, olud muutuvad jne. Kriitilisest vaimust kantud lugu peab ise olema sädelev, vormilt ja sisult ter-

viklik, laia vaatenurgaga – nagu Heine "Romantiline koolkond" – ma pole suutnud temaga võistelda ja olen jäänud positiivse vaatevinkli juurde. Kunst ei ole sport ja ka sportlike tulemuste hindamisel on teatavasti palju küsitavusi.

Väikest valikut sinu sadadesse ulatuvatest publikatsioonidest võib praegu näha Rüütelkonna hoone näitusel. Kohane on küsida, mis on käsil? Üritan lõpetada üht artiklit Eesti Kunstnikkude Rühma kohta muuseumi aastaraamatule, vahepeal läks kiireks kunstimuuseumi tulevase maja ekspositsiooninimekirjadega arhitekti ja restauraatorite tarbeks, pooleli on artikkel-tagasivaade 1999. aasta barokinäitusele ja tekst eesti juugendi albumile. Uue kunstiajaloo mõningate osadega on hirmkiire. Peale selle on käsil veel mõningaid asju, aga pikemalt rääkida on mõtet ikka lõpetatud tööst.

MAI LEVIN

Eesti Kunstimuuseumi peaspetsialist, kauaaegne teadusdirektor

Küsitlenud TIINA ABEL

Mai Levin: tänan kõiki, kes mind mu juubelil meeles pidasid.

TAGUMISEST REAST

Kuidas hoida teatrit ja muusikat?

On üsna selge, et esimene assotsiatsioon, mis Teatri- ja Muusikamuuseumiga seoses tekib, on "alguste algus" – muusika ja teatriloo algus. Olnu ja oleva säilitaja rolli on TMM väärikalt kandnud juba ligi 80 aastat. Ja kannab edasigi. Ometigi on just viimasel aastakümnel toimunud muutused, mille jõul Eestistki on saanud moodne infoühiskond, pannud mõtlema sellele, kuidas peaks oma rolli määratlema TMM täna, uue aastatuhande alguses, Kuidas hoida teatrit ja muusikat nii, et see oleks korraga hoitud ja samas kõigile avatud? Kui veel kümme-viisteist aastat tagasi tuli muusika ja teatri ajaloo alguse juurde pöördumiseks sukelduda muuseumi varahoidlatesse ja muuseum ise mõjus kui salapärase pühamu, millega suhtlesid vaid väljavalitud (uurijad, ajaloolased, huvilised), siis tänane päev nõuab muuseumilt hoopis suuremat avatust.

Pole kahtlust, et ajalooväärtuste säilitamine ja süstematiseerimine on ükskõik millise muuseumi esimene ja olulisim ülesanne. Ent selle kõrval on muud võimalused, sedakaudu ka eesmärgid, mida aeg dikteerib, avardunud uskamatus tempos. Paradoksaalsel moel on võimsamalt kui kunagi varem esil ajalugu kollektiivse mäluna. Infoajastu inimene ei lepi ainult koitunud fotode, käsikirjade, tolmuste kaustade ja ajaleheartiklite väljalõigetega. Ta tahab ajaloole ligi pääseda kiiresti ja kohe. Ta ootab hoopis suuremat infohulka, kui selle saab kätte muuseumivaikuses kataloogides tuhlates. Virtuaalajastu muuseumid on tõenäoliselt muutumas infopankadeks, millele oleks sama hõlbus ligi pääseda kui oma pangavarale.

Kuidas on elektroonilise ajastuga kohanenud meie Teatri- ja Muusikamuuseum? Kurb nentida, aga vaevalt. Lakooniline kodulehekülg on ainus, millega internetis surfajal leppida tuleb. Muuseumi direktori Arvo Saare sõnusti on algust tehtud klaasnegatiivide digitaliseerimisega, ent see on ka peaaegu kõik. Ülejäänu osas võetakse alles hoogu. Mis on mõneti mõistetav (sukeldumine elektroonilisse maailma nõuab investeeringuid), ent samas ka mitte. Tegelikult peaks muuseum juba täna tegelema ajaloo salvestamisega, eriti ajaloo kõige värske osa osaga – sellega, mis nagnii juba elektroonilise vormi võtnud. On ju näiteks kogu tänast teatrit puudutav dokumentatsioon (kavalehed, fotod, näidendid, kriitika jne.) elektrooniliselt kättesaadav. Ainult et mitte muuseumist. Mistap lisaks ajaloo alguse tasaviisilisele digitaliseerimisele tuleks kohe algust teha tänase teatriloo salvestamisega, sest infohulk suureneb ju iga päeva, isegi tunniga. Üsna loomulik oleks seegi, et juba täna saaks huviline näiteks vajaliku ajaloolise foto kätte elektrooniliselt – teenus, mis oleks ju hõlpsasti korraldatav. Paraku pole muuseumi teatriosakond veel arvutiajastusse astunud.

Üldse on avatuse, kommunikatiivsuse osas Teatri- ja Muusikamuuseumil veel pikk tee käia. Rõõmustav on teada, et muuseum on aktiivselt asunud tegelema koolidega – on ju selge, et tänased põnnid on homsed muuseumikülalastajad. Sellele mõeldes võiks muidugi noortele suunatud ürituste programm olla hoopis tihedam. Miks mitte otsida selles vallas koostööd teatrite ja kontserdiorganisatsioonidega? Usun, et näiteks mõni väikegrupp oleks rõõmuga valmis ühe hariva, teatri- või muusikaajalugu tutvustava lavastuse tegema.

On lihtsalt kahetsusväärne, et muuseumil puudub pind, kus eksponeerida teatrit – probleem, mida muuseum üksi lahendada ei suuda. Kas siin ei peaks nõu ja jõu kokku võtma ministerium, teatrid ja erinevad teatriorganisatsioonid? Tallinna kesklinn kubiseb kunstigaleriidest, oleks ju tore, kui nende hulgas oleks ka üks nn. teatrigalerii, kus võiks eksponeerida nii Eesti kui rahvusvahelist teatrit, olgu uut või vana.

MARGOT VISNAP

Muuseum autasustab

Teatri- ja muusikamuuseumis jagati eile viiendat korda Heino Elleri muusikapreemiaid

Kui tihedalt võib üks eesti kultuuriklassik olla seotud muuseumiga, kinnitab näiteks helilooja Heino Elleri seotus teatri- ja muusikamuuseumiga. Muuseumi hoidlais asub valdav enamus Elleri heliloomingu käsikirju, arvukalt arhivaarset materjali, väga suur fotokogu. Muuseumi mitmeid ruume kaunistavad Ellerile kuulunud mööbliesemed, helilooja kunagise elukoha töötoa mööbli on TMM deponeerinud muusikaakadeemia uude hoonesse sisustamaks H. Elleri nimelist kompositsiooniklassi. Ja lõpuks, TMM on Elleri autoriõiguste kandja. Just sel ajal, kui otsisin teemat, et kirjutada TMMist Sirbi muuseumi-erisse, s.o. 5. märtsil, tuli muuseumis kokku Heino Elleri muusikapreemia komisjon (O. Ehala, P. Lassmann, M. Peil, A. Põldmäe, M. Pärtlas ja A. Saar), et otsustada tänavused muusikapreemia saajad. Kuna preemiaid jagati juba viiendat korda, viiski see ümmargusem arv mind mõttele kirjutada põhjalikumalt preemia saamisloost, selle varasematest ja päris uutest laureaatidest.

Esmapiilgul võib tunduda imelik, kuidas saab üks muuseum välja anda preemiaid, kui muuseumidel napib teinekord raha esmavajaduste rahuldamiseks (näiteks pole uute muuseumieksponaatide ostuks 2002. aastaks TMMile eraldatud ühtegi senti).

Peab kohe ütleva, et Elleri muusikapreemia puhul on tegemist suhteliselt harva nähtusega: pärast helilooja lese Ellu Elleri surma 1997. aastal sai muuseum testamendi alusel Heino Elleri päranduse omanikuks, kaasa arvatud helilooja autoriõigus. Elleri helitööde ettekannetest Eesti Autorite Ühingu kaudu kogutav raha hakkas laekuma TMMi arvele.

Muuseum kaalus põhjalikult Elleri teostest laekuva raha otstarbekaimat kasutamist. Leiti, et kõige õigem viis oleks hakata välja andma muusikapreemiaid, sest neid pole Eestis kuigi palju. Preemiastatuudi kohaselt saab preemia noor helilooja ja isik(ud), kes on oluliselt kaasa aidanud Elleri helitööde ning elu- ja loometee tutvustamisele. Noore helilooja preemia seostub Elleri isiksusega väga harmooniliselt. Oli ju Eller eesti muusika tunnustatumaid heliloojate uute põlvkondade kasvatajaid, tema käe all on õppinud suur osa eesti uue muusika loojaid.

Traditsiooniliselt kuulutatakse preemiasaajad välja vahetult enne Elleri sünnipäeva 7. märtsil ja iga laureaat saab lisaks 10 000 kroonile mälestusesemena helilooja enda valmistanud jalutuskepi omanikuks. Olgu öeldud, et mitmesugustest okstest ja juurtest jalutuskeppide ning paberinugade voolimine oli üks Elleri meelisajaviiteid Laulasmaa määndide all suvitades.

Esimene preemia pälvis 1998. aastal muusikateadlane ja pianist **Heljo Sepp**, inimene, kes oli väga tihedalt Elleriga seotud ja

Hetk viis aastat tagasi – esimest Elleri-preemiat arutasid 2. III 1998 Arvo Saar, Lepo Sumera, Peep Lassmann ning (seisvad) Margus Pärtlas ja Alo Põldmäe. HENNO

kes on Elleri loomingu heaks tegutsenud enam kui kuus aastakümnet. 1999 sai noore helilooja preemia **Toomas Trass**, Elleri ja tema koolkonna heliloojate muusika propageerimise eest aga soome dirigent **Juha Kangas**. 2000. aasta laureaadi on noor helilooja **Helena Tulve** ja muusikateadlane **Mart Humal**. Mullu anti preemia noorele heliloojale **Tõnu Kõrvitsale** ja eripreemiana Elleri teose parima esituse eest rahvusvahelisel H. Elleri nimelisel viiuldajate konkursil **Sulhan Kimile** Lõuna-Koreast. Samal korral toetati 10 000 krooniga H. Elleri ühe viimase õpilase, Elleri preemiakomisjoni liikme, varalähkunud andeka helilooja Lepo Sumera Ühingu asutamist.

Tänavu 5. märtsil selgunud laureaadiid on aga noor helilooja **Timo Steiner**, pianist **Aleksandra Juozapenaite-Eesmaa** (CD Elleri klaverimuusikaga firmalt Antes Edition) ja dirigent **Tõnu Kaljuste** (CD Elleri orkestrimuusikast Tallinna Kammerorkestriga firmalt ECM).

Preemiakomisjon algatas Elleri preemia saanud noorelt heliloojalt uue kammerteose tellimise. Esimese sellise tellimusena sündinud teos oli Helena Tulve "Ithaka" sopranile ja kammeransamblile, mis kõlas esiettekandes H. Kiisa mälestusõhtul 17. IX 2001 TMMis. Kõige värskem algatus on eripreemia väljapanemine edukaimale eesti heliloojale Lepo Sumera nimelisel rahvusvahelisel noorte heliloojate konkursil kevadel 2003 Tallinnas.

Kui jutt käib muusikapreemiast, siis kerib küsimus: on meil muusikapreemiaid vähe või palju? Kui võtta mõõdupuuks eesti muusika kohta lausa lõõklause leviv väljend, et muusika on Eesti edukaim eksporditav, siis on neid muidugi vähe. Viimase kümnendi regulaarsetest muusikapreemiast on kaks nimelised: G. Ernesaksa koori-

muusikapreemia (1993. aastast) ja eelkõneldud H. Elleri muusikapreemia (1998. aastast). Neile lisanduvad Eesti Kultuurkapitali üks elutöö- ja seitse aastapreemiat. Olgu võrdlusena toodud Kultuurkapitali finantseeritavad teatri aastapreemiad, kus alajaotusi on 16 (osa neist saavad ka muusikud, kes töötavad muusikateatris).

Tänuväärse ettevõtmisena on Eesti Fonogrammitootjate Ühing algatanud muusikaauhinnad, mille üleandmise tseremooniat võiks tinglikult nimetada Eesti Grammyde jagamiseks. Alles 1. märtsil oli seesugune suurritus Saku suurhalls, kus auhindu said enamasti levimusikud, kuid au jätkus ka süva muusika tegijatele.

Viimasel ajal on ajakirjanduses hakatud arutlema kultuurivaldkondade preemiate ja auhindade rahalise suuruse üle (eriti seoses spordipreemiatega). Tehakse mitut sorti järeldusi, nii (kultuur)poliitilisi kui isiklikust vaatevinklist lähtuvaid. Miks mitte arutleda, pole ju sel teemal põhjalikumalt räägitudki, vähemalt pressis mitte.

Ei taha praegu muusikapreemiate rahunumbreid teiste aladega võrdlema hakata. Ütlen vaid üht, et kuigi Elleri peemia pole eriti suur ja selle numbri tähendus pole enam sama, mis viis aastat tagasi, on see oluline tunnustus noortele heliloojatele, kes on oma loomingulise tee algusjärgus juba mõndagi saavutanud. See on tunnustus tegevmuusikutele ja muusikateadlastele, kes soovivad oma maa tippheilooja loomingut esitada, tema elu ja loomepärandit uurida, seda teiste riikide muusikutele soovitada ning kättesaadavaks teha. Preemia tagasisidet ongi juba tunda. Ka TMMi tegevuse elavnemise näol eesti muusikaelus.

ALO PÕLDMÄE,
H. Elleri preemia asutajaliige

Raamat Peeter Jürgensoni elutööst

Peterburi akadeemik Sergei Belov kirjutas raamatukaante vahele muusikakirjastaja **Peeter Jürgensoni** (1836 – 1904) elutöö. Nädala algusest saati on teatri- ja muusikamuuseumi valduses ka raamatu ainus Eestisse jõudnud eksemplar.

"Usun, et siit raamatust võib leida palju. Mida raamatus ei ole, on kirjavahetus – seda oli lihtsalt liiga palju," märgib raamatu autor. Sergei Belov ei ole Jürgensoni pärandi hindajale tundmatu nimi. Juba 1986. aastal avaldas akadeemik venekeelses ajakirjas Tallinn Jürgensoni 150. sünniaastapäeva puhul artikli. Värskest üllitistest on juba valminud ka arvustus-refereering, mis ilmus Nikolai Peitši sulest (helilooja Lydia Austeri poeg) Peterburi eestlaste väljaandes Peterburi Teataja. Artikli koopiat on töölaual aukohale paigutanud ka TMMi muusikaosakonna juhataja Alo Põldmäe, kes näeks meeleldi

selle tõlget ka Sirbi veergudel. "See on mu väike salajane soov koguda muuseumisse nii palju Jürgensoni puudutavaid materjale kui võimalik," tunnistab Põldmäe. Alles läinud sügisel tutvus ta Moskvas poolkogemata Jürgensoni lapselapselapselapse Boriss Jürgensoniga, kes on nii kirjastuse omanik kui ka Jürgensoni fondi president. TMMi valduses on Jürgensoni kirjastuse välja antud noodiraamatuid küll sadu, aga teada olevalt on neid kokku üllitatud tuhandeid ehk tervelt suurusjärgu võrra rohkem. Lõid ju Jürgensoni kirjastuse tohutu töömahu nii Tšaikovski, Rimski-Korsakovi, Rubinsteini, Mendelssohni, Chopini, Schumanni kui paljude teiste tippheiloojate teoste väljaandmine. TMMis säilitatakse muu hulgas kaht trükist, milles kajastub Jürgensoni elav kirjavahetus Tšaikovski ja Balakireviga.

Belovil kulus Jürgensoni elutöö kirjapanemiseks

kuus aastat. Selle ajaga töötas ta läbi kuhila kirjandus-, publitsistika- ja teatmeteoseid. Belovil oli võimalik toetuda mitmetele varasematele Jürgensoni elutööst kirjastatud raamatutele, mis paraku kõik on sündinud väljaspool Eestit. Vestluses akadeemikuga tunnistas viimane siiski, et oleks raamatu kvaliteedi nimel meelsasti ka Eestit külastanud. Põhjus, miks eesmärk täide jäi viimata, oli pragmaatiline – akadeemikul puudus selleks raha.

"No oli alles inimene. Eestist!" kirjutas akadeemik ainsa seni Eestisse, nüüdseks TMMi jõudnud eksemplari tiitellehele. Kui keegi eesti kirjastajatest taotleks autorilt luba teose tõlkimiseks Jürgensoni emakeelde, annaks Belov selle tingimusteta.

MÄRT TREIER,
TV3 saatejuht-toimetaja

Muuseum sihtasutuseks: poolt ja vastu

Sihtasutus ei ole võõras omandi- ja eksisteerimisvorm. Ei ole seda Eestis ega ole ka muuseumide puhul. Uudne on sihtasutuse vorm vaid Eesti muuseumide puhul. Seetõttu on loodav sihtasutus Virumaa Muuseumid erilise, lausa mitmekordse tähelepanu all.

Palmse kui prioriteet

Sihtasutuse mõte tekkis juba enam kui aasta tagasi, kui 2001. aasta jaanuaris anti Palmse mõis üle kultuuriministeriumi haldusesse ning seal tekkis omakorda mõte lülitada see Rakvere muuseumi majapidamisse. Palmse mõis on olnud ka mõlema sihtasutuse projekti juhi – nii Peeter Tammoja kui ka Ants Leemetsa keskne huviobjekt, prioriteet number üks. Pole ka ime, sest Palmse kõrvuti Sagadi mõisaga on ju esimesed rahvale avatud mõisakompleksid, tõelised pärlid, mille arengut on hardusega jälgitud juba ligi kakskümmend viis aastat. Palmse ja Sagadi on inspireerinud kunstnikke sümposioone korraldama, teatreid klassikat tõlgendama. Need on olnud paigad uue ja vana, olnu ning kaasaja dialoogiks.

Kunstiadlane Mariann Raisma, kes läbis mõeldud aastal Amsterdamis magistriõpingud ning oli mõni aeg tagasi potentsiaalne Palmse juht, on näinud mõismuuseumi tuleviku päranditööstuse põhimõtete rakendamises: "Ent mängu tingimusi peab Palmse võimalikult palju ise määrama, et vältida muutumist odavaks suveniiripoeks. Palmse säilib siis, kui ta määratleb end territooriumina, kus on ühendatud kultuur ja loodus, kus on tarbitavad nii arhitektuur kui maastik. See peab olema koht, kus on atmosfäär, ja see ei tohi olla võlts."

Päranditööstuse idee on südamelähedane ka praegusele projektijuhile Ants Leemetsale, tema jaoks on Palmse eelkõige hästi funktsioneeriv atraktiivne kaubamärk, kus selleks, et külastajate arvu aastas vähemalt 50 000 inimeseni tõsta, tuleb leida elavat tegevust vanematele, aga eelkõige lastele, sest lapsed on ju (positiivses mõttes) suurimad tarbijad ja muuseumile raha toojad.

SA Virumaa Muuseum kui võrgustik

SA Virumaa Muuseum ei hõlma vaid Palmset, sinna kuuluvad Rakvere muuseumi peamaja Tallinna tänavas, linnus, linnakodaniku muuseum, Richard Sagritsa talumuuseum Karepal, Altja kõrts ja võrguürid ning ilmselt hakkavad kuuluma Käsmu muuseum ja Annikvere koolimaja. Ants Leemets peabki sihtasutuse peamiseks vooruseks just terviku, võrgustiku väljakujundamist. Võrgustik tegutses koos sihtasutusest väljapoole jäävate institutsioonidega – näiteks Moe piiritusemuuseumi, Porkuni paemuuseumi, Sagadi mõisaga, mis pakuks ahvatlevaid ühispakette kogu perele koos hommiku-, lõuna- ja õhtusöögi, naelasepistamise ning vibulaskmise, vankrisõiduga mere äärde. Erineva hinnaga ühispakette: odavamaid, missioonitundest kantud pakette oma rahvale, kallimaid välis-turistidele. Leemetsa prioriteet number kaks on Rakvere vallimägi ja siis linnakodaniku muuseum. Viimases võib projektijuhti selge identiteet, sest endiste koduloomuuseumide "rosoljet" pole enam kellelegi vaja. Selge identiteet on tema arvates ka Käsmu kui kuulsate kaptenite küla (mere)muuseumil. Kuid selge identiteet on ka Richard Sagritsa muuseumil Karepal Kalame talus. Karepa eriline atmosfäär on aegade jooksul sinna kogunud esindusliku bukete kultuuriinimesi: Gustav Suitsu, August Alle, Nikolai Triigi, Debora Vaarandi, Voldemar Melliku, Günther Reinendorfi, Richard Uutmaa, Valli Lember-Bogatkina, Elem Treieri. Võtmeisikuks oli aastate jooksul maalikunstnik Richard Sagrits ja tema sünnitalu, millest kujunes aastakümneteks kultuuriinimeste kogunemispaik. Karepa tähendus on praeguseeni veel teadvustamata, kuid on seda väärt ja aitaks tõsta huvi lokaalse rahvuskultuuri vastu laiemalt. Soomlased, rootslased, taanlased, lätlased on osanud isikuid väärtustada

ja nende kaudu oma kultuuri tõlgendada, meil seisab see veel ees. Sagritsa talumuuseumi töötaja Ants Kriis näeb Kalame tuleviku *genius loci* pieteeditundelises arendamises, täpselt nii nagu rõhutas seda Palmse puhul ka Mariann Raisma: "Plaanide tegemine peab lähtuma ajalooliselt kujunenud kohavaimust. Karepa, Kalame talu puhul avaldub see vaim eelkõige kunstiloomingus, suvituskultuuris ja kalanduses."

Sihtasutuse positiivsed küljed

Sihtasutuse kui muuseumi uue eksisteerimisvormi suhtes on põhimõtteliselt optimistlikult meeletatud nii kultuuriministerium, Rakvere muuseum, projekti juhid kui ka teised muuseumid. Vabaõhumuuseumi direktor Merike Lang on muuseumi kui sihtasutuse kogemusega tutvunud nii Hollandis kui mujal. Ta leiab: "Kõige parem on terviklikult sihtasutusena töötav organisatsioon. Kõigepealt annab see tegevuseks ühtse loogika, mis võimaldab paremini paika panna prioriteetid ning kasutada nii majanduslikke kui inimressursse ratsionaalselt. Sihtasutus annab võimaluse laiapõhjalisele rahastamismudelile: riik pluss omavalitsus pluss erakapital pluss oma majandustegevus pluss pangalaenu. Kuigi ka riigimuuseumid võivad saada projekttoetusi kohalike omavalitsustelt ja erafirmadelt, on see siiski juhuslikku laadi sponsoreerimine ning pole ette planeeritav. Sihtasutusse liitununa saavad aga osalised tegevusele kaasaaitamise kohustuse ning sihtasutuse käekäigu eest vastutuse. /---/ Sihtasutusel on oma pangaarve (riigiasutuse omavahendid on samuti riigivahendid ning käivad läbi riigikassa), ta käsutab seda vastavalt oma pikaajalisele tegevuskavale, suuremate projektide kiiremaks käivitamiseks saab võtta laenu. /---/ Muuseum-sihtasutus ei saa olla liigeses sõltuvuses oma majandustegevusest. Nii võib öelda, et Eesti tingimustes, kus paljude muuseumide tegelikud arenguvajadused on tunduvalt suuremad praeguste ainurahastajate (riik või kohalik omavalitsus eraldi) võimalustest, annab sihtasutus siiski laienerand kandepinna ja tegevuse iseseisvusega muuseumile avarama mänguruumi."

Sihtasutuse negatiivsed küljed

Kuid nagu ikka, on positiivse kõrval ka negatiivset. Muuseumi sihtasutuse põhikiri on napisõnaline ja koostatud just nii, nagu näeb ette sihtasutuste seadus, ega tee vahet, millise institutsiooniga on tegemist. Projektijuhi kolmeaastane tööleping on teinud ettevaatlikuks Karin Hallase, Merike Langi ja mitmed teised muuseumidirektorid. Merike Lang kirjutab ekspertarvamuses: "Muuseumide juhtimisel tervikuna ja üksikult võttes on oma eripära, mille tundmaõppimiseks läheb suuremas organisatsioonis vähemalt aasta aega. /---/ Kiire rotatsioon ei kuulu sisult konservatiivseks programmeeritud museoloogiliste institutsioonidega kokku." Leemetsa ja kultuuriministeriumi muuseuminõuniku Ülle Reimetsa arvates on see siiski vaid tehniline küsimus, sest tark kaardivalik, konkreetset plaani, tõsine töösuhetumine määrab töö edukuse. Suurem oht kui lühiajaline leping on soov vaid kiiret majanduslikku edu saavutada, mis omakorda võib viia muuseumi muutmise atraktiivseks Disneylandiks õudustekoo-baste, lambakarjatamise ja muu sellisega. Tsi-teerides taas Merike Langi ekspertarvamuse: "Eriti satub löögi alla muuseumipedagoogika. Kaasaegne muuseum peab sellega tegelema oma põhitegevuse raames – see peab pidevalt toimuma (teaduslikult põhjendatult ning sihtgrupile orienteeritult), olenemata tegevuse isetasuvusest. /---/ Kommertsürituste kõrval peab jääma kindel koht teaduslikult kvaliteet-

setele, kuid samas majanduslikult kahjulikele üritustele." Leemets annab aru muuseumipedagoogika vajalikkusest, iseäranis mis puudutab õpilaste harimist: tehniliselt korrektselt ja kaasaegselt varustatud õppeklassi tarvis peab sihtasutus raha leidma. Sootuks skeptilisem on ta teadustöö suhtes: see olevat loomulik põhjalike kogudega suurtes keskmuuseumides, Rakvere-taolises provintsiilinas ei ole selleks ei uurijate ega ka uuritava materjali potentsiaali. Või kui veel täpsem olla, siis teadustöö, kogude sihipärane täiendamine jms. ei kuulu tema kui üldjuhi huvifääri. Ega päriselt ei peagi kuuluma, sest SA Virumaa Muuseum eesotsas on majanduslikult võimekas juht, kes muuseumi kui spetsiifilise ideoloogiaga institutsiooni juhtimisel teeb esimesi samme. Kuid ega see polnud teisiti ka esimese projektijuhi Peeter Tammoja puhul. Ja siit tulebki sisse põhimõtteline küsimus, kas muuseumi üldjuht, ideoloogia kujundaja peab olema mainekas erialaspetsialist või edukas majandusinimene. Maailma nimekamate (kunsti)muuseumide eesotsas on tavaliselt olnud ikka oma ala tõelised eksperdid, tunnustatud teoreetikud, kes roteeruvad ühest muuseumist teise: Stockholmi Moderna Museeti töötas 1960ndate algul üles Pontus Hulten, hiljem juhtis ta Pariisis Pompidou' keskust, ka David Elliott on ju samuti ringel-

nud Inglismaalt Rootsi, sealt Jaapanisse. Nende kõrval on töötanud võimekad majandusmehed-mänedžerid. Ülle Reimets leiab, et sihtasutus võib käivitada üks, hiljem juhtida teine inimene, sest üldjuhi kõrval võetakse tööle veel kaks juhti – muuseumi sisuline ning suhtekorraldustöö organiseerija. Juhtkonna kõrval aitab, jälgib ja suunab sihtasutuse tööd nõukogu, kuhu kuuluvad kõigi rahastajate, omanike esindajad – kaks inimest kultuuriministeriumist, Lääne-Virumaa maavanem, Rakvere linnaeapea, Vihula valla esindaja. Ka siin tekib taas põhimõtteline ekspertide kaasamise küsimus. Hollandi muuseumide reformis on lausa kirjas, et nõukogud ei tohi olla poliitilised organid.

Vana tõde, et kaadrid otsustavad kõik, sest kui õigetel inimestel on õige stiimul, võib liigutada mägesid.

SA Virumaa Muuseumi spetsiifika alla ei kuulu kunstielu arendamine, kuid kergemeelselt loobuda rahvusvaheliselt sissetõotatud firmamärgist nagu festival "KanaNahk" pole vist küll mõtet. Kassel oli üks paljudest Saksa väikelinnadest, nüüd aga teab kogu maailm Kasselit kui rahvusvahelise kunstisündmuse "Documenta" kodulinna. Mine tea, võibolla viiekümne aasta pärast teatakse ka Rakveret "KanaNaha" järgi.

REET VARBLANE

Richard Sagritsa talumuuseum Kalame talu on ainus XIX sajandi II poolest säilinud kaluritalu kompleks. Juba sellepoolest on see väärt väljaarendamist, erilist kohakultuurivaimust rääkimata.

EILVE MANGLUS

PEALELEND

Kuu aja pärast lüüakse tulevase okupatsioonide muuseumi krundil kopp maasse. Kas ekspositsiooni peale on juba mõeldud? Muidugi on, aga ega seda lõplikult välja mõelda saagi. Ühest küljest on staatiliste ja kümneteks aastateks samaks jäävate püsiekspositsioonide aeg mõeldas. Teiseks võib planeerida kuipalju tahes, tulemus on ikka veidi omamoodi. Igal juhul teeb üks magistrant praegu oma kraaditööd planeeritava ekspositsiooni teemal.

Teatud ajaperioodile keskenduva muuseumi puhul on ekspositsioon ikka kronoloogiline, kuid vajab samas temaatilist sügavusmõõdet. Okupatsioonide ajast rääkides on suuri erinevusi keskustes ehk Berliinis ja Moskvast ning perifeerias ehk Eestis toimunud. Nn. sotsialismimaade foon ja teadmine samal ajal nn. Läänes toimuvast on oma aspektidega. Kuna meid huvitab eelkõige keskmis(t)e inimes(t)e saatus ja see, kuidas tema pidi asjadega hakkama saama, siis ei ole üksikud eksponaadid kõige olulisemad. Pildi loomiseks tahame kasutada võimalikult palju heli ja liikuvat pilti. Oma põhiosas kaheksasse alaperioodi jaotatud ekspositsioonis kasutatavatest dokumentaalfilmidest on viis praeguseks valmis, temaatilisi filme ja

helikatkendeid sinna juurde. Samas peaks olema võimalus istuda omaaegsesse autosse või astuda sisse telefoniputkasse. Tegemist on ju ajastu illustreerimisega, mis nõuab elamus võimalikult kõigile meeltele.

Teine oluline aspekt on muuseumi kui aine eksponeeriva institutsiooni elavdamine. Muuseum peab tulema inimesele lähemale. Me oleme planeerinud ajutistele näitustele umbes samapalju või isegi rohkem ruumi kui püsiekspositsioonile ja ka viimases tahaks olemasoleva struktuuri sees eksponaate vahetada võimalikult tihti.

Eesti eeskujudest võiks ehk nimetada Arhitektuurimuuseumi, kus toimub minu meelest enam erinevat tüüpi. Mujalt oskan nimetada Leipzigi Zeitgeschichte Zentrums muuseumi ja nn. uudiste muuseumi Newseum Washingtonis, mõlemas on rõhk pandud interaktiivsusele ja kasutajasõbralikkusele.

A. K.

HEIKI AHONEN, Kistler-Ritso

Sihtasutuse juhataja

TALLINNA MUUSEUMID

■ **KALEVI MUUSEUM**, Pärnu mnt. 139 / Kohila 2a. Muuseumi eksponaadid annavad ülevaate ettevõtte pikast arenguteest ja Eesti maiustustetööstuse maitsete ning moestilide muutumisest. Interaktiivselt saab teavet šokolaadi ajaloo kohta, tutvuda kondiitritoodete tootmaterjalidega ning ülevaate Kalevi tootmisprogrammist ja paikadest, kuhu tooted on müügil jõudnud. Muuseum on avatud tööpäeviti kl. 10–15. Eelregistreerimine tööpäeviti kl. 9–10, tel. 6283 811 (Otto Kubo). NB! Kalevi muuseum on suvepuhkuseks suletud 25. juunist 5. juulini ning 5. augustist 22. augustini. 2001. aastal külastas Kalevi muuseumi 7620 huvilist.

■ **NÕMME MUUSEUM**, Nõmme raudteejaam, tel. 670 0202. Muuseum alustas tööd 28. II 2002, avatud T–R kl. 11–18, L kl. 9–16, pilett 10 kr., õpilastele ja pensionäridele 5 kr. Muuseumis on kaks eksponaatide saali ning näidiskabinet. Näidistoa ajaloolise mööbli kohvijoomise nurk on osa ekspositsioonist. Muuseumis saab läbi viia temaatilisi koolitunde, presentatsioone, koosolekuid, koolitusi jms. **Püsiekspositsioon** kajastab Nõmme kui iseseisva linna arengulugu aastatel 1926–40. Eksponaadid on kogutud Nõmme elanikeilt, lisa on saadud ka Tallinna linnamuuseumist. **Näitused:** "1920–30. aastate tapeedid ja nõõbid", juuni alguses toimuva "Nõmme kevade" ajaks on planeeritud vanade nukutööstuse näitus, mis pannakse kokku kunagise Nõmme nukutööstuse toodangu põhjal. Traditsioonilise tegevuse kõrval hakkab linnaelanik muuseumist saama ka vajalikku informatsiooni. Oodatud on need, kes teavet soovivad, kui ka need, kel mingit infot teistele anda. Sügisel alustatakse muuseumitundide läbiviimist.

■ **TALLINNA LINNAMUUSEUM**, Vene 17. Uus püsinäitus "Linn, mis kunagi valmis ei saa" Tallinna ajaloo XIII sajandist kuni Laulva revolutsioonini. Näitus on visuaalselt huvitav ja tänapäevane, kasutatud on helitaustu, videofilme, mannekeene, originaalesemeid. Kuni maikuu on avatud ka näitus "Mõtteid keskajast". See on Öismäe humanitaargümnaasiumi õpilaste tööde näitus, mille idee autoriteks ja organiseerijateks on kooli tööõpetuse õpetaja Arnold Verte ja kunstõpetaja Ave Lipping.

Uudse ettevõtmisena on 24. III kavas kõigile tallinlastele perepäev "Avasta muuseum". Sissepääs tasuta, huvilistele korraldatakse ekskursioone ja loenguid, toimub lihavõtetunade mustrite kavandite võistlus ja viktoriin lastele, restuuraatorid annavad soovijatele nõu vanade esemete hindamise ja hooldamise küsimustes. Üllatused! Avatud K–E kl. 10.30–18 (kuni 1. IV 11–17).

■ **KIEK IN DE KÖK**, Komandandi tee 2. Püsiekspositsioon Tallinna kindlustuste ja tähtsamate sõjasündmuste ajalugu. Fotonäitused vahelduvad: märtsi lõpuni **Juhan Lasmani** fotonäitus "Portree kui žanr" ja Ajalehtede Liidu presispriemia fotovõistluse tööde näitus "Eesti uudisfoto 2001". Aprilli algusest kuni lõpuni on avatud näitus Moskvas – Nikolai Roerichi "Himaalaja". Avatud T–P kl. 10.30–17 (alates 1. IV kl. 10.30–18).

■ **RAEVANGLA FOTOMUUSEUM JA FOTOKELDER LEE**, Raekoja tänav 4/6. Raevangla fotomuuseumis on püsiekspositsioon Eesti fotograafia ajaloo ja vanadest fotoparaatidest ning lustakas näitus "Laadanaljad". **Fotokelderis Lee** vahelduvad fotonäitused. Kuni 8. IV on avatud soome tuletõrjijast fotograafi **Matti Ylärupa** fotonäitus "Punase kuke kannul". Avatud N–T kl. 10.30–18 (kuni 1. IV. N–E kl. 10.30–18). Puhkepäev K (kuni 1. IV. –T, K).

■ **NUKUMUUSEUM**, Kotzebue 16. Muuseum on remondi tõttu suletud mai lõpuni. Uuenenud väljapanekus saab näha nukke ja mängusju. Ainus väikestele lastele mõeldud muuseum Tallinnas!

■ **PEETER I MAJAMUUSEUM**, Mäekalda 2. Muuseum on avatud ainult suvel. Peeter I Kadrioru majakeses näeb ajastuomaseid esemeid.

Tallinna Linnamuuseumi ja meie nelja filiaali (Kiek in de Kök, Nukumuuseum, Raevangla fotomuuseum ja Peeter I majamuuseum) külastas 2001. aastal kokku 42 727 inimest.

■ **TALLINNA RAEKODA**, Raekoja plats 1, tel. 6457 900, faks 6457 904, e-post: raekoda@tallinnlv.ee **Raekoja torn** avatud I. VI–31. VIII T–P kl. 11–18, E suletud. Näitused Raekoja keldrisaalis: 16. III–28. III Katariina Gildi Lapikojade näitus "Ene ja Anni 110 lapitööd"; 3. IV–31. V "Tallinna Oleviste raamatukogu 450". Näitused avatud T–P kl. 12–18. Kontserdid Tallinna raekojas: T, 19. III kl. 19 Tallinna Saksofonikvartett; R, 22. III kl. 19 Hortus Musicus; T, 26. III kl. 18 Silvi Vrait & Ain Jürisson; P, 31. III kl. 19 Eesti Barokksolistid, "Barokk muusikas ja tantsus"; L, 30. III kl. 17 Nõmme muusikakooli kontsert. Raekojas müüakse pileteid 1 tund enne kontserdi algust.

■ **VEENE MUUSEUM**, ajutine ekspositsioon ETA raamatukogu endistes ruumides Estonia puiestee 7, V korrus. Muuseum tegutses mittetulundusühinguna. Kogusse kuuluvad ikoonid, maalid, kirillitsas raamatud ning Eesti venelaste elu-olu XX sajandi I poole tutvustavad materjalid, kokku üle 1000 ühiku.

Piirideta muuseum

Läti on kuulus oma rohkete muuseumide ja eestlasele harjumatu muuseumikultuuri poolest. Võimalik, et põhjuseks on teistsugune aja- ja ajalootunnetus, mille tunnistuseks on kas või kirjanikumuseumide ja nende filiaalide rohkus. Näiteks kirjanik Janis Rainise muuseumil on tervelt kaheksa osakonda. Viimastel aastatel on rajatud ka uusi kirjanikumuseume. "Isikumuseum on nii konkreetset inimest ja tema aega kui ka meie ajastut ja seda iseloomustavaid väärtushinnanguid peegeldav muuseum," arvab Läti saatkonna kultuuriaatšee GUNTARS GODIŅŠ.

Rainis ja Aspazija, läti kirjanikepaar, kelle elu ja loomingut kajastatakse tänapäeval kaheksas muuseumis. REPRO

Mis tähendus on tänapäeval isikumuseumil? Meil oli luuletaja Tizmaliete, kes kirjutas oma elus ainult ühe luuletuse, aga selle mõju oli niisugune nagu folklooril, erakordselt suur: kõik teadsid seda peast. Mul on meeles ka selle muuseumi sünnilugu: kui ma veel Läti Kirjanike Liidus töötasin, helistas kord üks vana naine, kes seal elas, ja kutsus mind selle luuletaja maja vaatama. Läks nii, et luuletaja 100. sünnipäevaks tegime tema maja korda ja seal käib pidevalt inimesi. See koht on vajalik. Inimesele, kes tunneb kirjaniku loomingut, on muuseum nagu teine raamatu lugemine. Kunagi ma elasin mõnda aega Soomes ja mulle anti seal viibimiseks korter, mille omanik oli surnud. Aeg-ajalt saabusid talle posti teel kirjad. Ühest küljest oli see kohutav: inimene on ju surnud, aga samas, kui on olemas koht, kus ta elas, ja on alles temaga seotud esemed ning talle saabub ikka veel kirju, siis ta nagu ei olekski surnud. Sellepärast ma mõtlenki, et kõik isikumuseumid on väga vajalikud. Eriti muidugi maal, kus muuseum on kultuurikesk. Muuseum säilitab kohavaimu. Kui muuseumi ei oleks, poleks võimalik ka konkreetset loovinimest konkreetse kohaga seostada.

Kas Lätis on palju isikumuseume?

Ühel isikumuseumil võib olla mitu osakonda. Näiteks Rainise muuseumil on neid tervelt kaheksa: neli on pühendatud Rainisele, neli tema abikaasale Aspazijale. On Rainise muuseum Tadenavas, kus asus tema lapsepõlvkodu, niisamuti Latgales, kus mõõdus kirjaniku noorus. Selles muuseumis on aga eksponeeritud kogu Latgalega seotud kultuur. Seal on ka eraldi saal latgalikeelse kirjanduse lugemiseks. Neis muuseumides on juhtiv osa kirjandusel. 16. märtsil 2001 avati Riias asuvas Rainise muuseumis Kristjan Jaak Petersonile pühendatud püsiekspositsioon. Selle kuraator on Riias elav eestlane Tõnu Karma, kes on läbi uurinud kõik, mis puudutab Petersoni ja Riia. Ma arvan, et Petersoni näitus on väga põnev fakt ka eestlastele. Nii et Rainise muuseumis ei ole ainult Rainisesse puutuv, vaid seal võivad olla ka teiste kirjanikega seotud materjalid. Väga huvitav kirjanikumuseum Riias on Ojars Väciatise muuseum Pärdaugava linnaosas. Väciatis hakkas kirjutama 1960-ndatel ja kogu oma luule lõi ta selles majas. Kui ta 1983. aastal pärast oma 50. sünnipäeva lahkus, hakati kohe kõnelema ka tema muuseumist. Maja ise on väga vana ja kummaline. On teada, et aastal 1788 asus siin trahter, mille nimi oli Jeruusalemm. Seda joonistas baltisaksa kunstnik J. C. Brotze ja seda trahterit on maininud ka Merkel. Väciatise muuseumi kogud on suured, need ulatavad 17 000 museaalini. Muuseumi põhiaudituumi moodustavad kooliõpilased, sest Väciatis on fantastiline lastekirjanik. Siin korraldatakse ka sarikirjandusõhtuid täiskasvanuile, millest minagi olen osa võtnud. Seda sarja kutsutakse "Kohv termos" ja sellele kutsutakse esinema Väciatise isiklikult kokku puutunud kirjanikke, kes kõnelevad oma mälestusi temast. Väciatis oli oma eluajal tohutult populaarne. Tema looming oli ja on ka praegu kooliprogrammides. Muuseumis korraldatakse aga ka kunstinäitusi: Väciatis joonistas ka ise ning väga huvitavalt seejuures. Temal ei olnud traditsioonilises laadis pil-

te, vaid tema kunst oli n.-ö. kosmiline.

Samas ollakse meil väga huvitatud ka ühe helilooja muuseumist, mille rajamist see helilooja oma eluajal ise alustas. Ta korjas kokku kõik igapäevaelu asjad, isegi tühjad konservikarbid. Inimesed naersid tema üle, aga lõpuks sündiski muuseum, mida praegu käiakse suure huviga vaatamas. **Kuuldavasti rajati Lätis alles hiljuti uus kirjanikumuseum?**

See on Aleksandr Čaksi muuseum, mis avati kaks aastat tagasi. Čaksi surmast möödub sel sügisel 100 aastat. See on kortermuuseum, mis asub Riia kesklinnas. Ma arvan, et tuleks sisse seada ka Čaksi luuleaahind, et tema loomingut veelgi väärtustada. Tema oli kolmekümnendate aastate omapärasemaid poeete.

Mis te arvate, kas aega on võimalik muuseumi sulgeda?

Tegelikult on vastupidi. Mitte muuseum ei sule endasse aega, vaid aeg suleb endasse muuseumi. Me saame öelda, et me tunneme aega ja muuseumi, aga aeg ise on kusagil väljaspool. Aeg valitseb muuseumi üle. Me mõtleme, et hoiame aega maja sees, aga see pole võimalik. See, mis tegelikult toimub, on aja ja muuseumi dialoog. Väga oluline on ka see, mis toimub väljaspool muuseumi. Kui palju antakse välja teoseid ja kui palju uuritakse loomingut. Kirjandust hoiab elavana diskuteerimine. Muuseumi mõiste on tänapäeval tunduvalt avardunud. Mitte ainult maja või korter, ka vana kalmistu võib olla muuseum. Tean üht vana kalmistut, kus magab üks pastor Vēcais Stenders (Vana Stender), esimese läti aabitsa ja sõnastike autor. Tema kõrval puhkab sakslasest alkeemik, kes kirjutas ladina keeles töö selle kohta, kuidas kivist kulda teha. Ma arvan, et see kalmistu on suurem muuseum kui see, mida meie oleme harjunud mõistma muuseumi all. Samas asub ka vana kirik, mis tookord, kui mina selle kalmistu avastasin, oli väga halvas seisundis. Kui ma kaksikümmend aastat tagasi sellest kirikust kirjutasin, oli suur pahandus: kirikutest tollal kõnelda ei tohtinud. Nüüd on see kirik siiski korras. Sellest kohast sai mulle püha paik: ma käisin seal sageli ja uurisin seda põhjalikult.

Kas pole nii, et mida vanema ajalooga on tegemist, seda suurem on tema mõju?

Ma arvan, et ajalugu on dekoratiivne asi. Ajalugu on see, mida ise kirjutatakse, ja seal on ka palju fantaasiat. Ajalooaamatud on psühholoogiliselt vaieldavad. Näiteks võib küsida, kas Livonia Hinriku või nagu eestlased ütlevad, Läti Henriku kroonika, kas see on ajalugu või kirjandus, proosa või luule? Kui nii võtta, siis võib ju olla, et ajalugu tegelikult kunagi ei ole. On mälestused, aga need on nagu folkloor. Mina kõneleksin rohkem mälust. Mul on üks luuletus, kus on öeldud:

*Sul on soolased silmad. – ütlesin.
Kord ma elasin mere ääres. –
mulle tundus, et vastasid.*

*Mõistagi võin ka eksida.
Sõnad pole ju mäletamise jaoks.*

Mis jääb isikumuseumide puhul rohkem meelde, kas n.-ö. aja ja isiku kohalolutunne või vahendatav info?

Sellele küsimusele saan vastata paremini

kolme näite abil. Mäletan oma lapsepõlve, 10-11 aasta vanuses. Minu vanaema rääkis ikka, et oli töötanud teenijana läti klassiku Plūdonsi majas. Mul oli suur huvi ning ma küsisin, mis seal oli. Tema vastas nii lihtsalt: palju raamatuid ja palju tolm. Mis veel, aga mis veel, tahtsin teada. Mitte midagi rohkem, vastas tema. See vastus jäi mulle nii elavalt meelde, et kunagi kirjutasin oma luuletsükli "Sugupuu" sellest luuletuse. Teine juhtum. Käisime rootsi luuletajatega Rainise memoriimuuseumis Jūrmalas. Muuseumitöötaja, giid, rääkis väga pikalt Rainisest ja sellest majast. Järsku aga märkasin pisikesi voodid ja küsisin, kes selles magas. Giid vastas: Rainis. Olin šokeeritud. Juba alates kooliajast oli kõigile õpetatud, kui suur oli Rainis. Ja ma ei suutnud mõista, kuidas nii suur luuletaja saab magada nii pisikeses voodis. Giid ütles, kui pikk ta oli, ja rohkem ma muidugi ei küsinud. Kolmas näide: Rootsis Värmlandis Gustav Frödingi muuseumis oli samuti voodi, kus Fröding haigena lamas. Jalutsisse aga oli kinnitatud peegel. Mõtlesin, kas selleks, et ta saaks kontrollida, kuidas ta välja näeb. Aga peegel oli nurga all. Giid seletas, et sellepärast, et Fröding saaks välja vaadata. Arvan, et vastasin sellele küsimusele.

Nii et isik väärtustab kohta, aeg ruumi?

Čaks kirjutas palju Opera Schvarc kohvikus, kus käisid ka kunstnikud. Kirjandusklassik Leidenbaums käis tihti kõrtsis ja kirjutas seal: luuletuse kirjutamise eest sai ta kannu õlut. Riias oli üks väga huvitav kõrts, mille nimi oli Kits. Uldis Bērziņšil on selleteemaline luuletus "Kits käib taevas", mis on mõistetav vaid selle kõrtsi kontekstis. Kõrtsi ennast enam pole, kuid seda teatakse ja mäletatakse. Ma arvan, et ka Ku-ku klubi on juba ammu muuseum. Sel sügisel tuleb Tallinnas näitus Riia kõrtside interjööridest. Nii et ka kirikud, kalmistud ja kõrtsid on muuseumid. Kui tõlkisin Artur Alliksaare luulet läti keelde, uurisin teda kui isiksust. Kui ei oleks olnud kõrtsi, kus ta istus, oleks väga palju tema isiksusest teadmata. Ma arvan, et mälestuste ajalugu on teinekord olulisem teoste ilmumisaatumistest. Kristjan Jaak Peterson läks jala Tartust Riiga. Olen mõelnud, et see oleks põnev *action* Läti ja Eesti noortele luuletajatele, seesama retk läbi teha. Jalgsi, mitte autoga. Ja vahepeal võiks koos tõlkida ja luulet ette kanda. Aastaid tagasi tegi Pedvales, mis on looduslikult väga ilus koht, sest maastik on väga huvitav, üks läti kunstnik, kelle nimi on Ojars Feldbergs, väga huvitava näituse. Seal on kasutatud vaid raame, millest läbi vaadates võib näha elavat loodust ja kauneid maastikke. Ka installatsioon, aga need olid looduses. Seal toimusid luulepäevad, millel osalesid ka Triin Soomets ja Contra. Iga kunstiteose juures loeti luuletust. Pedvales vaadati nagu kunstobjekti, mis eksisteerib looduses. Ma arvan, et ka see on natuke muuseum, aga samas on see ka kunst, seekord looduses."

Muuseumis on kaks olulist asja – ruum ja aeg. Praegu hoiame ning ehitame ruumi. Ja mõtleme, et aeg teeb ise oma muuseumi. Kui käisin Londonis ja vaatasin Greenwichi muuseumis näitust ajast, sain esimest korda aru, et aeg on mingis mõttes ruum.

Vestelnud

LIVIA VIITOL

Inglaste invasioon soolalattu jätkub

Inglise noor kunst ja arhitektuur on vallutanud kogu Rotermanni soolalao, täites selle värvikirevuse ja mängulisusega. Kui aga "Tailsiding'u" kunstnike sõnumiks oli teadlik puhkus sotsiaalsusest ja rõõmsad sisingi mängud, siis briti noorem arhitektide põlvkond kasutab moodsat ja popilikku kesta oma tegelikult täiesti vastutustundliku mõtteviisi sissesöötmiseks.

Noore briti arhitektuuri näitus "Space Invaders" Rotermanni soolalao arhitektuurimuuseumi saalis 24. märtsini.

Briti Nõukogu toetusel mööda maailma tuuritavale näitusele "Space Invaders" on kuraatorid Lucy Bullivant ja Pedro Gadanho kogunud viieteist 1990. aastate algul tegevust alustanud arhitektuurbürood. Seda perioodi iseloomustas langus ehitusturul, mistõttu majatellimusi nappis ja noored pidid ise endale tööd tekitama. Vaadates kümnekonna aasta jooksul tehtut, näib, et selline olukord on neile pigem kasuks tulnud. Näitusel esinevaid eriilmelisi büroosid ühendab arhitektuuri käsitlemine ideedelaborina ja arhitekti traditsioonilise rolli ümbermõtestamine. Arhitektuur ei seisne pelgalt majade kujundamises, stiili- ja vormimängudes, eelkõige on see kultuuriline kommunikatsioon, mis suudab seostada mitmeid distsipliine ja lähenemisi. Puhta arhitektuuri elevandiluuornist alla tulles segune takse kunsti, disaini ja reklaamindusega, argielu ja popkultuuriga. Tulemuseks on viljakas sümbioos, mis on eriti loogiline eluvorm Londoni multikultuurses kontekstis. Ka piirid arhitekti-ärimehe ja arhitekti-kunstniku vahel on hägustumas – kommerssedule orienteeritud arhitektid peavad teadvustama arenguid teoreetilises mõttes, arhitektuurile kui loovale eksperimenteerimisele keskendunud aga leidma haakumispunkti reaalsusega.

Kontseptuaalsuse pärand

Hoolimata välise vormi kergusest ja mängulisusest, on enamikul tegijatest selle taga tugev teoreetiline baas. Selle põhjuseks on kultuuri-teooria järjest suurenev osakaal briti arhitektuurihariduses, teistalt inglise tugev teoreetiline-utoopilise arhitektuuri pärand, mille puudutusest pole vabad ka sel näitusel esinevad arhitektid. Näiteks Urban Salon seab oma Skyscape kino ühte ritta Archigrami Walking City ja Cedric Price'i Fun Palace'i projektidega. Kontserdilavade elementidest viie kuuga püstitatud hoone idee on tema portatiivsuses, mis toetab nende linna kui näitelava kontseptiooni. 1960. aastate utopiaarhitektuuri ideestikuga haakuvad ka Percy Conneri odavate valmisdetailidest elamute projektid – nomaadlik elukaplitega shuffle house näib olevat midagi pärinud ka Buckminster Fulleri Dymaxion House'ilt. Tehnitsism ja kosmosevaimustus pole aga omaette eesmärgid – ülahvastatuse tingimustes tegeleb Percy Conner vastutustundlike lahenduste leidmisega sotsiaalehituse probleemidele. Võtmeks on keskkonnateadlikkus, kokkusuurutud, perekonna suurenedes kohaldatav ja multifunktsionaalne ruum, kuna "elamiseks vajaliku ruumi hulk on samamoodi kultuuriliselt tingitud nagu keel."

Lähenedes arhitektuuri traditsioonilisele subjektile järjest enam kui partnerile ja kaasautorile, loobuvad arhitektid suures osas oma aaraatilisusest, oma monopolist õigetele ja headele otsustustele. Arhitekti kui fikseeritud maailmade suurejoonelist loojat ei ole enam. Nii East, muf kui FAT kaasavad oma tööprotsessi kohalikke kogukondi ja maaomanikke – paljude arvates tülikate konsultatsioonide tulemuseks on toimivad keskkonnad ja elanike soove peegeldavad projektid. Ilmekas näide väljundist, mis traditsioonilisest arhitektuurist on üsna kaugel, oli mufi projekt "Pleasure Garden" parki, mida seal uitavate meeste tõttu õhtuti peljati, installeeriti lisaks pinkidele ja valgustitele ka video "What Do Men Do For Fun", kus mehed rääkisid oma soovidest ja ihadest. Nende teises projektis kasutati lambaid, kui ilmnes, et suurem osa elanikkonnast igatseb tegelikult kolida maale. Ainult naistest koosneva büroo muf puhul

võib mingis mõttes rääkida ka arhitektuuri feministlikumast küljest. Ka East taotleb avalike konsultatsioonide kaudu projekteerimise ja managementi piiride hägustamist, linna-planeerimist peavad nad otsuste ja juhuste koosmõju tulemuseks. Nende arvates on projektid nagu loomad, kelle käitumist me küll pidevalt mõjutame, kunagi aga lõpuni ei kontrolli. Ka FAT (Fashion Architecture Taste) tegeleb arhitektuuri ja avalikkuse suhetega, kuid läheneb teemale poleemilisemalt ja iroonilisemalt. Nagu nende nimigi kajastab, huvituvad nad eelkõige maitse kategooriast, selle päritolust ja kultiveerimise viisidest. Kambates oma projektidega teadlikult hea maitse piire, kasutavad nad mitmeid tabuks peetavaid postmodernistlikke võtteid ja absurdile lähenevat huumorit.

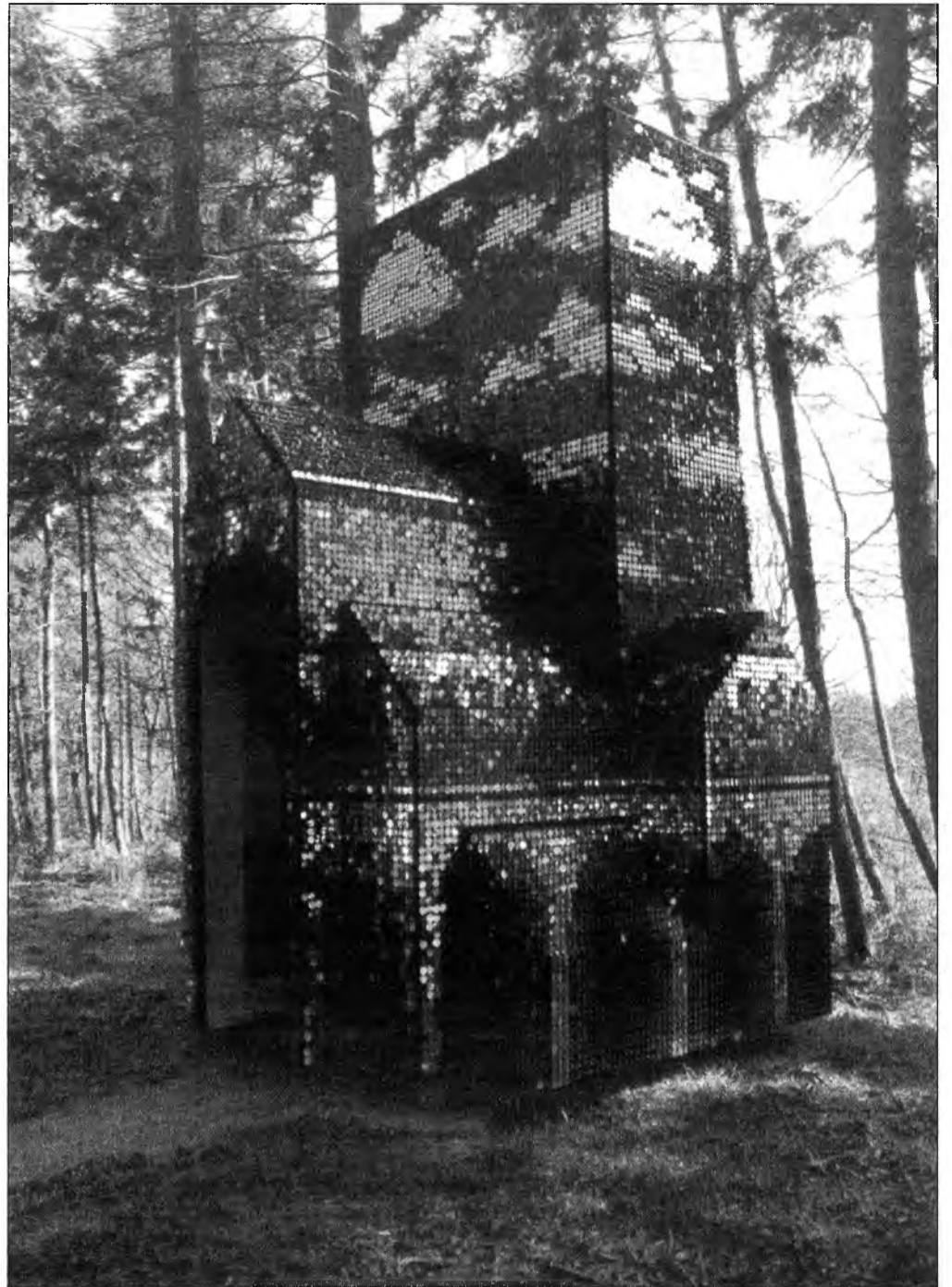
(Enese)ironiaga esteetika vastu?

FATi "maitsetud" tööd on üks strateegia, kuidas kommenteerida üha esteetikakesksemaks muutunud arhitektuuri. Ühiskonnas, kus domineerib visuaalsus, on just visuaalsel teel suhtleval arhitektuuril eriti kerge end kaotada, distantseeruda elavast kogemusest ja sotsiaalses sisust. Arhitektuur võib taanduda kujundiks, mille edukus sõltub enda esteetilisest esitlemisest tugevusest. Urban Salon kasutab selle ohu teadvustamiseks ja vältimiseks ajutise taktikat – nende kavandatud büroo hoone eluga Waterloos on vaid neli-viis aastat. Taaskasutatavad materjalid moodustavad osa sellise hoone identiteedist.

Veelgi otsesemalt kommenteerivad hea maitse teemat ja esteetikakesksust bürood softroom ja Block, kelle käsitluses saab sellest ironia "stiliseeritud elu" ja elustiilitööstuse pihta. softroomi "Wallpaper House" oli kujundatud imaginaarse lugejapakumisenä ajakirja tellijatele, kelle eest oli nii tehtud ära kogu töö oma visuaalse ümbruse stiliseerimisel. Samamoodi Wallpaperis esitletud "Floating Retreat" kujutas endast aga tehissaart neile, kelle eest kõik trendikad privaatsaarekesed juba ära ostetud on. Samateemalist ironiat võib välja lugeda ka Blocki sisekujundusest juuksurisalongile Klinik, mille suurte kirurgialampide ja haiglavoodeid meenutavate istmetega interjööri on viide ilutööstuse põhjalikule "parandamisvõimele". Samas puudub briti noorte arhitektide (enese)ironias traagiline noot, pigem kumab sellest läbi ümbritsevate tingimuste omaksõtt ja nendega kohandumine. Eesmärgiks on kaasaegse kultuuri peegeldamine kogu selle mitmekesisuses, mitte heroiline maailmaparandamine. Lause s333 videos "Enjoy yourself because you can't change anything anyway" on siiski pigem õhkuvisatud provokatsioon kui täielik resigneerumine.

Meil nähtud briti noorte kunstnikega enim haakuva Klein Dytham Architects'i projektide silmatorkavamad omadused on süüdimatus ja tegemisrõõm. Tokyos resideeruvad arhitektid tunnistavad, et ei lähtu mitte mingisugustest teoreetilistest kontseptsioonidest, vaid argise maailma visuaalsest kirevusest, mille veidruse märkamiseks on nende tähelepanu teisest kultuurikontekstist tulnuna teravdunud. Nendegi jaoks on linnaruum näitelava, kus kulissid nagu "Pika Pika" õhupallisein või "Rin Rin" metallpuudest mets toovad esile linnas pulbitseva "näidendi" koomilisema, absurdihõngulisema poole.

Arhitektuuridistsipliini siseküsimumustega tegeleva Foreign Office Architects'i jaoks on peamise tähtsusega hoone ja pinna suhete ümbermõtestamine. Kui konventsionaalselt mõistetakse pinnana midagi stabiilset, horisontaalset, piiritletud ja homogeenist, siis FOA on loobunud pinna ja hoone vastandamisest, käsitledes mõlemaid integreerituna ühtseks, kuigi vastastikku pingeid loovaks maastikuks.

FATi pärlitega kaetud "mõtlusmajake" metsas muudab küsitavaks autentsuse ja kunstlikkuse mõiste keskkonnas.

REPRO

Nende sellise taktika tuntumaks näiteks on Yokohama sadamaterminali hoone, mis on vahest ka kogu näituse kontekstis seni enim populariseerimist leidnud projekt.

Täiesti eraldi suunas liikuvana eristub näitusel deCOi Mark Goulthorpei isikus, kes teeb koostööd matemaatikute, programmeerijate ja robotiteadlastega. Uurimusliku suunaga deCOi põhivõtteks on digitaalne arhitektuur – vormi esteetika kui selline kaob, kuna pinnad reageerivad keskkonnamuutustele, kajastades inimeste liikumist, helisid ja rütme. Arhitektuur pole enam staatiline, vaid elastne ja voolav, pidevas muutumises. Birminghami hipo-

droomiteatril loodud Aegis Hyposurface on katse viia interaktiivset digitaalset arhitektuuri reaalsusesse.

Kuraatoriteksid rõhutavad, et noor briti arhitektuur on esteetikakeskselt pöördunud sotsiaalse suhtlemise suunas, vormiloomise asemel tegeletakse eksperimenteerimise ja arhitektuuri sõnumiga. Sellest hoolimata on softroomi kujundatud näitus just eelkõige visuaalselt apetiitne. Seegi on briti noore põlvkonna teadlik taktika – enese kuuldavak-tegemine infoküllases virvarris sõltub paratamatult ka atraktiivsest pakendist.

INGRID LILLEMÄGI

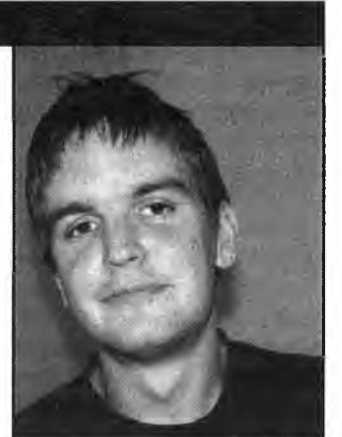
PEALELEND

Mida andis Eesti ja Suurbritannia noorte arhitektide ümarlaud näituse "Space Invaders" avamisel?

Näituse avamise eel korraldatud vestlusingis esindas britte tegelikult portugallasest kuraator Pedro Gadhano, eestlastest osalesid Katrin Koov, Toomas Tammis, Mihkel Tüür, Siiri Vallner ja mina. Rääkisime näitusest ja selle tõstatatud teemadest: linnakultuuriga tegelemisest ja sellest tulenevast multidistsiplinaarsusest; oma arhitektuurile kaubamärgi loomisest kui noorte inglase spetsiifilisest modus operandist, Londonile iseloomulikust paljususest ja selles idanenud kunsti/arhitektuuri kloonitavusest mujal.

Arhitektuuris on sajandivahetusel laienev töömaa, mida üsna hästi tähistab "ehitatud keskkonna" mõiste. Samas on mõttetu asuda seda varasemast kätteõpitud võtetega mõnusalt "ära disainima", siis on lõpptulemus ikka sarnane suurte vormimeistrite ja "ismidega". Brittide puhul on oluline muutunud teadmine arhitektuuri tegemisest ja

tegijast; oma piiride väljaselgitamine, taastärganud huvi sekkuda sotsiaalsetesse, majanduslikesse, poliitilistesse protsessidesse laiemalt. Ja seda üldse mitte süütu, vaid läbi kriitilis-ironilise võtme. Arvan, et vestlusingis tuli päris hästi välja erinevus, kuidas läänemaailmas on arhitektuur mitmetel põhjustel sageli ainult teoreetiline (aga vägagi adekvaatne) uurimismuud, tekitades samas paljudes iha konkreetse järele. Eestis on lihtsam jällegi päris maju teha, pikaajalisemat kasuvaba uurimist toetav võrgustik siin puudub.

ANDRES KURG

Enam-vähem otse põrgust

"Otse põrgust" ("From Hell", USA 2001).
Režissöörid Allen ja Albert Hughes. Osades
Johnny Depp, Robbie Coltraine, Heather
Graham, Ian Holm jt. Tallinna Kobarkinos
alates 15. veebruarist.

Repliik "From Hell" pärineb ühest n.-ö. Ripperi kirjast, mida on alust pidada ainsaks tegelikult tapjalt pärinevaks läkituseks toona politseid ja pressi tabanud kirjade laviini seas. Lohakas keelepruugis kritseldus laekus Whitechapeli linnaosa naabrivalve-organisatsiooni peakorterisse 16. oktoobril 1888 koos pooliku alkoholilis säilitatud inimneeruga. Sellel diagnoositud neerupõletiku tõttu võis kahtlustada seost 30. septembril tapetud Kate Eddowesiga, kelle lahkamisel tuvastati muuhulgas vasaku neeru puudumine: mõrvar oli selle silmapaistva hoole ja vilumusega eemaldanud. "Põrgust" tähistas saatja aadressi.

Anonüümne "Rappija Jack" on ajalukku läinud esimese XX sajandi tüüpi sarimõrvarina, motiivitu võhivõõraste tapjana. Tema ohvrite arv, mis on kanoonilise käsitluse kohaselt "kõigest" viis, pole valdkonna "arenenuma" etapiga võrreldes kuigi muljetavaldav. Tihedalt asustatud Whitechapelis tegutsenud maniakk oli aga esimene omataoline, kelle tegevust saatis hüsteeria massimeedias. Pikas mustas mantlis, kübara ja arstipaunaga öistel tänavatel kummitav tabamatu Jack the Ripper on varaseim näide sarimõrvarist kui (linna)legendist ja meediastaarist. Tema tegevuse külmaverelise ja võikuse, Victoria-ajastu Londoni East Endi kui sobival dramaatilise taustaruumi ning mis peamine, kuritegude lahendamata jäämise tõttu pole kired teema ümber kunagi lahtunud. Viimase kümmekonna aasta sisse jääb Ripperi päevikute "avastamine" ning võltsinguks tunnistamine ning mõne kuu taha krimikirjanik Patricia Cornwelli kuluka erauurimuse tulemuste vahest põhjendamatult käarikas avalikustamine.

Cornwell peab Ripperiks juhtivat briti impressionisti, toona kusagil East Endis resideerunud Walter Richard Sickertit. Sickert näib tapja profiiliga küll laias laastus sobivat, ent paraku ei kinnita seni väidet miski peale väga kaudsete tõendite. Cornwelli üheks peaarvumendiks on praegu asjaolu, et juba reas varasemates kahtlasevõitu Ripperi-teooriates figureerinud Sickert kasutas samasugust vesimärgiga kirjapaberit, millel seisab üks alles hiljuti avastatud Ripperi kiri. Ent sellelaolised "avastused" kalduvad viitama võltsitusele, rääkimata sellest, et valdaval osal politseisse ja ajalehtedesse saabunud kirjadest polnud tapja isikuga ilmselt vähimatki seost. Peale selle olid ka Cornwelli palgatud eksperdid sunnitud tõdema, et Sickerti käekiri ei kattu samasugust, küllaltki levinud paberit kasutanud Ripperi kirja autori omaga. Ülejäänud süüdistus tugineb vastuolulistele kuulujuttudele, mida on levinud näiteks väidetavalt impotentse ja väidetavast seksuaalsest frustratsioonist väidetavalt tapmisele ajendatud Sickerti väidetav poeg Joseph Sickert (keda omakorda on alust pidada lausa patoloogiliseks valetajaks). Walter Sickertiga tegelevad kunstiajaloolased nimetavad kogu teooriat üksmeelselt lolluseks: tõenäolisemalt eputas kunstnik morbiidsete maalipealkirjade ja vastavateemaliste vihjetega pigem tähelepanu ja rikutud huumorimeele tõttu kui mingitel muudel kaalutlustel.

Paraku ei mõju ka ükski teine väljapakutud kahtlusalune oluliselt veenvamalt. Ületamata on jäänud vastuolu tapmist ratsionaalsusele viitava piiratud arvu ja teostamise lühikese ajavahemiku ning irratsionaalse, motiveerimatu ohvrite valiku vahel. Tapja järjekindlus, riskijulgus ja tehniline efektiivsus teenivad täiesti arusaamatuid eesmärke. Ripperi juhtum tugineb tundmatu maniaki isiklikul loogikal, millest võib välja lugeda ükskõik milliseid teooriaid, ent need kõik on ühtmoodi väärtusetud.

Kurjakuulutava kägistaja vari prostituudi voodi kohal.

KAADER FILMIST

Alan Moore'i graafiline romaan "From Hell", mis valmis 1988. aastal, kui Rappija tegevusest moodus sajand, rajanebki viimasel tähelepanekul. Moore'i ja kunstnik Eddie Campbelli ühisteos on küll üks paljudest "kõigi aegade parimatest graafilistest romaanidest", kuid Ripperi-teema osas on tegu kahtlemata seni kaalukaima ja põhjalikema ilukirjandusliku käsitlusega. Moore'i kapitaalset uurimustel tuginevat 600-leheküljelist lugu saadab 40 lehekülge täiendavat faktoloogiat. Arusaamatust andmerägastikust koorub kolossaalne ning kirjanduslikult veenev vandenõuteooria. Juhtumisi on see kõige rumalam ja ebausutavam ametlikest Ripperiteooriatest, mille kohaselt Whitechapeli naiskodanike ridu hõrendas vabamürlasest kuninglik ihuarst kuninganna Victoria kaasteadmisel, karistuseks kroonprintsii süüfilisse nakatamise eest.

Moore'i "From Helli" ideeliseks lähtekohaks on Stephen Knighti 1978. aastal ilmunud skandaalimaiguline raamat "Jack the Ripper: The Final Solution". Viimane omakorda tugineb suuresti ülalmainitud Joseph Sickerti käest pärinevatele üpris kahtlase väärtusega suulistele andmetele. Asjaolu, et Knight kui uurija kaldub paranoilisusesse ega kõhkle fakte moonutamast või ka eiramast, ei lisa teosele just kaalu. "The Final Solution" rajaneb usul, et selles esitatava vandenõuteooria kohta pole tõestusmaterjali ainult sellepärast, et see kõik on vandenõu loomuliku osana hävitatud. Lõplikust ja usutavast lahendusest on Knighti väljapakutu niisiis üpris kaugel, see-eest on loos aga küllaga mahlakat, põhjakihist kõrgseltskonnani ulatuvat intriigi. Alan Moore'i kaliibriga talendi käe all omandaski Knighti/Sickerti intrigeerivalt usumatu teooria kirjandusliku haaravuse ja veenvuse. Ent see oli teadlik, programmiline fiktsioon, nonsensiparoodiliselt kapitaalne tõestamine, postmodernistlik mäng.

Uusim Ripperi-teemaline ekraniseering, vendade Albert ja Allen Hughesi "From Hell" tugineb küll Moore'i hiilgavale teosele, ent on sama vandenõuteooria järjekordse versioonina kaunis kahvatu ja ebaeenev. Filmipromos ei mainita targu, et stsenaariumi lähtematerjal on suure tõenäosusega täielik jama, vaid rõhutatakse taasloodava (visuaalset) realistlikkust. Hollywoodi loominguline suhtumine

dokumenteeritud faktidesse pole mingi uudis. Paraku, nagu öeldud, pole "From Helli" ekraniseering ka fiktsioonina kuigi mõjus. Ühtlasi on suure tähelepanu osaks saav film kahjuks näide ühest vastikumast võimalikust lähenemisviisist tolle teema käsitlemisel.

Filmi ambitsioonikaimaks ja läbitöötatumaks küljeks on ilmselgelt selle vorm. Eelreklaam keskenduskis peamiselt Prahast detailselt taasloodud Whitechapeli ning kuriteostseenide eheda välimuse ülistamisele. Veripunased päikeseloojangud ja räämas tänavad jätavad tõepoolest kallihinnalise mulje ning mõnigi efekt jääb meelde. "From Helli" visuaalne toon on üdini tume, dekadentlikult morbiidne ja gootlik. Programmiline süngus kisub oma järjekindluses paraku häirivalt teatraalseks: vaatatajale püütakse tõestada, et Victoria-aegse Londoni East End on kõigi aegade košmaarseim võimalik taustruum. Elevantmees, tõi küll, figureeris dekoorielemendina juba Moore'i koomiksis, kuid näiteks kutsar Netley (Jason Flemyng) sünnidefektseks grimeeritud kõrva üleeksponeerimine läheb juba liiale. Sarnaste "kõnekate detailide" kuhjumise tõttu kulgeb film nagu mitte eriti põnev loksumine mingi lõbustuspargi Victoria ajastule pühendatud õuduste majas. Mõrvastseenide elutruud taaslavastused on konteksti teatraalsusega põhimõttelises vastuolus, lisaks nivelleerib ümbritseva lõputu õudus nende efekti. Heitliku ja verevaese sisu kõrval osutub vorm kõigele vaatamata filmi suurimaks väärtuseks – kui üle vaadata asjaolust, et ka ekraanilt ometi paistev glamuriseerimine on toimunu tegelike asjaolusid arvesse võttes võrdlemisi tülgestav.

"From Helli" filmiversiooni nõrgim külj on lähenemise hollywoodlikkus. Alusmaterjal on sihikindlalt abstrahdeeritud millekski atraktiivsemaks: tulemuseks on paraku mõttetus. Kaasatud staarid, Johnny Depp uurimist juhtiva inspektor Abberline'ina ja Heather Graham Mary Kellyna on utreeritult makaabrses keskkonnas mõlemad kontekstistpudenevalt noored, terved ja ilusad, nende rakendamiseks loosse topitud romantiline liin omakorda põhjendamatult ja ebausutav. Selle tagajärjel ei ole kummalgi peaosalisel rolli jaoks korralikku materjali; kõrvalosalised on küll efektsemad, ent neid on palju ning ekraaniaegsa napib. Kokkuvõttes ei ole tegelaste seas suurt keda-

gi, kellele kaasa elada, mistõttu hajub vajalik pingeline ning sündmuste mõju kaldub olema taotletust märksa vähem õudne.

Etendatav lugu ise ei lisa Ripperi juhtumi analüüsi kübetki väärtuslikku. Esitus apelleerib tõsidusele, ent alusmaterjaliks olnud graafilise romaani kapitaalset bluffi on lühendatud ja mugandatud sellise piirini, et see ei veena enam kedagi. Ühtlasi ei püüagi esitus loo kriminaaluurimuskulude aspektile tähelepanu pöörata, kui mitte arvastada visuaalse programmiga sobivaid surnukuuri- ja lahkamissteene. Abberline'i ei näidata mitte tunnistajaid üle kuulamas, vaid süvenemas ilmutuslikult koledaise oopiumiunenägudesse.

Põnevikuna esitatava materjali vileduse võrra torkavad teravamalt silma faktivastuolud ja ülelibisemised – näiteks asjaolu, et seni pole mingeid andmeid, mis kinnitaks, et nood viis toonase Whitechapeli umbes 1200-st vähemalt ajuti prostitutsioonist elatuvast nais-terahvast üldse üksteist tundsid. Ripperi ohvrite esitlemine kodutute professionaalsete prostituutide sõpruskonnana on raskesti aktsepteeritav kunstiline liialdus: vähemalt osal neist naistest olid perekonnad ning äärmisele vaesusele vaatamata ei pruukinud prostitutsioon olla nende peamiseks elatusallikaks. Ehkki nelja esimese ohvri osi täitvad suurepäraselt briti näitlejannad on Hollywoodi vaatepunktist ilmselt piisavalt koledad, on pilt reaalsusest kardetavasti kaugel. Tegelikult varieerus nende naisterahvaste vanus 42 ja 47 vahel, mis XIX sajandi East Endi tingimustes polnud "vanamutist" kuigi kaugel, ning neil kõigil oli tõsiseid probleeme alkoholiga: oma surmaõudel ekslesid nad kõik purjuspäi ringi. Ka ainsa noore Ripperi ohvri, 25aastase Mary Kelly ilus on ilmselt omajagu legendi.

Kõige krooniks püüab hollywoodiseering polsterdada loo frustratsioonist lõppu: tapja siiski leitakse ja saab ka mitteametlikul kombel karistatud, samuti õnnestub üks ametlik ohver ebaüllatava asendamise kaudu ära päästa. Eelnenud segadusele, emotsioonile ja ausast kriminalistikast möödahiilimisele pakutav lahendus pole aga mingilgi määral rahuldav.

MARI LAANISTE

REPLIK

"Vikerkaar" on võimas!

Viimase Sirbi filmilehekülgede kaks lugu tekitasid minus küsitavusi. Nimelt Veste Paasi ja Paul Aguraiuja kirjutised, kus autorid rööbitavad Kalju Kiisa 1962. aasta filmi "Jääminek" Mark Donskoi sõjaaegse tööga "Vikerkaar".

Tõepoolest, ühe filmi eeskujude loomisest ilmne. Ent ma jätkaksin "Jäämineku" ja peatuksin üksnes "Vikerkaarel", sest Paas ja Aguraiuja on minu meelest selle filmi puhul mööda raiunud. Kõigepealt faktid. Film ei valminud 1944, vaid aastanumbri võrra varem. 1943 näidati seda juba Venes ja Ameerikas. Teiseks – film pole kunagi saanud Oscarit, ehkki Paasi teada on. Vene filmiloolane Irina Graštšenko on nimetanud Donskoile Oscarit andmist vaid "kauniks legendiks", mis aga tõepoolest üsna levinud.

Kolm autasu "Vikerkaarele" USAs siiski anti. Asi käis nii, et kui film valmis sai, näidati seda Moskvas väljamaa diplomaatidele ja linatöö tekitas vaimustust Ameerika suursaadikus, kes soovitas autoreil seda ka president Rooseveltile demonstreerida. Filmivariant läkitati üle Põhja-Jäämere USAsse, kus sealne nõukogude suursaadik Gromõko selle presidendini toimetas. Film vapustas Roosevelti ja ta läkitas Donskoile tänusõnumi. Presidendi toetus avas filmile Ameerika kinod ja teos pärjatigi kolme autasuga. Ühe andsid ajakirjanikud, teise filmikriitikud, kolmandaga nimetati "Vikerkaar" parimaks 1943. aastal USAs näidatud välismaiseks filmiks. Ent see polnud Oscar.

Filmi mõjujõud oli toona võimas. "Vikerkaar" ja Donskoi varasemad tööd (eeskätt Gorki autobiograafiade põhjal lindsitud triloo) joovastasid itaalia neorealiste. Giuseppe De Santis kutsus 1945. aastal kaasmaalasi "Vikerkaart" vaatama kui tõeliselt poeetilist filmi, šedöövrit, mida harva näha saab. Donskoi mõjutusi on tunnistanud Rossellini jt.

Vesta Paas ütleb, et "Vikerkaare" aluseks võetud samanimelise jutustuse autoriks oli "Poola päritolu Ukraina kirjanik Wanda Wassilevska". Sähderdust figuuri kirjanduslugu ei tunne. Oli poola kirjanik Wanda Wassilevska, kes nõukogude riiki emigreerununa sai vene variandis nime Vanda Wassilevska. (Ta eesti keelde tõlgitud raamatutel on nimekuju õige – Wanda Wassilevska.) Elas Kiievis, oli dramaturg Aleksandr Korneitšuki elukaaslane, kuid kirjutas elu lõpuni üksnes poola keeles.

Tõsiselt hakkas mulle vastu Paasi ja Aguraiuja üleolev iroonia Donskoi filmi suhtes: "omaaegne propagandafilm", "propagandistlik läkitus vaatajale", "agitpropi räigete plakatite mõju" jne. Tont võtaks, jätke juba see poliitiline sõnakolin! Unustage ära! Vaadake filmi kui kunstitööd. Võtke seda näiteks kui sümboolistlikku draamat, heleda ja tumeda, valguse ja pimeduse võitlust avaruti. Filmis on ohtralt ilmselgeid kristlikke allusioone. Poja ohverdamise kujund järelejätmalt ja mitmes kihis. Leiva religioosne tähendus korduvad aktsendid. Olena kolgataree paljajalu lumisest mäest üles, surnud laps süles, täakidega soldatid kahel pool. Ta hukustseen, kus naise pea ümber värelemas nimbus. Püha söömaaja imitatsioon steenis, kus karmid partisanid pika laua taga ja reeturist külavanem lihakausiga nende ees. Kaadrid, kus reeturil ei lubata risti ette lüüa: "Sa ära Jumalat puutu. See pole sinu, vaid meie Jumal!". Verised, ent helendavad vene vangide read, justkui kristlike märtrite rivi ja külaelanikud neid leivaga üle puistamas. (Võtke leiba, Jeesuse ihu!) Lapse sünni saatvad öised katjušade kogupaugud, kuma helkimas kaugele kui Petlemma täht. Eri rahvusest sõdurid kaevikus, ema pilt käib ikoonina käest kätte. Ja vikerkaar kui taevamärk, ja lennukid kui taevaväed, ja lendlehed taevast sadamas kui taevasõnumid.

Meisterlik film!

VAAPO VAHER

Imefilmid ja lapse taassünd meis enestes

Lapse maailm on rikkam kui täiskasvanul. Laps elab maagilises maailmas ja lapse mõtteviis on mütoloogiline.

Laps on võimeline. Laste silmade säras on midagi ebamaist. Laps on midagi enam kui täiskasvanus – teistsuguse, igavese hingus. Neil oleks otsekui side kõrgema maailmaga, kust nad mitteammu tulnud...

Laps on Jumala sümboliks olnud juba enne kristlust. Herakleitos pidas mängivat last vaba tulevaimu kehastajaks.

Laps on kõrgemal soorollidest – täpsemalt nende eraldavast mõjust. Alkeemilise müsteeriumi kõrgeimat astet – mängu punases – *rubedot* – sümboliseerib just mängiv laps – *Puer Ludens*. Viimasel ajal on seda mütoloogilist maailmakäsitlust ka enam tulnud täiskasvanute maailma, eriti muidugi üha enam müstilisi arhetüüpe sisse toovate filmidega, alates "Indiana Jonesist" ja lõpetades "Sõrmuste isanda" triumfikäiguga.

Nüüdismaailm toetub täiskasvanule, kes maksab makse, töötab, tarbib ja annab hääle. Lapsepõlv on ettevalmistus täiskasvanute maailma astumiseks. Sageli on see üleminek väga valuline, mida näitab noorte enesetappude suur arv. Traditsioonilises maailmas aitas initsiatsioon säilitada mütoloogilise mõtlemise ja maagiilise maailmakäsitluse. Nüüdismaailmas kaotab laps tasapisi sideme nähtamatu maailmaga ja tegelikult ka vaikuvabaduse ja -võime, mis hakkab sõltuma tema teadvuse seisundist. See tähendab, et inimesele ei jää tegelikult mingit valikuvabadust, vaid ta saab igal hetkel teha vaid ühe ja ainult ühe valiku, mis sõltub tema teadvuse seisust.

Terviklikust androgüünsest lapsepõlvest tuleb laps individuaalstiikult lõhestunud, suguliselt, sotsiaalselt, kutseliselt, majanduslikult ja positsiooniliselt määratud halastamatusse täiskasvanute riiki.

Täiskasvanute maailmas on laste maailmaga võrreldes üks dimensioon vähem. Sestap on seal, kus väikesi lapsi, ka suured rikkamad. Ja neil on lastelt palju õppida. Aastatega lapse võimalused ahenevad, suubudes lõppeks sotsiaalsesse-soolisesse

rolli, kust enam tagasiteed ei ole. Ja me oleme taas saanud veel ühe poolelusa ja igava programmeeritud sotsiaaleroolilise olen-di. Raha, töö, hirmu ja voodi kaudu on see olend kergesti manipuleeritav. Modernistlik maailm oli suunitletud lapsepõlve lühendamisele, mütoloogiline postmodernism jätab aga lootuse alles...

Loomulikkude ühiskonda peaks juhtima lapsed või lapse-meelsed. Täiskasvanud peaksid hakkama ülikoolides õppima muinasjutte ja müüte, andma arvestusi nägemustest ja visioonidest, tegema unenägude ja imede eksameid.

Suurte maailm on oma suured lood või narratiivid kaotanud. Salajane laste ordu on aga saanud toetuseks Harri Potteri ja "Sõrmuste isanda" ja laste silmis on puhtmateriaalsed huvid taas asendunud unistava helgiga...

Minu kolmeteistaastane poeg on "Sõrmuste isandat" käinud juba viiendat korda vaatamas ja igal vabal hetkel loeb nii raamatuist kui netist nii eesti keeles kui originaalis. Ja ta mõtlemine ei ole enam ratsionalistlikult must-valge. See on restauratsiooni võimetus – laste mütoloogiline maailm on tagasi tulemas. Ja see on reformatsiooni võimetus rahast ja reklaamist manipuleeritud ja primitiivistunud tervele täiskasvanute maailmale. Laste kuningriik ei ole siit maailmast ja Alwaysi sidemed ja Cucci kingad ei ole seal määravad.

Kui õndsas modernismiajal paistis, et hõbeniidid teistsuguse arhetüüpidega on lõplikult katkenud või vähemalt väga sassis, siis nüüd aitavad selle muinasjutulisust ka täiskasvanute maailma tuua ja seega lapsepõlve mõttemaailma säilitada kasvõi sellised seriaalid nagu "Võluvägi" ja "Sabrina", "Sõjaprintsess Xena" ja "Herakles" ning paljud nendesarnased.

Mütoloogiline laps on taas tulnud ja tungimas täiskasvanute maailma. Taas võib kohata neid, kes annavad lapsele endas maad ning saavad romantika ja armastuse soosingu osaliseks...

Laste võim – see on uue kuldajastu võimetus. Vähemalt meis enestes.

RAIVO J. RAAVE

FILM

Rännakud metafüüsilistel maastikel

Sel ajal, kui Ringhäälingunõukogu endale järjekordsete Eesti Televisiooni juhi valimistega avalikkuse tähelepanu kindlustab, olles selle justkui muutnud rütmiliseks, mitte väga pikkade vaheaegade tagant toimuvaks rutiinseks protsessiks, käib telemajas töö edasi. Kui midagi hiljakesi muutub, siis ikka nende omasaadete, mis pole sajaprotsendiliselt meelelahutuslikud, osakaalu vähenemise suunas. Pole suuremat mõtet hakata küsima, miks on nii ja mitte teisiti. Või mis veelgi hullem, kibestunud ironiseerima. Kui värsket "kadunukese" näidet otsida, siis on muidugi kahju Reet Linna ja Olavi Pihlamäe juhitud sarisaatest "Ob-la-di, ob-la-da", mis ei kajastanud ainuüksi popmuusika ajalugu, vaid võimaldas sisse vaadata ka möödunud kümnendite vaimesse mentaliteeti, tootis pisukest nostalgiat ja värskendas emotsionaalset mälu.

Hetkel on targem keskenduda millelegi, mis kurbuse asemel rõõmu toob ja osutab, et televisioon pole sugugi ainult madalakvaliteedilise ajaviite pakkuja. Vastuoksa, seal on mõnikord tegemist ka kõrgkultuuriga ja täiesti arvestataval tasemel.

Viimaste nädalate telekavast on võtta kaks olulist pidepunkti. Need on vabariigi aastapäeval eetris olnud "Muusikatund" Erkki-Sven Tüürist ja tema ooperist "Wallenberg" ning eelmise laupäeva õhtune Andres Söödi dokumentaalfilm Konrad Mäest.

Ooper, mis esietendus Dortmundis mullu 5. mail, kujutas endast tähelepanuväärset rahvusvahelist kultuurisündmust. Ei tellita ju iga päev eesti heliloojalt Euroopa tähtsamatele lavadele mõeldud suurteoseid. Saade rootsi diplomaadist Wallenbergist, kes päästis Teise maailmasõja ajal Budapestis tuhandeid juute hitlerlaste käest, oli üles ehitatud kolmes peamiselt plaanis, millest üks, puhtmuusikaline, vaatles ooperi ettevalmistuse käiku Dortmundi teatris; teine, ajaloolis-dokumentaalne, keskendus Raoul Wallenbergiga otseselt seotud inimeste meenutustele temast, kolmas pakkus Erkki-Sven Tüüril põgusat isikuportreed ja oli üles võetud Hiiumaal. Kõik kolm saateosa töid endaga kaasa üksteisest täiesti erineva atmosfääri, rääkimata erinevustest paikades ja ajastutes. Arvatavasti oleks saanud olemasolevast materjalist kokku monteerida mitte ainult ühe, vaid kogunisti kolm iseseisvat saadet. Nii oleks saanud igale teemale pühenduda pikemalt ja põhjalikumalt. Nüüd muutus saate põhiliseks tunnuseks just intensiivsusekogemus, mis sündis eri tasandite ühendamisest. Ei saagi vist küsida, kas üleminekud olid "põhjen-datud". Õigem oleks öelda, et need "töötasid". Saadet väärtustasid haruldased kaadrid eakast juudi naisest, kelle Wallenberg hukust päästis, samuti oli huvitav kuulda Wallenbergi õe meenutusi.

Heliloojale on tunnustuseks, et tema loomingule pühendatud saadet just tähtsal pidupäeval näidatakse. See annaks nagu mõista, et tema üle oldakse "riiklikult uhked". Samas polnud Erkki-Sven Tüüril sugugi presidendi vastuvõtule kutsutute nimekirjas, nagu polnud ka mitmeid teisi meie kultuuritippe, kes on juba aastaid ilma suurema kärata, ilma mainekundajate ja suhtekorraldajate, viinud Eestit Euroopasse ja kaugemalegi.

Tüür, kellelt tellivad teoseid maailma mainekamad muusikakollektiivid, eelistab tagasihoidlikult elada Hiiumaal, kaevust vett võtta, maa ja mere piiril kõndida, tule, tuule ja mere häärt kuulata. "Need protsessid on mulle saanud oluliseks muusikalise materjali vormimisel," ütleb ta oma valikute põhjenduseks. "Suur mets, võimas avameri, see on mu elu osa, kuulub mu elu juurde." Saate kordus on ETVs 24. aprillil.

"Konrad Mägi" tõi meelde Suurbritannia luuletajate ühenduse Uus Metafüüsiline Kunst 1997. aastal kirja pandud manifesti, mis valitsevale postmodernistlikule doktriinile vastu astudes nõuab, et kunst peab taasalustama katkestatud kõnelust igavikuga.

Filmis torkab silma nimelt metafüüsiline rõhuasetus. Andres Söödi kaamera jälgib Konrad Mäe rännuradu ja näitab tema nähtud maastikke samasuguses võtmes, nagu tegi seda Mägi oma maalidel. Tekib selge paralleel maalikunsti ja filmikunsti võimaluste vahel, aimub püüd tabada kõigi kunstiliikide salajast sisemist ühisosa. Söödile on pakkunud huvi nii kunstiniku jõuline värvikäsitlus kui ka tema äärmiselt selgepiiriline kompositsioonitaju. Temagi püüdleb looduspiltide jäädvustamiselt ajatu nägemuslikkuse ja maagiilise valgusmõju poole.

Filmis polnud "kõnelevaid päid", ei ühtki elavat inimest, kes oleks võinud kunstnikku oma elu ja tunnetega siduda – üksnes puhas pilt, millele sekundeeris kaadritagune tekst. Ometi polnud mulje staatiline ega igav, pigem tekitas kujutlusliku olukorra, milles kaks loojat, filmija ja filmitav, teineteisega varjatult suhtlesid.

See on kammerlik lavastus ainuüksi kahele, vaimusugulaste kongeniaalne koostöö, mille lähtekoht oli just kunsti igavikulises alges, mis Konrad Mäe parimatel piltidel kirkalt jäädvustub ning ka Söödi keskendatud visioonides nii väga lummab.

KÄRT HELLERMA

PEALELEND

Mis faasis on Eesti Kinomuseumi (või Filmimuseumi?) loomine ja milline see millalgi välja hakkab nägema?

Kino- või filmimuseumi loomise tarvidusest on räägitud Eesti Hollywoodi ehk Tallinnfilmi hiilgeaegadest saadik, minu mäletamist mööda vähemalt 1980. aastate algusest. Vanade, ajalooliste asjade alles hoidmisega tegelesid erinevad inimesed Tallinnfilmis, Eesti Reklaamfilmis, Kinomajas. Praegu on Eesti filmiajaloo kulgu puudutavad materjalid, samuti filmitehnika laiali erinevates muuseumides, arhiivides; väga tähtis osa sellest, mis aitaks meil taastada ajaloolisi sündmusi Eesti filmielus, on erakätes ja selle informatsiooni mahust ning sisust on erinevatel inimestel väga erinev ülevaade ja aimdus. Mina väidan, et seda äärmiselt põnevat materjali on tohutult palju, mõni obskurant on samas väitnud, sel polegi mingit väärtust, visake minema. XX sajand oli filmisajand, XXI sajand on uute meediumide pärusmaa. Ma tahaksin uskuda, et Eesti filmi 90. juubeliaastal õnnestub algatada Eesti audiovisuaalkultuuri arengut ja tänapäeva kokkuvõtva ning talletava muuseumi rajamine. See oleks ilus sünnipäevakink. Muidugi mõista on see pikka aega ja palju raha nõudev töö, kusjuures ei saa

unustada, et meil ehitamata mõnigi muuseum, mille teised kultuurirahvad rajasid enne XX sajandi algust. Minu ettekujutus mööda ei tohiks niisugune muuseum piirduda konserveerimisega, ja mitte üksnes kinokunstiga, vaid haarama endasse kõik moodsad audiovisuaalsed meediumid. Parimat välismaist võrdlust kasutades – ideaalis me võikime alustada sealt, kus Londoni *Museum of Moving Image* lõpetab: multimeediast, mängudest, televisioonist ja sealt siirduma "juurteni" ehk rahvuslikku kinoajalukku, võrrelduna maailma kinoajalooga. Niisiis, kui me hakkame rajama Eesti Filmimuseumi, võikime mõelda, et me hakkame rajama Eesti filmi, televisiooni ja multimeediamuseumi. See idee võiks saada teoks üksnes kõigi AV-ala riiklike institutsioonide, loojate ja tootjate organisatsioonide koostöös. Esialgu on see ainult unistus.

JAAK LÕHMUS, EFSi peapekspert

KUNST

Peeter Maria Laurits. "Ükskõik kus" I, 2002

Lauritsa maailmalõpu nägemus

14. III avati Tallinna Kunstihoone galeriis Peeter Maria Lauritsa isiknäitus "Veeputus", mis on ühtlasi ka juunis toimuva mastaapse Lissaboni Veemuuseumi näituse peaproov.

Tegemist on Lissaboni Veemuuseumi sakraalse iseloomuga arhitektuurist ja Vana Testamendi apokalüptilisest loost inspireeritud fotoseeriaga XXI sajandi sotsiaalse ja ökoloogilise situatsiooni taustal. Nagu ikka on kihiti müüdid ja kollektiivne alateadvus, semiootiliselt koormatud stseenid ja arhetüüpsed märgid. Kunstniku arvamust mööda on inimsivilisatsioon keskendunud elusainest elutu tootmisele. Planeet Maa on aga isepuhastusvõimeline ning maailmalõpp pole mitte looduse, vaid tsiviilisatsiooni lõpp. Lisaks Lauritsa fotodele tuleb esmaettekandele ka Andres Lõo heliteos "Tühi ruum" vibrafonile ja analoogsüntesaatorile, spetsiaalselt "Veeputuse" tarvis loodud eksperimentaalne muusika.

RAEL ARTEL

Põllu kirkastumine

13. – 27. III eksponeerib Tallinnas Kullo galeriis Kaljo Põllu oma graafilist sarja "Kirkastumine".

Metsotinto tehnikas 47 graafilist lehte on valminud aastatel 1991 – 1995. Näitusel on eksponeeritud ka viimase paari kuu jooksul valminud 38 uut värvilist tömmist vaskplaatidelt. Põllu taieseid läbib kolm peamist märksõna: inimene, elu ja aeg. Figuurid ja geomeetrisel kujundil teostel on seotud soomeugrilike temaatika ja mütooloogiaga, kus autor rõhub maailmakõiksusele ja inimkeha tähenduslikkusele maailmaruumis. Kunstnik on vaataja ette seadnud justkui ürgalge piibli. Kõikehaarav kirkastumine väljendub aga seletamatus kosmilises jõus, millesse on haaratud nii Orioni vöö ja Egiptuse püramiidid kui ka hinduismi ning budismi sümbolid. Sealjuures ei jää puutumata Põllu armastatumad võtmekujudid: labürintid, heksagrammid ja op-kunstist teada neljamõõtmelised võimatud objektid. Põllu püüab oma piltide kaudu jõuda jälle seletamatu ja seletatava lõputule dilemmale nii erinevates religioonides, multiversumis kui inimeses eneses.

RIIN KÜBARSEPP

Raudsepa kavandeid Mart Lepa kogust

8. III avati Rotermani soolalao galeriil Juhana Raudsepa arhitektuuriplastika kavandite näitus. Juhana Raudsepa 1930. aastate teise poole loominguks on oluline koht ehitusplastik. Ehitusplastikas on kujuri peateosteks "Töö" ja "Ilu" Tallinna Kunstihoone fassaadil, käsitluslaadilt on neile lähedased ka Eesti Panga Tartu maja (praegu haridusministeerium) uusklassistlikud pronksfiguurid. Teostamata jäänud huvitavamateks lahen-

dusteks on reljeefid J. Westholmi gümnaasiumi Kevade tänava hoonele Tallinnas ja Andreksoni viljalale Pärnus ning Eesti Panga Pärnu maja reljeefid. Pärast Eesti okupeerimist NSVLi poolt 1940. aasta suvel ei soovinud uued võimud ehitusjärgus hoonelele kavandatud ehitusplastikat. Eriti drastiline oli nõue näha Pärnu pangahoone põllumajandust ja tööstust sümboliseerivate reljeefide asemel proletarlast punalipuga, kes, vasar käes, on asunud elu ümber korraldama, lõhkuma. Varastalinistiikka ehitusplastikat sooviti samuti Tallinna Kultuurihoonel (aigsel Ohvitseride Keskkaasino, Sakala 3).

MART LEPP

3. aprillini on Põlendruumi galeriis Marju Mutsu joonistuste näitus. Legendaarse Marju Mutsu (1941 – 1980) graafikut, ANKI rühmituse liiget, tunneb kunstipublik tema tundlike ofortide põhjal. Kunstniku joonistused on siiani veel laiemalt avastamata. Need on saiapildid, kus ta on vahetult ühenduses varjatud saiaausliku sisemaailmaga ja nähtamatu nähtavaks joonistanud. See on muusteerium: kunstniku kontakt maailma vaimuga, loojaga, kus alles hakkavad sündima pildid, mida kunstnik hiljem graafikatehnikasse viiduna ümbritsevaie maailmale näha annab. Liikudes kunstniku käemõttest mööda pilvimaailma sügavusse, kogeme loomise kõige varjatumat, põnevamat hetke – pildi sündi, mis on kordumatu ja ainuomane selle nähtavaks joonistanule.

18. märtsini on Hausi galeriis Mari Roosvaldi ja Tiit Palo-Vaigu ühisnäitus "1 + 1". Staažikad EKA õppejõud on oma loomingulisi püüdlusi ja väljendusvahendeid lähedaseks pidanud, kuid ühisnäitus on esmakordne. Mõlemad kunstnikud eksponeerivad akvarelle, eirates selle tehnikatavapärast kasutusviisi. Roosvalt ja Palo-Vaig on suure formaadis akvarellipaberil kinnitanud alusraami, nagu tehakse õlimaali puhul. Akvarelli pehmet joont kombineerivad kunstnikud kollaažiga. Roosvalt abstraktsel kompositsioonidel sulanduvad maalitud loodusemotiivid kunstniku pildistatud fotokildudega. Emotsionaalsete abstraktsioonide kõrval maalib Palo-Vaig realistlikke elemente pildihooni, hajutades mälestushõngulist Veneetsia ja Rooma arhitektuuri.

13. III avati Tallinna Linnagaleriis Kamille Saabre (1970) näitus "Mixed media". Näitusel on väljas kinoafišsidele (foto pvc kangal) maalitud akrüülmaalid. Kohati kollaaži meenutavaid teoseid, peab kunstnik siiski maalideks, sest liimi ja kääre kasutatud ei ole, küll aga pintsli ja värvi. Tema eesmärk oli luua läbimõeldud ja hästi lavastatud kompositsioonidest uusi, iseseisvaid pilte. Kokkumiksitu tekitab küsimuse, kus lõpeb foto ja kus algab maal?

13. III avati Ühispanga galeriis Maara Vindi näitus "Mägede hingus". Näitusesaali valgetel seintel on eksponeeritud kunstniku 2000. ja 2001. aastal valminud 35 teost: mägedeainelised akvarellid, tušijoonistused, pastellid. Vindi pildid on siirad ja veenvad. Muinasjutulistena kõrguvad vaataja silme ette mäed, tihti kalliskividest, idamaiste tegelaskujudega, kel igaühel jutustada oma lugu. Kunstniku pildid on kombinatsioon südamliku ja hingelise looja fantaasiast ning otse looduses kogetust. Vindi idamaiseid motiivid on mõjutatud tema aastatetagusest reisist Mongooliasse ja huvist budistliku kultuuri vastu. Näituse on kujundanud Aili ja Toomas Vint.

12. III avati Deco galeriis Ulvi Tiidu ja Marili Soku ruumiinstallatsioon "Pimedana sündinute unenäod". Galerii on täielikult pimendatud ja muudetud labürintjaks ruumiks. Näitusekavandajatel on aktiivne roll: pimedas ruumis on nad automaatselt kaasatud toimuvasse. Ekseldes labürintis, kombates, haistes ja tajudes ümbritsevaid, loovad nad oma vaimusilmas keskkonna, kus nad varem kunagi viibinud pole. Enne näituseruumi sisenemist on külastajatel võimalus kuulata pimedana sündinud inimeste kirjeldusi oma elust.

14. III avati Eesti akadeemilises raamatukogus Pallase koolkonna ühe juhtiva meistri Endel Kõksi 90. sünniaastapäeva tähistav näitus. Eksponeeritud maaliid, joonistused ja graafika kuuluvad Mart Lepa ja Rene Kuulmanni kunstikogusse. Näitusel on Kõksi loomingul mõlemad perioodid – nii Eestis kui ka paguluses loodud teosed, paljud neist on väljas esmakordselt. Mart Lepa kogus on 120 teost, Rene Kuulmanni esmaklassilises eesti kunstipärandit sisaldavas kollektsioonis on Kõksi esindatud paarikümne teosega. Raamatukogu on oma fondidest välja pannud valiku Kõksi paguluses avaldatud arvukast kunstikriitikast, samuti tema koostatud kunstiraamatuid ning illustreeritud teoseid. Näitus on lahti aprillikuu lõpuni.

28. märtsini on Rakveres Kesklinna galeriis vaadata Tarvo Hanno Varrese personaalnäitus. Kunstnik eksponeerib valgust: kaheksale vineeritahvile on paigutatud kindla rütmi järgi värvifotod – looduspildid vahelduvad eredate päikesekeradega. Valguse ja värvimängu võib vaadata kui sakraalset rituaali, millel ei puutu dialoogi soov ajalooa.

16. märtsini on Viljandis Kilpkonna galeriis Öeksanda Märtsi tegevuskunstifestivali raames väljas isikukultuuril näitus "Taave Tuutma ja/kui märk". Näitusel esitab Tuutma märgilikke autoportreedid ja autoportreelikke märke. Oigemini mitte ainult tema ise, vaid eelkõige Viljandi maagünaasiumi kunstistuudio õpilased, kes kunstnikust loodud portreedel on kujutanud tahtmatult rohkem iseennast. 9. III puhul on Taave Tuutma otsustanud, et alateadlik iseendaga tegelemine kunstis tuleb avalikkuse ette tuua.

4. III avati Narva kunstigaleriis tekstiilkunstnike ja keraamikute ühisnäitus. Väljapanek koostati rühmituse Vaba Tahe kümne autori põimevaipadest ning kuue eesti keraamiku suurvormidest. Vaba Tahe esindavad sellel näitusel Maasike Maasik, Kaire Tali, Kersti Pukk, Helen Kauksi, Heli Kelt, Peeter Kuutma, Kadi Pajupuu, Siiri Minka, Riste Laasberg ja Mari Haavel. Keraamikute osaeivad Anu Soans-Rank, Ruth Treimuth, Anu Roosma, Merike Hallik-Õkva, Haja Eist ja Eva Pärk. Näituse kujundasid Peeter Kuutma ja Mari Haavel. Tarbekunsti väljapanek Narvas on lahti 4. maini.

10. – 17. III on Mooste külalisstudios avatud loomenäital "VÖMT". Näidala jooksul on kõigil soovijail võimalus külalisstudios elada ja luua. Loomenädalal keskendutakse neljale elemendile: veele, õhule, maale, tulele. Loomenädal ei sea piiranguid esitatava vormile: teretulnud on igasugused väljendusvormid (maastiku-, tegevus-, protsessi- ja helikunst, kirjandus). Loomenädalal tehtu jäädvustatakse videos ja fotos. Info tel. 051 38 599.

Eesti saatkonnas Berliinis

Berliini saatkonna värskest restaureeritud hoones on eksponeeritud Eestis elava saksa kunstniku Christian-Ivar Hammerbecki akvarellid.

Hammerbeck elab põhilise osa aastast Põhja-Norras, aga kolmandiku Tartus, kus tal on Saksa Kultuuri Instituudi heimat-kunsti laadis hoone torni ülakorrusel oma ateljee. Tegemist pole mitte tavalist vesivärvis maastikega, vaid ennast kunstfotograafiks pidava kunstniku kunstilise loominguga. Ta eksponeeribki vähem fotosid, pigem akvarelle, kus foto on eeliksaažiks. Hammerbeck näeb kõrvaltvaataja pilguga tavalises igavas eesti maastikus seda, mis justkui mittemidagiütlemise kõrval ometi seda kõike sisaldab, miks seda horisonti vaatama jäädakse. Akvarelli keskele ebamäärasel kadreerituna on see fotovõtetele sarnaselt esile tõstetud ning kunstiteosesse intiimselt suhtuvale vaatajale üllatust ja naudingut pakkuv. Võte on lihtne, aga mõjus.

ENRIKO TALVISTU

Konverents

20. III kl. 10 – 15.30 toimub rahvusraamatukogu väikses konverentsisaalis seminar "Kahe tooli vahel", millega ühtlasi tähistatakse nahakunsti õpetamise 85. aastapäeva.

Päevakava: Maarja Unduski (Eesti Nahakunsti Liidu esinaine) avasõna; Jeff Clements (maali- ja köitekunstnik, Holland), "The Spirit of Change in 20th century Art Education"; Ando Keskküla (EKA rektor), "Tarbekunsti staatus EKA uuenevas õppe-süsteemis"; Ants Juske (Tartu Kõrgema Kunstikooli rektor), "Suundumustest Tartu Kõrgemas Kunstikoolis"; Illu Erma (EKA nahaosakonna juhataja), "Nahakunsti õpetamisest EKAs"; Jeff Clements, "The use of Leather in recent Western Fine Book-binding"; Anu Raud (EKA erakorraline professor), "Rahvatraditsioon kunstihariduses ja kutselises kunstis". Konverentsil esitletakse Anu Raua artiklikogumikku. Seminar toimub eesti keeles, v. a. J. Clementsi esinemised. Nende kohta on saadaval paljundatud sisukokkuvõtted.

17. III kl. 13 toimub viies ja viimane loengkontsert sarjast "Maal ja muusika", mis saadab näitust "Hoffmann fecit" Rüütelnõu hoones. Kunstiteadlane Mai Levin räägib Oskar Hoffmannist kui graafikust, analüüsides 1881. aasta oforti "Korvipunuja". Kontserdil tuleb ettekandele varane eesti muusika: Rudolf Tobiase II keelpillikvartett nr. 2 C-moll, mille esitab EMA magistrantide kvartett koosseisus Maarja Seppel (I viiul), Marge Lille (II viiul), Kerstin Tomson (vioola), Raul Seppel (tšello).

PRANTSUSE KEELE PÄEV

Eesti tavaarusaama jaoks võiks frankofoonia tähendada prantsuse keelekeskkonda, kuid frankofoonia on ka 48 prantsuse keelt suhtluskeelena kasutatavat maad ühendav organisatsioon, mille algatusel tähistatakse iga aasta 20. märtsil maailmas frankofoonia päeva.

Päeva eesmärk on märkida ära prantsuse keele kui rahvusvahelise keele rolli ning soodustada erinevate keelte ja kultuuride arengut toetavat liikumist. Kuna viimastel aastatel on huvi Eestis prantsuse keele vastu üha kasvanud, siis on üritusest, mis 1995. aastal hõlmas eelkõige kooli, kus prantsuse keelt õpetati, kasvanud välja prantsuse keelele ja kultuurile pühendatud nädal. Aastal 2002 ei mahu üritused enam ainult ühele nädalale ning ka korraldajate ring on laienenud. Prantsuse Vabariigi Suursaatkonna ja Prantsuse Kultuurikeskuse kõrval on üritusele oma õla alla pannud ka firma BDG, 4 Stars jt. Jazzmuusika austajatele üle Eesti andis nädala jooksul üle Eesti kontserte Stephan Oliva Quartet. 1. – 14. märtsini oli eesti publikul võimalus vaadata kinos Sõprus linastuvat prantsuse filmiprogrammi, sellele järgneb frankofoonia filminädal. Ürituste sarja Tallinnas lõpetab prantsuse keele päev 15. märtsil rahvusraamatukogus.

KIRJANDUS

Loengusarja "Ristikivi ja tema aeg" teine loeng 20. III kl. 17 Tartus Ristikivi muuseumis (Hermann 18). Teemal "Arbujad ja Ristikivi" kõneleb TÜ dotsent Ele Süvalep. Pärast loengut annavad väikese kontserdi Anne Maasik ja Heikki-Rein Veromann. Loengusarja eesmärgiks on Karl Ristikivi 90. sünniaastapäeva puhul tutvustada lähemalt Ristikivi loomingut ning kirjanduslikku konteksti. Esimese loengu pidas Toomas Liiv, kevadel on oodata esinema Tiit Hennostat ja Rutt Hinrikust.

TEADUS

21. II toimunud TTÜ geoloogia instituudis toimunud koosolekul anti välja kolm teaduspreemiat: akadeemik Artur Luha preemia pälvis aluspõhja osakonna teadur Elga Kurik aastatel 1997 – 2001 avaldatud uurimistöde seeria eest (21 nimetust); parima noor autori publikatsiooni preemia aluspõhja osakonna insener Olle Hints ajakirjas Review of Paleobotany & Palynology avaldatud artikliga "Ordovician eunicid polychaetes of Estonia and surrounding areas: review of their distribution and diversification"; parima populaarteadusliku publikatsiooni preemia aluspõhja osakonna teadur Rein Einasto viie paekiviteemalise kirjutise eest Eesti ajakirjanduses.

Ülehomme lõppevad IV Eesti filmide päevad algasid esmaspäeval Tallinna Kinomajas fotonäituse "Eesti film 90" avamisega. Eesti Filmiarhiivi fotodest koosnev näitus annab põgusa ülevaate eesti filmi ajaloost. Kinomaja fuajees jäid pildile eesti nukufilmi rajaja Elbert Tuganov, pagar-laulja Arnold Oksmaa, kinoliidu tegevdirektor Elo Tust, Mare Purde filmiarhiivist, riigikogulane Sirje Kiin ja kirjanik Arvo Valton.

PIIA RUBER

RAAMATUTUTVUSTUS

Franz Kafka
HIINA MÜÜRI EHITAMISEL. Kõik lühemad ja lühilood
 Suurejooneline kogumik "20.sajandi klassika" sarjast koondab ühte kogu Kafkast säilinud lühiproosa, lisades peale romaani ja Milena kirjade eesti keeles ilmunud 39 proosatekstile 96 senitõlkimata lugu. Saatesõnaks Walter Benjamini essee. Valik ja kommentaarid Mati Sirkli. Tõlkijad Mati Sirkel, Ilvi Liive, Krista Läänemets ja August Sang. Varrak, 2002. 704 lk.

Gustav Janouch
KÕNELUSED KAFKAGA
 Jugoslaavias sündinud, 1920. aastal Prahast Franz Kafkaga tutvunud, Teise maailmasõja ajal vastupanuliikumises osalenud liit-
 raat, heilooja ja muusikakriitik (1903 – 1968) on talletanud tagant-
 järele arvukad Kafka ütlemsed nende autentsel kujul. Päevikutel
 põhinevad kommentaarid on napid, täpsed ja peenetundelised, kir-
 jeldused kujundlikud. Väga väärtuslik raamat. Tõlkinud ja saatesõna
 kirjutanud Mati Sirkel. Loomingu Raamatukogu 2002/6-7. 92 lk.

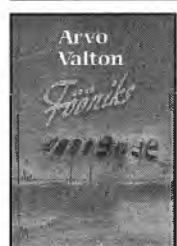
Ferdinand von Saar
REEKVIEM ARMASTUSELE
 Üdini viinlasest austria kirjaniku ehk kõige meisterlikum novell,
 peenekoeline ja sisendusjuline, romantismi viimastest järelka-
 jadest naturalismi ja impressionismini ulatuv pihituslik lugu. Tõl-
 kinud ja järelsõna kirjutanud Krista Räni. Loomingu Raamatukogu
 2002/2. 55 lk.

Kate Chopin
VIRGUMINE
 Prantsuse kirjandusest mõjutatud, 19. sajandi moraale oma sek-
 suaalse avameelsusega vastuvõetamatuks peetud autori (1851 –
 1904) poeetiline romaan. Tõlkinud ja järelsõna kirjutanud Karin
 Suursalu. Loomingu Raamatukogu 2002/3 – 5. 139 lk.

Jerzy Grotowski
TEKSTID AASTATEST 1965 – 1969
 Valik maailmakuulsalt teatriteoretiku, lavastaja ja pedagoogi
 Jerzy Grotowski (1933 – 1999) tekste, mis peegeldavad Grotowski
 teatriotsinguid ja tõekspidamisi. Tuntuima krestomaatilise teksti
 "Vaese teatri poole" kõrval on leidnud koha ka "Paljastatud näitle-
 ja", "Teater ja rituaal", "Vastus Stanislavskile" jt., aga ka aastatel
 1965 – 1969 antud intervjuud. Kogumiku lõpetavad poola
 teatriteadlaste Grotowski käsitlused, mis vaatlevad teatriguru tege-
 vust omas ajas, aga ka tema hilisemat tegevusperioodi. Tõlkinud
 Hendrik Lindepuu, toimetanud Mall Põldmäe. Eesti Teatriliit, 2002.
 263 lk.

Arvo Valton
FÖÖNIKS
 Romaani tegevus toimub 1988. aastal Eestis, ühel lootusrikkaimal ja
 heroilisemal lähiajaloo aastal. Kumatigi ei välista see tegelaste
 hoiakutele ja käitumisele ka kohati ironilist pilku. Kujundanud Enno
 Ootsing, toimetanud Maarja Ojamaa. Eesti Raamat, 2002. 255 lk.

Priit Uring
ILMUTUS MERIKARBIST
 Novellikogu algab Mait Rauna intrigeeriva eessõnaga kaht tüüpi kir-
 janikest. Saame teada, et Uring on looja jumala armust, sukelduja,
 kes mõnestki teokarbist pärlit leiab. Pealkirjad annavad aimu
 astraalsest ja transsendentsest. Kujundus Villu Põldma. Pärnu
 2002. 94 lk.

MIKK MIKIVER. Bibliograafia
 Eesti Rahvusraamatukogu on üllitanud eesti näitleja ja lavastaja
 Mikk Mikiveri bibliograafia, mis on esimene sellelaadne teatrinimese
 kohta ilmunud eraldi trükk. Nimestik hõlmab Mikiveri loomingut nelja
 aastakümne jooksul: osatäitmised ja lavastused teatris, tele- ja raadioteatris,
 lavastatud filmid ja filmirollid, lisatud on ka tema artiklid,
 intervjuud ja sõnavõtted. Samuti on loetletud kirjutised tema elu ja
 loomingu kohta. Bibliograafia akadeemilist laadi elustavad sisse-
 juhatusena Lilian Velleranna vestlus Mikk Mikiveriga, samuti tsitaadid
 ja fotod. Valikuliselt on tsiteeritud ka tema lavastuste arvustusi,
 suur osa neist on väliskriitike hinnangud. Koostanud Mare Mauer
 ja Merike Saarepera, toimetanud Krõõt Liivak ja Inna Saaret. Eesti
 Rahvusraamatukogu, 2002. 296 lk.

Helga Viira 25. V 1920 – 7. III 2002

Meie hulgast on lahkunud viljakas tõlkija saksa keelde Helga Viira. Sündinud Tallinnas arsti ja õpetaja perekonnas, asus ta 1938 õppima germaani filoloogiat Tartu ülikoolis, mille lõpetas korduvate katkestuste järel 1952. Viira töötas Tallinna ringhäälingus tõlgina, Eesti Riiklikus Kirjastuses toimetajana, õppejõuna Tallinna Pedagoogilises Instituudis ja Eesti Riiklikus Kunstiakadeemias. Eesti Kirjanike Liitu kuulus 1974. aastast. Saksa keel oli Helga Viirale nagu teine emakeel, mille nüansse ta valdas peensusteni. See võimaldas tal tõlkida saksa keelde aukartustäratavas mahus eesti kirjandust. Ta on tõlkinud eesti lastekirjandust, eeskätt Eno Rauda. Jaan Krossi loomingust on ta tõlkinud "Kolme katku vahel" I – II, "Keisri hullu", "Professor Martensi ärasõidud" ja "Rakvere romaani". Tema tõlkijakäsi on vahendanud saksa keelde Aimée Beekmani "Kartulikuljused" ja Enn Vetemaa "Väikese reekviemi suupillile" ning arvukalt lühiproosaautoreid antoloogiatesse. Saksa teatrites on mängitud Ardi Liivese "Kallimast kallimat" Helga Viira tõlkes. Eesti Kirjanike Liit mälestab oma auväärset liiget ja tunneb kaasa lahkunute omastele.

Eesti Kirjanike Liit

EESTI TEATRILIIDU TEABEKESKUS

vajab osalise tööajaga assistenti

- Tööülesanded:
 - internetiportaali www.teater.ee toimetamine ja arendamine,
 - juhataja assisteerimine
- Nõuded kandidaadile:
 - teatri- või humanitaaralane kõrgharidus (võib olla lõpetamisel)
 - laitmatu eesti keele ja väga hea inglise keele oskus kõnes ja kirjas,
 - hea läbisaamine arvutiga

- Kasuks tuleb:
 - varasem toimetaja ja fototoimetaja kogemus (sh. skaneerimine, elektrooniliste fotode kujundamine),
 - võõrkeelte oskus
- Pakume:
 - huvitavat ja loomingulist tööd

Kandideerimiseks palume saata 25. märtsiks CV, avaldus ja essee teemal "Kuidas töötab tänapäevane teatriinfo keskus"
 e-postiaadressile: info@teater.ee või posti-
 aadressil Uus t. 5 10111, Tallinn
 Lisainfo: info@teater.ee või tel. 052 09 284.

Konservatiivide Klubi ja Rahvuslaste Ühenduse

ühiskonverents

"Rahvusriik ja Eesti"

18. märtsil algusega kell 12 rahvusraamatukogu väikses konverentsisaalis

Esinevad

Mart Helme, Andres Jõgiste, Kalev Katus, Ando Keskküla, Jaak Uibu, Eduard Väari jt.

Konverents lahkab rahvastiku olukorda Eestis ning rahvusriigi püsijäämise perspektiive.

Baroki PIDUNADAL
 Heino Elleri nimeline Tartu Muusikakool

15. ja 17. märtsil kell 17 18. märtsil kell 18
TARTU ÜLIKOOLI AJALOO MUUSEUMIS
 Henry Purcelli ooper
Dido ja Aeneas

lavastajad Taisto Noor ja Rufina Noor
 kunstnik Liina Pihlak
 valgustuskunstnik Ene Valge
 dirigent Lauri Sirp

Esitavad
 EMA ja Elleri-kooli (üli)õpilased
 Elleri-kooli kammerkoor ja -orkester
 Viljandi Kultuurikolledži valgustusosakonna õpilased
 Tartu Kõrgema Kunstikooli üliõpilased
 Tartu Iluravi Erakooli õpilased

Agu Pilt 26. VIII 1951 – 11. III 2002

On lahkunud Agu Pilt – üks neid ehedaid kunstniknataure, kelle kutsumuseks on ajada oma joont iseäranis provintsiaalses õhustikus liiga ühehülaliseks muutuva elu- ja kunstikäsituse kiuste. 1969. a. läks ta Tartu ülikooli õppima kunstiajalugu, ent sai kunstikabinetis Kaljo Põllu juhatusel loovast tegevusest maigu suhu. 1972. a. asus Tallinna, kus töötas esialgu EKMis, hiljem vabakutselisena. Ta kuulus Tõnis Vindi ümber koondunute hulka, keda tunneme rühmitusena Studio 22. Olles küll mõjutatud T. Vindi geomeetrisest sümbolismist ja estetismist, kujundas ta oma stiili, milles tüsijoonistuse hieraatiiline rangus ühendub akvarelli kergemeelse sulavusega romantiliselt kummastatud, tundepingsaks tervikuks. Agu Pilt tabas erksalt väga erinevate kunstiteoste vaimset tuuma, aga ka stiililist omapära, mida pidas oluliseks ajavaimu väljendamisel kunstniku isiku kaudu. Tundub, et ta oli postmodernistliku ajastu varasemaid kuulutajaid eesti kunstis. Ta sai impulsse erinevatest allikatest, suurel määral kaasaegsest moest.

Kostüümikunstnikuna oli ta 1980. aastatel üsna hinnatud Moskvas, kus töötas jääbal-
 ledi, Alla Pugatšova jt. jaoks. Fantaasiarikad kostüümikavandid W. Shakespeare'i "Suveöö unenäole" valmisid Kotka Linna-
 teatritele. Eestis on Pilt teinud kostüüme eel-
 kõige Viru varieteele ja Tallinna Linnateat-
 rile. Ta on töötanud ka raamatukujunda-
 jana: tema tippes selles žanris on W. Hauffi
 "Muinasjutte" akvarellid (ilm. 1992), mis
 kuuluvad, nagu märkimisväärne osa A. Pildi
 pärandist üldse, T. Koiozde'i kogusse New
 Yorgis. Viimased aastad on kaasa toonud
 teatava läbimurde kodumaises retseptioo-
 nis, huvitavaid näitusi, nagu T. Vindi ja A.
 Pidi ühisnäitus "Hingelt alasti" 2000.
 aastal Kastellaanimaja galeriis koos järgne-
 va *performance*ga Nightmanis, "XIX
 sajand" mullu Samba galeriis, *moeshow-
 performance* "Turning black" õpetajate
 Majas 27. X 2001. *Now we have turned
 black because of you, Agu.*

Eesti Kunstnike Liit
 Eesti Kunstimuseum
 Tartu Kunstimuseum

Viljandi Linnavalitsus kuulutab välja

Viljandi linnas toimuvate vabaõhuürituste ja Viljandi-aineliste vabaõhulavastuste ideekavandite konkursi,

mille eesmärk on uute üksik- ja sariüritustega rikastada Viljandi linna kultuuri- ja spordielu, tutvustada Viljandit kui ajaloolist inimesekeskset linna ning meeleolukat turismiobjekti, pakkuda uusi elamusi viljandlastele ja tuua ka kaugemalt publikut.

Konkursile esitatud ideid peab olema võimalik teostada Viljandi linnas, vabaõhulavastused peavad tuginema Viljandi linna või maakonna ajaloolse või tänapäevale.

Konkursi preemiafond on 15 000 krooni. Välja antakse üks 5000-kroonine peapreemia ja eripreemiad vastavalt žürii ettepanekule.

Konkursitööde esitamise tähtaeg on 2002. aasta 18. märts.

Ideekavandite konkursi juhendiga saab tutvuda Viljandi linna koduleheküljel www.viljandi.ee

Info: Viljandi linnavalitsuse avalike suhete ja turismiameeti juhataja Mari Sobolev, tel. 043 54 732.

OÜ Vara ja Hooldus

korraldab 17. IV 2002 kl. 13 Tallinnas OÜs Vara ja Hooldus Kotka 1 elu-ruumide avaliku enampakkumise.

- Müüakse asustatud eluruumid Tallinnas:
- Asula 7 – 6, tuba, üldp. 19,2m², alghind 2940 EVP
 - Asula 7 – 15, köök-tuba, üldp. 18,7m², alghind 2850 EVP
 - Asula 7 – 19, köök-tuba, üldp. 22,1 m², alghind 3390 EVP
 - Asula 7 – 20, köök-tuba, üldp. 18,1m², alghind 2760 EVP
 - Asula 7 – 21, köök-tuba, üldp. 19,0m², alghind 2910 EVP
 - Asula 7 – 29, köök-tuba, üldp. 27,3m², alghind 4170 EVP,
 - Eluruumid on mugavusteta.
 - Enampakkumise lisatingimustega võimalik tutvuda OÜs Vara ja Hooldus. Avaldus, maksekorralduste koopiad, osavõtutasu 100 kr. ja tagatisraha 500 kr. palume esitada OÜ-le Vara ja Hooldus Kotka 1 hiljemalt 21. III 2002. aastal. OÜ Vara ja Hooldus arveldusarve Hansapangas 221017339488. Info tel. 651 8844.

Helju Pärt

14. VII 1934 – 7. III 2002

Saaremaa Kunstiklubi kauaaegset esi-
 naist, saarlasest kunstnike loomingut põhjalikult tundvat Helju Pärti mälestab koos lahkunute omaste ja kodukandirah-
 vaga ka Eesti Kunstimuseum. Muuseumi, aga ka Kunstnike Liidu tihedates sidemetes Saaremaa kunstihuvilistega 1970. – 80. aastatel oli Helju Pärtil eestvedaja roll. Tema organiseerimisel käisid saarlaselased külastamas näitusi, muuseumi ja kunstnike ateljeesid Tallinnas ning kunstnikud ja lektorid – Saaremaal. Õppinud *alma materis* peale ajaloo ka kunstiajalugu, haris Helju Pärt noori sellelgi alal Saaremaa gümnaasiumis. Ta oli õpetajakutse väär-
 rikas esindaja – korrektne ja täpne, missioonitundeline ja ebaisekas, tole-
 rantne ja huumorimeelne. Ta oli neid inimesi, keda nimetatakse maa soolaks.

Eesti Kunstimuseum

TARTU KUNSTIMAJA
Tartu, Vanemuise 26
"Kalevipoeg skulptuuris"
kuni 24. III.
MONUMENTAALGALERIIS
E. DE MONTESQUIOU
foto- ja videonäitus
"Minu maja on minu maa"
kuni 26. III.
Avatud K - E kl. 12 - 18,
e-post: tartuart@hotmail.ee

EESTI ÜHISPANK
EESTI ÜHISPANGA GALERII
Tallinn,
Tornimäe 2, V korrus
MAARA VINDI "Mägede hingus"
kuni 10. IV.
Avatud E - R kl. 9 - 18.

PÄRNU MUUSEUM
Pärnu, Rüütli 53
Püsiekspositsioon.
Pärnu Filatelistide Seltsi
näitus "Mida kõike ei koguta" kuni 31. III.
Fuajees arheoloogianäitus "Savo
muinasleidud kõnelevad".
Avatud K - P kl. 10 - 18. Iga kuu esimene
K tasuta. Tel. 044 33 231.
KOIDULA MUUSEUMIS
Pärnu, Jannseni 37
"Saksa soost eesti mees:
J. H. Rosenplänter (1782 - 1846)"
kuni 31. III. Avatud K - P kl. 10 - 17.

SEE ON STUUDIO-GALERII
Tallinn, Merivälja tee 1, Regati maja
MARGARITA JEFIMOVA ja
GUNDARS GULBISE vitraazid "Paradiis"
kuni 23. III.
Avatud E - R kl. 11 - 18 ja
L kl. 11 - 16. Tel. 6277 513,
e-post: design@seon.ee Disain,
mööbel, valgustid, kujundus ja
näitused.

1.-22. märts 2002
Vadim Zahharov
Dmitri Gutov
Ristumised
Sergei Šutov
Hansapanga
GALERII
E-R 9-17 / L 11-16
Liivalaia 10, Tallinn

TÜ AJALOO MUUSEUM
Tartu Toomemäel, Lossi 25
Püsiekspositsioon
"Tartu ülikool XVII sajandist
tänapäevani". "Poola raamatu-
kogud 2000", "Raa-
matukaante restaureerimiskunst" kuni
27. III; "Ettevaatust, mürk!" (näitus
mürkidest ja nende toime taga-
järgedest). Koost. Renata Sõukand.
Avatud K - P kl. 11 - 17, gruppidele
ka E ja T, ekskursioonide ettetellimine
tel.07375 677, www.ut.ee/REAM/Loen-
gud.html

TAMPERE MAJA
TAMPERE MAJA
Jaani 4, Tartu
CHRISTIAN-IVAR
HAMMERBECKI akvarellinäitus
"Norra ja eesti maastikke".
Avatud T - R kl. 9 - 17,
L kl. 9 - 15, www.tampere-
maja.ee Tel. 07 386 300.

HAAPSALU LINNAGALERII
Haapsalu, Posti 3
Tartu ülikooli
maali õpetooli
koostatud näitus
kuni 24. III.
Avatud K - P kl. 12 - 18,
L kl. 11 - 15.
http://galerii.kultuuriinfo.ee

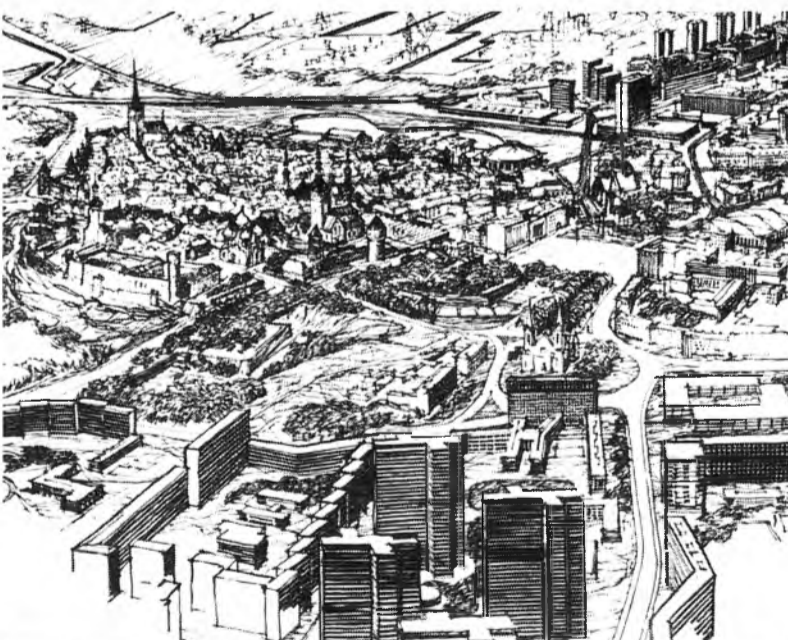
HAUS GALERII
Tallinn, Uus 17
MARI ROOSVALTI ja
TIIU PALLO-VAIGU "1+1"
kuni 18. III.
Avatud E - R kl. 10 - 18 ja
L kl. 11 - 16.
Tel. 641 9471, haus@haus.ee,
www.haus.ee

KLOOSTRI AIT
Tallinn, Vene 14
AŠOT JEGIKEANI,
VITALI SOBOLEVI
12 maali
"3 konnad soos".
Avatud iga päev kl. 11 - 24.
www.kloostriait.ee
e-post: k.ait@online.ee

TALLINNA FIHARMOONIA KOOSTÖÖS
FESTIVITAS CANENS'IGA ESITLEB:
LAUPÄEVAL, 23. MÄRTSIL KELL 18
TARTU KATOLIKU KIRIKUS
PÜHAPÄEVAL, 24. MÄRTSIL KELL 17
TALLINNA TOOMKIRIKUS
VOX CLAMANTIS
Solist **Jean Pascal Ollivry** Prantsusmaa
Dirigent JAAN-EIK TULVE
Jeremiaja nutulaulud
Piletid Tallinnas hinnaga 80 krooni (sooduspiletid 50 krooni)
ning Tartus hinnaga 60 krooni (sooduspiletid 30 krooni)
müügil Piletipunkti müüjakohtades, Vanemuise
kõrtserdimas, www.piletipunkt.hot.ee ja pool tundi
enne kontserdi algust kohapeal.
Kontserdi teostavad: EV Kultuuriministeerium

MEISTRITE HOOVI GALERII
Tallinn, Vene tn. 6
ERIK ALALOGA
näitus "Autodafee"
kuni 28. III.
Avatud E - L
kl. 11 - 17.

KUNSTISALONG ALLEE
Tallinn, Pikk 30
Eesti kunstiklassika näitusmüük. K. Burman, A. Johani, A. Kaasik, R. Uut-
maa, K. Teder, R. Nyman, E. Kutsar, E. Aiki, P. Aren, V. Haas, E. Kits, N. Mei,
E. Okas, L. Mikko, R. Kaljo, G. Volberg, A. Promet, F. Randel, A. Mülber, F.
Sannamees, R. Treumann, Ed. Wiiralt, N. Kull, A. Vardi, V. Väli, A. von May-
dell, V. Ohakas, J. Võerahansu, V. Loik, G. Mootse, E. Roos, L. Kits-Mägi.
21. - 30. III Pallase portreekunsti näitus erakogudest.
Avatud E - R kl. 11 - 17, L kl. 11 - 15. Tel. 646 4500, 051 27677.

TARTU LINNAMUUSEUM
Tartu, Narva mnt. 23
Püsinäitus "Dorpat. Jurjev. Tartu";
"Edgar Kant - inimene ja geograafia
mitme kandi pealt" kuni 10. V.
Avatud T - P kl. 11 - 18.
Info tel. 461 911.
Filiaal KGB Kongid
Tartu, Riia t. 15b
"Valmistamine, levitamine ja
hoidmine" kuni 23. III.
Avatud T - L kl. 11 - 16.

KULTUURIESINDUS

► **SOOME INSTITUUT** Harju 1, 10146 Tallinn, tel. 631 3917, faks 631 3952,
e-post: maimu.berg@finst.ee, http://finst.ee. Instituut on lahti tööpäeviti kl. 10 - 16.
Soome Instituudi raamatukogus saavad õpilased ja üliõpilased kasutada internetti,
tutvuda meie CD-ROMidega. Internetipunkt on lahti tööpäeviti kella 13 - 16.
► **SOOME INSTITUUT** Vanemuise 19, 51014 Tartu, tel. 07 427 319,
faks 07 427 097, e-post: elle.mets@finst.ee, http://www.finst.ee. Instituut on lahti K kl.
10 - 18, teistel tööpäevadel kl. 10 - 16.
► **TAMPERE MAJA** Jaani 4, Tartu. Avatud T - R kl. 9 - 17, L kl. 9 - 15,
tel. 07 386 300, www.tampere.maja.ee.
► **BRITI NÕUKOGU** Vana-Posti 7, 10146 Tallinn, tel. 631 4010, faks 6313 111,
e-post: british.council@britishcouncil.ee, http://www.britishcouncil.ee.
Avatud T - R kl. 12 - 18 ja iga teine laupäev kl. 10 - 15.
► **PÕHJAMAALASTE NÕUKOGU INFOBÜROO** Lai 29, 10133 Tallinn,
tel. 6273 100, faks 627 3110, e-post: info@nrm.ee, http://www.nrm.ee
R, 15. III kl. 16 esineb rahvusraamatukogu teatrisaalis Põhjamaade Ministrite Nõukogu
kirjanduskohviku külalisena islandi kirjanik **Andri Snaer Magnason** (1973) teemal "**Len-
davaid lapsi ja luulet supermarketist**". Kohtumisel esitletakse ka Magnasoni raamatut
"Sinise planeedi iugu". L, 16. III kell 15 kohtumine kirjanikuga ning raamatu esitlus Vil-
jandi linnaraamatukogus.
► **PÕHJAMAALASTE NÕUKOGU INFOBÜROO** Raekoja plats 8, Tartu,
tel. 07 433 944, faks 07 441 241, e-post: madis@nrm.ee
► **UNGARI INSTITUUT** Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, tel. 644 0817,
e-post: uke@eki.ee, http://www.suri.ee/uke **UNGARI NÄDAL KOOLIDES**
Kuni R, 15. III toimuvad ligi 60 Eesti koolis loengud, õpitoad, näitused, rahva-
muusikakontserdid, mälumäng, internetiviktoriin, ungari muusika festival ja palju muid
üritusi. Infot: http://noortekas.hot.ee
Kuni 30. III Eesti Rahvusraamatukogu V korruse trepigaleriis **Endre Kovácsi** fotod **Balato-
nist**, **Röbert Hodosi** fotod **Budapestist**.
Kuni 17. III rühmituse **Moodne Etnika** näitus Tallinna ja Tartu Kaubamaja välisviitriinis.
Kuni 31. III **Csilla Selecsényi** maalid ja kollaažid, **Károly Klimó** maalid Pärnu uue kunsti
muuseumis.
R, 15. III kl. 20 ungari õhtu **Kloostri Aidas**. Ungari rahvuspüha! Pillilood, laulud ja
tantsud **Somogyi** ansambliil **Lõuna-Ungarist**.
R, 22. III kl. 17 **kammerkontsert** Tartu ülikooli ajaloomuuseumis: **Zoltán Kodály**, **Rudolf**
Marosi, **Lucwig van Beethoveni** ja **Frank Bridge'i** loomingut esitavad **Vahur Luhtsalu**
(tšello) ja **Andres Paas** (klaver).
L, 23. III kl. 15 ungarikeelne jumalateenistus Tallinna toomkiriku käärkambris. Ungari-
keelset jumalateenistust teenib **Pái Molnár-Veress**.
► **PRANTSUSE KULTUURIKESKUS** Kuninga 4, 10146 Tallinn, tel. 644 9505,
faks 631 3008, e-post: cccl@estfra.ee, ttp://www.estfra.ee
Kuni 26. III E. de Montesquiou foto- ja videonäitus "Minu maja on minu maa" Tartu
kunstimajas.
► **TALLINNA SAKSA KULTUURIINSTITUUT/GOETHE INSTITUUT** Suurtüki 4b,
Tallinn, tel. 627 6960 ja faks 627 6962 e-post: dkigi@goethe.ee. Informatsioon
(saksa ja eesti keeles) kõigi ürituste kohta http://www.goethe.de/ne/tal.
Kuni 28. III Soome Instituudis (Harju 1) saksa fotograafi **Klaus Wittkugeli** fotode näi-
tus "Reis Soome 1934 - vaikus enne tormi".
► **TARTU SAKSA KULTUURI INSTITUUT** Kastani 1, Tartu, tel./faks 07 422 639,
e-post: dkitartu@kodu.ee, http://www.dki.tartu.ee Raamatukogu lahti E - R kl. 13 - 18,
tel. 07 384 026, e-post: rftartu@kodu.ee, bürootel. 07 422 639, e-post:
kitartu@kodu.ee Saksa keele kursused.
R, 15. III kl. 10 - 17 ja L, 16. III kl. 9 - 12) seminar saksa keele õpetajatele. "Gram-
matik spielerisch vermitteln". Lektor **Simone Groamann** (Liepaja). Registreerumine tel.
07 422 639 või dkitartu@kodu.ee
P, 17. III kl. 12 lasteetendus "Väike kanguru seiklusi otsimas". Esinevad **Tristan Berger**
ja **Patrick Schimanski** Saksamaalt. Oodatud on veidi saksa keelt oskavad algklasside
õpilased
N, 21. III kl. 17.15 Eesti Goethe Selts tähistab ettekandeõhtuga **J. W. Goethe 170.**
surmaaastapäeva. **Eduard Parhomenko** kõneleb teemal: "Taevast kui mõtlemise hääles-
tuskaar 1808. aasta veebruaril Tartu üle. **G. B. Jäsche** filosoofiliste vaadete käändumi-
sest". (G. B. Jäsche oli 1802. a. taasavatud TÜ esimene filosoofiaprofessor, Immanuel
Kanti õpilane ja loogikaloengute väljaandja, kes polemiseeris ägedalt **Fichte**, **Schellingi**
ja **Hegeliga**).
Piirkondliku saksa keele ja maiskonnaloo täienduskoolituskeskuse kontaktisik: **Anne**
Witt, tel. 384 026
► **AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE SAATKONNA INFOTEENISTUS** Kentmanni 20, 15099
Tallinn, tel. 668 8171, 668 8216 faks 668 8253, e-post: vsepper@pd.state.gov,
allja@pd.state.gov; http://www.usemb.ee. Külastamine eelneval kokkuleppel.
► **TAANI KULTUURI INSTITUUT** Vene 14, 10123 Tallinn, tel. ja faks 646 6373,
e-post: taani@uninet.ee, http://www.uninet.ee/~dki

KUKU GALERII
Tallinn,
Vabaduse
väljak 8
"Eesti akvarell"
kuni 31. III.
HELGA JÖERÜÜT, MALLE LEIS,
VALLI LEMBER-BOGATKINA,
SERGEI MININ, KAI-MAI OLBRI,
TIIU PALLO-VAIK, MILVI TORIM.
Avatud E - N kl. 12 - 24,
R - L kl. 12 - 02, tel. 6441 098.

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
Kuni 30. III **Endre Kovácsi** fotod
Balatonist, **Röbert Hodosi** fotod
Budapestist
V korruse trepigaleriis;
kuni 31. III **Iris Uuki** maalid fuajees;
15. III - 15. I 2003
"Kalevipoeg. Üks ennemuistne jutt"
harulduste saalis;
kuni 31. V kirjastuse **Loodus** raamatu-
sarju I arhiivkogu galeriis;
kuni 6. IV fotonäitus **Rootsist**
"Kallid lapsed"
kuuenda korruse trepigaleriis;
Kuni 31. III **Eesti kirjastusi: Kupar**
seitsmenda korruse
humanitaarteaduste saalis.
Näitused on avatud E - R kl. 10 - 20,
L kl. 11 - 18, e-post: expo@nlib.ee.

ARHITEKTUUR
XX sajandi Tallinn
Eesti Arhitektuurimuuseumi aastanäitus
Rotermanni soolaladu Ahtri 2, Tallinn 10151 Avatud: K-R 12-20 L, P 11-18

Tallinn, Raekoja plats 14

Viimane näitus
"ARS LONGA"
kuni 31. III.

Avatud E – P kl. 11–23.
Tel. 644 2758.

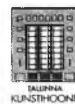

Tallinn, Väike-Karja 12

PEETER ALLIKU
"43 liikumatut pilti"
kuni 16. III.

19. III – 6. IV MAIU RÕOMUSE
fotod ja mood
"Minu mängud lihasega".
Avatud T – R kl. 11 – 18,
L kl. 11 – 16. Tel. 627 0161,
e-post: galerii@vaal.ee;
http://www.vaal.ee

Tallinn,
Vabaduse väljak 8

"An artist who does
not speak english
is not an artist"
kuni 31. III.
Kuraator HANS KNOLL
(Viin/Budapest).

KUNSTIHOONE GALERII
Tallinn, Vabaduse väljak 8

PEETER LAURITSA
"Veeuputus"
kuni 31. III.

Tallinn, Harju 13

KAMILLE SAABRE
"Mixed media"
kuni 24. III.

Avatud K – E kl. 12 – 18,
e-post: tkhf@hotmail.ee

DRAAKONI
GALERII

Tallinn, Pikk 18
REIN KELPMANI
maalid ja objektid
"idée Fixe" kuni 23. III.

Maali ja graafika
näitusmüük.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L ja P kl. 10 – 17. Piltide
raamimine. Tel. 646 4110.

RAKVERE MUUSEUM

Rakvere, Tallinna 3
Püsinäitus "Muinasaegne
Virumaa. Talurahvas ja mõis".
ENDEL GRENSMANNI
õhufotode näitus "Virumaa
linnulehult" kuni 16. III.
Peterburi vahakujude muuseumi
näitus "Staarid" kuni 24. III.
20. III – 13. IV
ERICH LESSINGI fotonäitus
"50 aastat fotograafina".
Avatud T – L kl. 11 – 17.

KESKLINNA GALERII

Rakvere, Lai 1
TARVO-HANNO VARRESE fotod
kuni 28. III.
2. – 23. IV JÜRI KASS.
Avatud T – R kl. 12 – 18,
L kl. 11 – 15.
Tel. 03 225 505.
www.rakvere.ee/museum

Tallinn, Lühike jalg 1
TARBEKUNSTI
MÜÜGIVÄLJAPANEK.

Avatud E – L kl. 10 – 18,
P kl. 10 – 17.
Tel. ja faks 641 8308.

LÜHIKESE JALGA GALERII

Tallinn, Lühike jalg 6

TARBEKUNSTI
NÄITUSMÜÜK.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L – P kl. 10 – 17.
Tel. 631 4720,
e-post: lgalerii@online.ee.

PORTAAL

Tallinn, Vene 16

TARBEKUNSTI
NÄITUSMÜÜK.

Avatud E – R
kl. 10 – 18
ja L, P kl. 10 – 17.
Tel. 646 4209.

G-GALERII
kunstisaal
Vabaduse v. 6

SILVI LIIVA graafika
näitusmüük kuni 23. III.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 15, tel. 644 9620.
Tartu mnt. 1
EKA üliõpilastööde näitusmüük
kuni 31. III.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 15,
e-post: galeriig@hotmail.ee,
tel. 661 2972.

Tallinn, Viru 19

TARBEKUNST, ART GARAGE,
SKANKKRISTALL.
Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 10 – 17.
Tel. 644 2877.

ROTERMANNI SOOLALADU, Ahtri 2

Arhitektuurimuseumi saalis
noor briti arhitektuur "Space Invaders" kuni 24. III.
Keldrisaalis Arhitektuurimuseumi aastanäitus "Tallinna
XX sajandi arhitektuur".

Galeriil JUHAN RAUDSEPP (1896 – 1984). Arhitektuuriplastika
kavandeid Mart Lepa kogust kuni 14. IV.

Kunstimuseumi saalis
16. III – 14. IV TEEMU MÄKI (Soome) "Nähtav pimedus".
Avatud K – R kl. 12 – 20, L ja P kl. 11 – 18. Tasuta külastuspäev
iga kuu viimane R. Tel. 625 7007. http://www.arhitektuurimuseum.ee,
e-post: arhitektuurimuseum@arhitektuurimuseum.ee

Tallinn, Hobusepea 8
AUTORIEHETE NÄITUSMÜÜK.
Kevadnäitus kuni 3. IV.

Avatud E – R kl. 10 – 18,
L kl. 11 – 16. Tel. 646 4101.

Tartu, Kuperjanovi 9
Uuenenud püsiekspositsioon
"Eesti. Maa, rahvas, kultuur".
22. III – 5. V ERIC SOOVERE
fotonäitus "Pögenemine Läände",
näitusega koos laulu- ja
jutupõimik "Pögenemine".
Eelregistreerimine
tel. 0742 1311.
18. – 28. III ettetellimisel liha-
võttepühade programmidele
ja õpilastele. Eelregistreerimine
tel. 0741 2 311.

Avatud K – P kl. 11 – 18,
R tasuta. Piletid õpilastele 3 kr.,
üliõpilastele ja pensionäridele
8 kr., täiskasvanutele 10 kr.,
perepilet 15 kr.

Tel. 07 421 311,
www.erm.ee

A. H. TAMMSAARE
MUUSEUM

Tallinn, L. Koidula 12a

A. H. TAMMSAARE VIIMANE KOR-
TER JA PÜSIEKSPOSITSIOON KIR-
JANIKU LOOMINGUST.

Avatud K – E kl. 11 – 18,
tel. 601 3232.

Tallinn, Kadriorg, Koidula 12a
ULVI TIIT ja MARILI SOKK
"Pimedana sündinute unenäod"
kuni 23. III.
Avatud T – R kl. 12 – 18,
L kl. 12 – 16. GSM 055 672593,
050 88205, e-post: deco@hotmail.ee
Kujutava kunsti müük.

Pärnu, Esplanaadi 10
LAUR TIIDEMANNI "Lühike elu,
suur lootused" kuni 30. III;
"Maksifoto – X";
TAMAS LASZLO KOVACSI
isiknäitus "Disharmonia";
MARK SOOSAARE sõnuminäitus
"Kaks Eestit. Printsi ja kerjuse
mäng" kuni 30. III.
CSILLA SELECSÉNYI maalid ja
kollaažid "Fassaad" kuni 5. IV
Näitused ja kohvik lahti
iga päev kl. 9 – 21.
Raamatukogu, video- ja fonoteek
T – N kl. 15 – 19, R – L
kl. 11 – 15. Internet 24 tundi
ööpäevas. Http://www.chaplin.ee
Tel. 044 30 772.
PÄRNU MUDARAVILA
"Päike, õhk ja vesi –
sõbrad kolmekesi".
Avatud tööpäeviti kl. 8 – 17.

EDUARD VILDE
MUUSEUM
KASTELLAANIMAJA
GALERII

Kadriorg, Roheline aas 3
Põhiekspositsioon.
"Hjerring Tallinn". Graafika. Taani
ja eesti graafikute ühisnäitus
kuni 23. III.
Avatud K – E kl. 11 – 18.
Tel. 601 3181.

EESTI KUNSTIAKADEEMIA GALERII
Tallinn, Tartu mnt. 1
EKA nahakunsti osakonna
aastapäevanäitus "Mälu ja mäng"
kuni 16. III.

Avatud iga päev
kella 12 – 18.30.

Raekoja plats 18

ANNE PARMASO
maalid
kuni 14. IV.

Avatud K – P kl. 11 – 18,
R tasuta külastuspäev.
Tel. 07 341 050,
www.tartmus.ee

TARTU
LASTEKUNSTIKOOLI
GALERII
Tartu,
Jakobi 52

ALBERT GULKi
joonistused
"14 aastat rasket kunstnikuelu"
kuni 21. III.
"Vetevald läbi laste silmade"
kuni 22. III.
Avatud E – R kl. 12 – 17.

PÄRNU LINNAGALERII

Pärnu, Rütli 30

VELLO PALUOJA
maalid
kuni 23. III.

Avatud T – R kl. 11 – 18,
L kl. 11 – 17.

ENDLA TEATRIGALERII

Pärnu, Keskväljak 1

Lavastuskunstnik
ja EKA lavastuskunsti õppetooli
juhataja
LILJA BLUMENFELDI
näitus-väljapanek makettidest
ja kostüümikavanditest
kuni 30. III.
Avatud K – L kl. 11 – 17.
Sissepääs kohvikust.

VILJANDI
KUNSTISAAI

Viljandi,
Vabaduse plats 6

PEETER MUDISTI maalid ja
skulptuurid "Pilved taevast ja
Mudist Viljandis".

Avatud L – N kl. 12.30 – 17.

MAAL 2002

Eesti Maalikunstnike Liit (EML) kuulutab välja žüriiga aastanäituse

"Maal 2002",

mis toimub 17. 05 – 23. 06. 2002 Tallinna Kunstihoones.

Tööde toomine 13. mail kella 10 – 16. Informatsioon žürii otsuste kohta 14. mail Eesti Kunstnike Liidu telefonil 627 3630. Näitus on avatud kõigile. Aastanäituse eesmärk on esitleda uusimat maaliloomingut, mis on tehtud aastatel 2001 – 2002. EMLi juhatus on seisukohal, et aeg on küps – vana on taas muutunud uueks. Selliselt vaadatuna saame uuenenud pildi nii maalits nähtavatest arengutest kui ka valdkonna mitmekesisusest.

Näitusel antakse välja Eesti Maalikunstnike Liidu preemia ja esmakordselt AS VUNDERi maalipreemia. EML dokumenteerib oma aastanäituse, kasutades selleks videokataloogi võimalusi. Lugupidamisega EMLi juhatus

SPACE INVADERS

NOOR BRITI ARHITEKTUUR

EESTI ARHITEKTUURIMUSEUM

NÄITUS ROTERMANNI SOOLALAOS, AHTRI 2, TALLINN
AVATUD 23.02.-24.03.2002 K-R 12-20 L-P 11-18

15.-21. märts

Kl. 11.30 (pilet 40kr., lastele kuni 12. a. 30 kr.); kl. 13.30 (pilet 40 kr., L ja P 60 kr.) kl. 15.45 (pilet 60 kr.) "Kollide kompanii" ("Monsters", Walt Disney Pictures, Pixar 2001). Lustaka animatsiooni on lavastanud Pete Docter, Lee Unkrich ja David Silverman ("Lelulugu"). Hääled on tegelastele andnud John Goodman ("Kreisi Keiser"), Billy Crystal ("Ka Gangster on inimene"), Steve Buscemi ("Armagedon"), James Coburn ("Maverick"), Jennifer Tilly, Mary Gibbs jpt.
Kl. 18 (pilet 50 kr. 15. III seansi ei toimu) "Amélie" (Prantsusmaa, 2001).
Kl. 20.30 (pilet 70 kr.) "Teised" ("The others", Miramax Films, 2001) "Teised" on Alejandro Amenbari kolmas mängufilm. Tema kaht esimest filmi "Tees", "Ava oma silmad") saatis režissööri kodumaal Hispaanias tohtu menu. Ameerikas ja Inglismaal tassis "Teised" edetabelite tippu ning filmi peaosatäitjale Nicole Kidmanile ("Moulin Rouge") ennustatakse Crace'i rolli eest naispeaosatäitja Oscari auhinda. Teistes osades Fiona Flanagan ("Sinuga või sinuta"), Christopher Eccleston ("Elizabeth", "eXistenZ"), Alakina Mann, James Bentley, Eric Sykes, jt.
Kuni 12aastaste lastele ja üliõpilastele dokumendi esitamisel pilett 30 kr. olenemata kellaajast. Pensionäridele tööpäeviti kuni kl. 15 pilett 10 kr. Neljapäeviti esimene seanss 20 kr. Kinol on õigus teha mängukavas muudatusi. Kassa avatakse üks tund enne esimese seansi algust, kuid mitte hiljem kui kl. 12. Infotel. 644 1919. Võimalusi osta piletti interneti vahendusel www.kino.ee.

हिन्दी भाषा

Hindi keel

Humanitaarinstituudi keelekeskuses.

Info 641 6422, www.ehi.ee

Neljapäeval, 21. märtsil 18.00
Akadeemilise Raamatukogu saalis
(Rävala pst 10, III korrus)

Vepsa õhtu

Varasta, Marje Joalaid (TPU) tuleb da basib
(Oota, Marje Joalaid tuleb ja räägib)

TALLINNA KIRJANIKE MAJA MUSTA LAEGA SAALIS Harju tänav 1

KIRJANDUSLIK KOLMAPÄEV

Koostöös Eesti Näitemänguagentuuriga
20. märtsil kell 18

"REVOLUTSIONID KIRJANDUSE VÄLKVALGUSEL"

AARNE RUBENI autoriõhtu.

Katkendid uuest romaanist, diskussioon revolutsiooni märkidest.

Piletite tellimine ja info telefonil 627 6410, <http://www.ekl.ee>

Üritusi toetab Eesti Kultuurkapital

Eesti Kirjanike Liit

AS Tallinna Sadam ja Eesti Arhitektide Liit kuulutavad välja

TALLINNA VANASADAMA ALA RUUMILISE PLANEERIMISE IDEEVÕISTLUSE

Võistlus toimub
8. 03. 2002 – 31. 05. 2002

1. preemia 150 000 krooni
2. preemia 100 000 krooni
3. preemia 50 000 krooni

VÕISTLUSE EESMÄRGID

- ▶ Võistluse laiem eesmärk on saada linnaruumiline analüüs alale, mis piirneb mere, Põhja väila, Admiraliteedi-äärse võistlusala ja linnahalliga.
- ▶ Võistluse otsene eesmärk on saada parim Vanasadama kahe vaba ala ruumilise planeerimise kontseptsioon koos mahulise visiooniga.

Võistluses osalemine on vaba

VÕISTLUSTINGIMUSTE KOHTA SAAB EELINFORMATSIOONI

AS Tallinna Sadam koduleheküljelt www.portoftallinn.com

EAL-i koduleheküljelt www.arhitektuur.ee/eal

Võistlustingimusi saab osta tööpäevadel

Eesti Arhitektide Liidust

Lai 29, Tallinn 10133,

tel. 6411737,

faks: 6411737,

e-post: ealiit@online.ee

Sirp ilmub 22. märtsil ja 5. aprillil. Suurel reedel Sirp ei ilmu.

NYUD Ensemble'i 2002 KONTSERDISARI

NYUD ENSEMBLE

14. märts kell 19.00
Tartu Sadamateater
15. märts kell 15.00
Sillamae Muusikakool
17. märts kell 19.00
Rotermanni Soolaladu

Kavas:
Vihmand (esietekanne),
Bürck, Reich, McCall,
Grigorjeva,
Krigul (esietekanne)

Mihkel Peäske (flööt)
Kaastegevad
Madis Metsamart ja
Vambola Krigul
(löökpillid)

Piletid müügil
Vanemuise
Kontserdimajas
(40/70), Sillamae
Muusikakoolis
(10/20), Eesti
Kontserdi kassas
(50/80) ja tund
enne algust
kohapeal.

VANEMUISE KONTSERDIMAJA

EESTI KONTSERT

JAAPANI FILHARMOONILINE ORKESTER

Esmakordselt Eestis!

3 erinevat kontserti

3 erinevat kava

K 20. märts kell 19 Estonia kontserdisaal
Dirigent NEEME JÄRVI
Solist Akiko Suwanai (viul, Jaapan)
Pärt. Fratres, Cantus in memoriam Benjamin Britten
Bruch. Viulikontsert nr 1
Sibelius. Sümfonia nr 2

N 21. märts kell 19 Vanemuise kontserdimaja
R 22. märts kell 19 Estonia kontserdisaal
Dirigent KEN-ICHIRO KOBAYASHI
François-Frédéric Guy (klaver, Prantsusmaa)
Akutagawa. Triptühhon keelpillidele
Tšaikovski. Sümfonia nr 4
Griegi ja Prokofjevi klaverikontserdid

Radisson
HOTELS & RESORTS

PRIKE Postimees
Hooaja toetaja

Eesti Raadio

Eesti Kontsert
tel: 614 7760
e-post: info@concert.ee
www.concert.ee

Vanemuise Kontserdimaja
tel: (07) 377 537
e-post: pilet@vkm.ee

Tähelepanu, kunstnikud ja kuraatorid!

Sihtasutus Tallinna Kunstihoone Fond ja Eesti Kunstnike Liit kuulutavad välja Tallinna Kunstihoone ja Tallinna Kunstihoone galerii

näituseprojektide vastuvõtu esimeseks poolaastaks 2003

Avaldused koos projekti kirjelduse, CV, fotode või slaididega palume esitada Sihtasutuse Tallinna Kunstihoone Fond kontorisse hiljemalt 2002. aasta 20. maiks.

Info telefonil 644 2818.

SIRP

INFOTELEFON 6 405 770
FAKS 6 405 771
e-post sirp@sirp.ee
Sirp internetis <http://www.sirp.ee>
Peatoimetaja Mihkel Muttt

mihkel@sirp.ee

ISSN 1406-6254

9771406625005

10140 Tallinn, Väike-Karja 12, III korrus
10503 Tallinn, Peapostkontor, postkast 388
Väljaandja Sihtasutus Kultuurileht, Tallinn, Väike-Karja 12
Trükk, AS Printall, Tatari 64
Kaastööd tuua Word 6.
Praaokeskplandide korral helistada tel. 669 8463.
INDEXS 69786

Lugupeetud autorid!
Teatage meile e-posti aadressil maret@sirp.ee või tel. 6405 772 oma aadress, arveldusarve number pangas ja isikukood

VÄLJAANDMIST TOETAB EESTI KULTUURKAPITAL